SAYI : 78 ARALIK 1968 2 LİRA

Barış Dünyası

AYLIK SİYASÎ FİKİR MECMUASI

Ölümünden 30 yıl Sonra dahi Atatürk'ü gereği gibi tanımıyoruz...

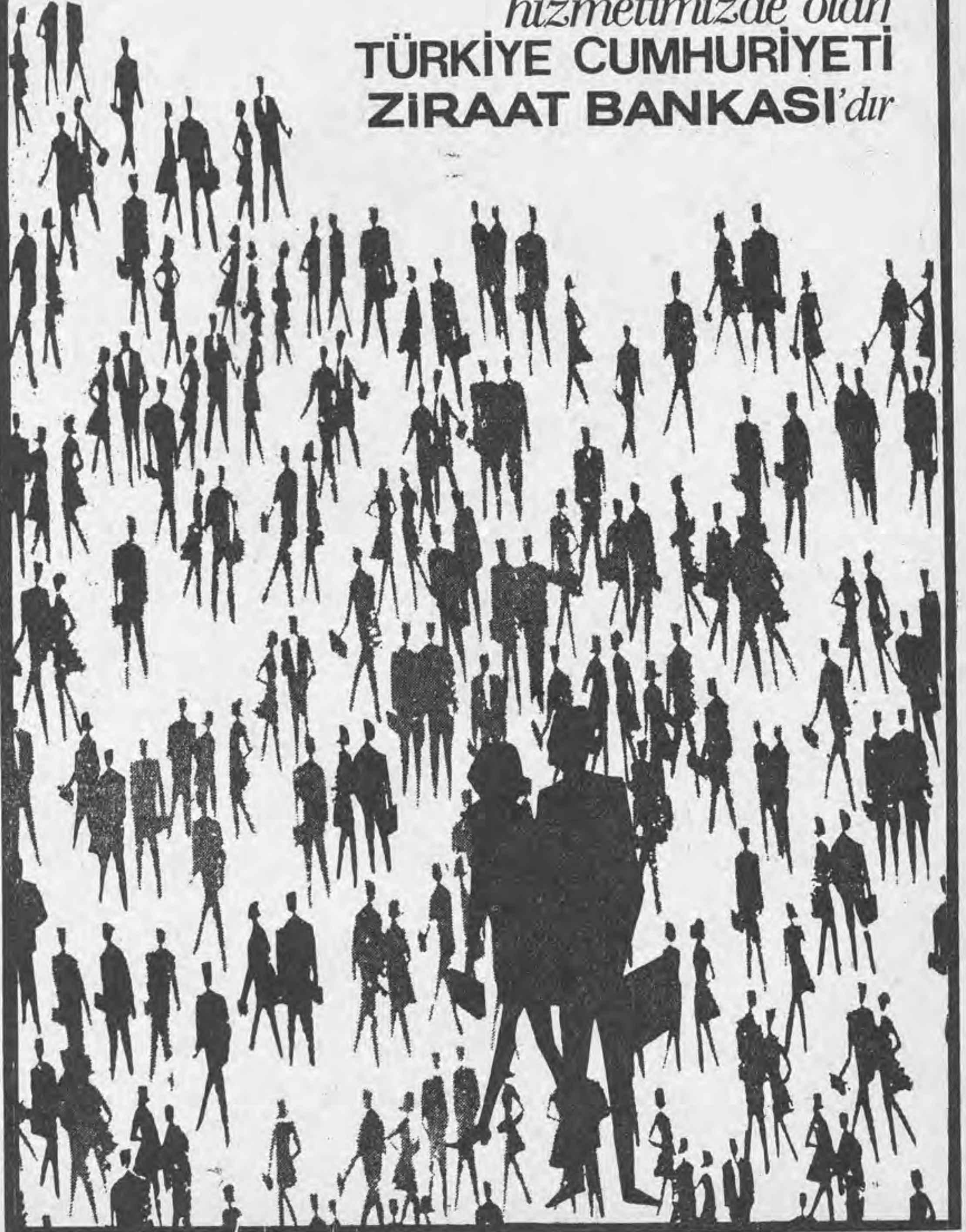
T İ P deki kaynaşma demokrasi yolunda bir aşamamı?

Büyük Tehlike: İrtica Kol Geziyor!..

EVET!

bizim bankamız
HER YERDE
HER ZAMAN
hizmetimizde olan
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ZİRAAT BANKASI'*dır*

(Basın: 10115)

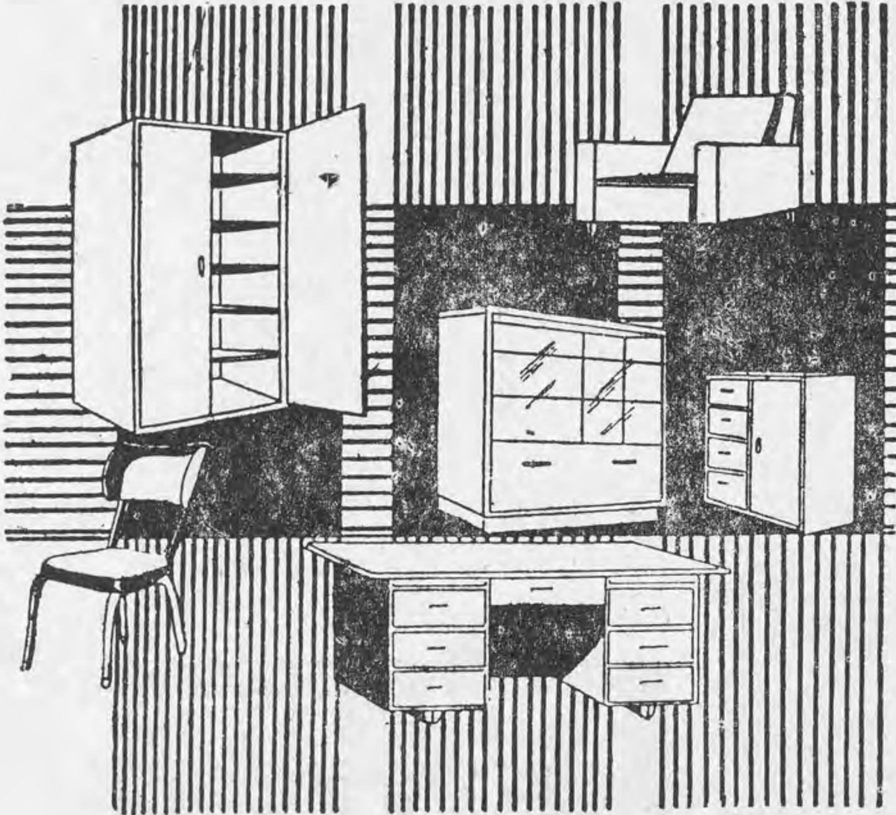

ÇELİK BÜRO MALZEMELERİ

ÇELİK HASTANE EŞYALARI

GAZINO, OTEL ve KAFETERYA MALZEMELERİ

BÜRO KUR

Adres : İSTİKLAL CADDESİ 347/1 Telgraf : BÜRO KUR — İSTANBUL
Telefon : 44 93 37 - 44 89 55

(Basın: 20582 - 12366)

Barış
DÜNYASI

AYLIK SİYASİ
FİKİR MECMUASI

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi
BAŞAR
Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü
Günay ALOK
İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN
Dış Münasebetler Şefi
Raif BALCI
Ankara Temsilcisi
Niyazi ACUN
Basın Sitesi, E - 8
Çankaya
TEL: 12 48 91

İdare yeri: Cağaloğlu
Himayei Etfâl Sokak,
Aydoğmuş Han 18 - 19
Tel. : 22 08 91
47 25 38
Mektup adresi:
P.K. 478 - İstanbul

Abone: Yıllığı 24 TL.
Sayısı: 2 TL.

İlân: Tam sayfa:
600 TL. santimi 15 TL.

Aralık 1968
Sayı: 79 — Cilt: 7

Basıldığı tarih:
2 Aralık 1968
Basıldığı Yer:
YÖRÜK MATBAASI

İÇİNDEKİLER

Olaylar - Yorumlar

Ölümünden 30 yıl sonra dahi Atatürk'ü tanımıyoruz

10 KASIM 1968 Atatürk'ün 30'ncu ölüm yıldönümü... Bütün milletçe Kurtarıcımızı minnet duyguları içinde andık. Gazetelerimizde, dergilerimizde Atatürk'e ve Atatürkçülüğe değin yazılar çıktı. Okullarda, Halkevlerinde, enstitülerde konuşmalar yapıldı. Atatürk'ün kimliği, doktrini ve felsefesi böylece bir daha ortaya atılmış oldu.

Fakat bu söylenen ve yazılandan da anlaşılıyor ki, ölümünden 30 yıl sonra dahi, Türk milletinin yetiştirdiği bu tarihin en büyük adamı, hayatında olduğu gibi şimdi de tam olarak aramızda anlaşılmış ve kavranılmış değildir. Ölümünün 29'ncu yıldönümü dolayısiyle geçen yıl Ankara'da RCA memleketleri (Pakistan, İran ve Türkiye) bilim adamlarının katıldığı Semineri veren yazımızda da söylemiştik; Atatürkçülükle Atatürk'ü ayırmak lâzımdır (Sayı: 68, Ocak 1968).

Şimdi böyle bir ayırım yapılmadığı için herkes Atatürk'ün sözlerinden ve hareketlerinden birine dayanarak kendisine Atatürkçü diyebilmektedir.

Atatürk bir zaman bir nutkunda sosyalizmi övmüşse, artık Türkiye sosyalist olmalıdır. Atatürkçülük sosyalist olmaktır. Ya da birgün «Tüccar memleketin saygı değer insanlarıdır ve vatan hizmeti yapmaktadır» demişse, ne demekmiş sosyalizm? ne demekmiş devletçilik? Kemalizm özel teşebbüs ve sermayeye dayanan bir rejimdir. Nitekim Atatürk **«Komünizm en büyük düşmanımızdır; onu her gördüğünüz yerde ezmelisiniz»** demişti.

Bu mantık altında Atatürk'ü Millî Mücadelenin çok karanlık günlerinde Hacı Bayram camiinde namaz kıldığı, Büyük Millet Meclisinde dua ettiği ve **«Dinimizi, Halifemizi kurtaracağız»** diye nutuklar söylediği için gerici, hilâfetçi diye göstermek de mümkündür. Atatürkçülüğü, Atatürk'ün söyledikleri ve yaptıklarının dışına çıkmamak ve O'nun böylece izinden yürümek mânasına almakla, İslâmlığı Peygamberin söyledikleri ve yaptıklarının dışına çıkmamak mânâsına alan yobazlardan kıl kadar farkımız kalmıyor.

Atatürkçülük her türlü dogmatizme, hattâ Atatürk'ün söyledikleri ve yaptıklarının doğma haline sokulmasına yüzde yüz karşı olan son derece modern ileri bir doktrine konmuş isimdir. Bu bakımdan Atatürkçülük; liberalizm, sosyalizm, marksizm, faşizm gibi her biri belirli bir toplum halinin tez ya da antitezi olarak fikir kalıpları şeklinde dondurulmuş bulunan bütün dogmatik rejimlere karşı ve onların hepsinden çok daha ileridir.

Atatürk'ün en büyük gücü, daha önce her hangi bir doktrine, fikir kalıbına iradesini teslim etmemiş olmasıdır. Bu mazhariyeti dolayısiyle tarihimizin bu büyük adamı, peygamberler zamanında olsaydı, Allah'tan geldiğine herkesi inandırabileceği muhteşem sezişleriyle yaşadığı devrin tarihine yön verecek hareketlerde bulunurdu. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı zaman, Türk milleti herşeyiyle çömüş, yıkılmıştı. Son derece fakir ve bitkindi. Ordusu yenilmiş ve dağılmıştı. Bu durumda Atatürk, dünyaya hâkim olan son derece güçlü kuvvetli düşmanlarla, Batı emperyalizmiyle mücadeleye girişti. Deli miydi acaba? Hayır. Bu son derece güçlü ve kuvvetli emperyalizmin tarih karşısında yıkılacağını sezmiş ve görmüştü. O'nun kazandığı savaşla emperyalizmi yendiğini, dünyayı yeni bir ışıkla aydınlattığını söyleyenler de Atatürk'ü anlayamayanlar, mucizeye inananlar, ya da Şarkvarî dalkavuklardır. Ata türk, baharın geldiği, güneşin dünya yü-

züne hararet saçtığı bir iklim değişimini sezerek, soğuktan sımsıkı kapanmış pencereleri açan adamdır. Yoksa iklimi değiştiren değil.

Atatürk, Kurtuluş Savaşını kazanır kazanmaz saltanatı ve sonra da hilâfeti kaldırarak zaten daha önce **«Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti»** adını almış olan yeni Türk devletini resmen kurdu ve Türk milletini Osmanlı boyunduruğundan kurtardı. Böylelikle Türkler de diğer milletler gibi bu imparatorluktan ayrılmışlar ve bağımsız millî devletlerini kurmuşlardı.

İmparatorlukların yıkılması ve onları teşkil eden çeşitli milletlerin istiklâllerini kazanmaları da tarihî bir zaruretti. Atatürk bunu sezmişti. Yeni Türk devleti, Osmanlının devamı ve varisi değil, ona karşı kurulmuş yepyeni bir devletti. Osmanlı, Türk dışı unsurlara ve kuvvetlere dayanarak asırlarca Türk milletinin millî kurtuluş hareketlerini son derece zalimce önledi ve Batıya doğru yol aldığı medeniyet kervanını durdurarak Türk'ü altı asırda altı asır daha geriye iterek millet halinden cemaat haline soktu.

Atatürk, Osmanlı boyunduruğundan kurtardıktan sonra milletini ileri Batı milletleri seviyesine ulaştırmak için büyük devrimler yaptı. Bu devrimlerin başı teokratik devletten lâik devlete geçiştir. Yalnız bu devrimde Batı taklitçiliği dolayısiyle, Atatürkçülük doktrinine aykırı uygulama olmuş ve devrim zor kullanılarak tutturulmak istenmiştir. Bugün yer yer irticaın, teokratik akımın suüstüne çıkması, gerçek Atatürkçüleri uyarmakta ve lâiklik inkılâbına yeniden başlamak özlemi doğmaktadır.

Atatürk batılılaşmanın ve modernleşmenin önüne dikilmiş olan barikatları yıkıp kaldırmakla işinin bitmediğini biliyordu. Önce memlekette yazı, kıyafet, kanun devrimlerini yaparak yolu tamamen açtı. Batılaşma ancak bundan sonra olabilirdi. Bu iş ise Batıya rağmen olacaktı. Fakat karşımızda bir tek Batı yoktu ve Batının dayandığı temeller çatlamış, çökmeye yüz tutmuştu. Hangi Batıyı örnek alacaktık?

İşte Atatürkçülüğün bütün izm'lere hem karşı hem açık, pragmatik ve rasyonel bir doktrin olması nedeni, batılılaşmanın bir tek yolu olmamasından ve bütün yolların dogmatizme dayanmasından doğmuştur. Atatürk'e ilk Teşkilâtı Esasiye Kanunu çalışmaları ve tartışmaları yapılırken başlayarak, Serbest Fırka denemesiyle son bulan ilk kuruluş döneminde yaptıklarının ve yapılmasını istediklerinin Batının neresinde uygulandığı hep sorulmuştur. Atatürk, etrafını saran Avrupa görmüş, kendilerini ileri ve modern fikirli sanan aydın kadrodan işittiği bu sorulara nihayet: **«Biz bize benzeriz»** cevabını vermiştir. Fakat fikir dünyamızın son derece kurak ve taklitçiliğin tek geçer akçe olması yüzünden Atatürk, muhitinden hiçbir fikrî yardım görmemiş ve doktrinin ideolojisini hayatında yaratamamıştır.

Üzülerek görmekteyiz ki bu büyük adamımızın ölümünden 30 yıl sonra bile Türk devrimlerinin felsefesi ve ideolojisi hakkındaki çalışmaların henüz yetersiz olduğu bir defa daha anlaşılmıştır.

Şimdi vazifemiz, Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü gerçek anlamiyle kavramaya çalışmaktır.

SAYIN OKUYUCULARIMIZA

Bu sayımızda 7'nci cildimizi tamamlamış bulunuyoruz. Yedi yıldanberi savunduğumuz dâvaya 5.000 in üstünde ortak bulmamızın sevinci ve gururu içindeyiz. Bizi manen ve maddeten destekliyen sayın okuyucularımıza bu vesile ile minnet ve şükranlarımızı sunarız.

Koleksiyon yapan abonelerimiz, bunları bizden bedelsiz olarak istiyebilirler. Elimizde mahdud miktarda takım halinde mecmualar da vardır. Bunlar istiyenlere yıllığı 48 lira üzerinden ödemeli olarak postalanabilir.

Atatürkçülük, Gericilik ve Laiklik Hakkında Demirel'in Görüşü

BAŞBAKAN Süleyman Demirel, iki ayda bir düzenlemeyi gelenek haline getirdiği Basın toplantılarından 12'ncisini, 16 Kasım cumartesi günü Ankara'da yapmıştır. Demirel bu toplantıyı özellikle Atatürkçülük, gericilik ve lâiklik konularında kendisinin ve temsil ettiği iktidarın görüşlerini açıklamaya ayırmıştır.

— **«Cumhuriyetin 45'nci yıl dönümünde ve Atatürk'ün ölümünün üzerinden 30 sene geçtikten sonra birtakım münakaşalara şahit oluyoruz. Bu münakaşaların Cumhuriyeti inkâra kadar götürüldüğü olu yor»** diye söze başlayan Başbakan, bu tartışmalar arasında Atatürk'ü Ortanın Solunda ve Sosyalist gösterenler, ya da sanki devlet yokmuş, sanki Cumhuriyet tehlikedeymiş gibi Silâhlı Kuvvetleri yanlarında sanarak vatan kurtarmaya kalkanlar bulunduğunu belirterek, sözlerine şöyle devam etmiştir:

— **«Aziz Atatürk üzerinde polemikler mutlaka son bulmalıdır. Hiç kimse Atatürk'ü canının istediği yerde oturtamaz. Atatürk'e karşı en büyük saygısızlık, O'nu kendi icat ettikleri siyasî kanaatlarının, ya da fikirlerinin destekçisi gibi göstermektir. Atatürk bir gerçektir. Atatürk düşmanlığının alıp yürüdüğünü iddia etmek her türlü mesnetten mahrumdur.»**

Demirel, Atatürk'e karşı işlenen suçların AP iktidarı zamanında azaldığını rakamlarla belirtmiş; bu suçların savcılar tarafından izlendiğini, İktidarın adâlet cihazına dolaylı, dolaysız en ufak bir tesir ve müdahalede bulunmadığını söylemiştir:

— **«Atatürk'ün yolundan sapmış olsaydık, bugüne kadar elde ettiklerimizden ve yarın için en haklı ümitlerle bekledik lerimizden mahrum kalmış olurduk. O'nun Türk milleti tarihinden aldığı ilham ile uzak görüşlü dehâsının eseri olarak temelini attığı millî irade rejimi, halkın halk tarafından halk için idaresi demek olan demokrasi, bütün dünyayı haklı bir hayrete düşürecek ölçüde gelişmiş ve başarı kazanmıştır. Bugün Türk Devleti, hiç kimsenin sayesinde ayakta durmuyor. İdare edenler giderlerse kim gelir, diye bir endişe artık bahis konusu değildir.»**

Gerçekten Türkiye, **«Başımızdan Atatürk eksik olursa ne oluruz?»** ya da **«İsmet Paşa olmazsa nasıl Devlet idare ederiz?»** gibi endişelere kapılacak bir memleket olmaktan çıkmıştır. Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetin köklenmesi, Türk Milletinin son derece kısa bir zaman içinde şaşılacak bir olgunluk göstererek seçimlerle iktidarı tayin etme ve demokratik hayata uyma ehliyetini göstermesi dolayısıyla, vesayet devreleri artık kesin olarak arkada kalmıştır.

Ancak bu oluşun tam ve mükemmel olduğunu, bundan böyle demokrasinin normal tekâmül aşamaları geçirerek sarsılmadan kendiliğinden yaşayabileceğini sanmak da aldatıcı ve tehlikeli olur. Bina kaskat olarak sağlam temeller üzerine kurulmuştur denebilir. Fakat kullanılacağı maksada uygun, içinde her mevsim barınabilecek halde olmadığı da kabul edilmek gerekir. Demokrasimizin tehlikeli fırtınalara, bunalım krizlerine açık çok yeri vardır. Ve nedense devlet yönetiminde de gecekondu alışkanlığından kurtulamadığımız için, **«Yarın Allah kerim»** diye bugünkü durumumuzdan ve tutumumuzdan pek endişe ettiğimiz de yoktur.

Atatürkçülük konusunda sayın Demirel'in söylediklerine içten katılmaktayız. Hattâ Atatürk'ü yalnız Ortanın Solu, ya da Sosyalizm kulesine değil, Hilâfet tahtına oturtanlar bile kendilerine atatürkçü diyebilmektedirler.

Fakat bu konuda şimdiye kadar yaptıklarımız yeterli değildir. Atatürk'ü ve atatürkçülüğü gereği gibi tanımıyoruz. Birtakım softaların Atatürk'ü putlaştırmaları karşısında putlara tapmaya ezelden karşı çıkmış Türk halkında, binde birle ifade edilemeyecek kadar az da olsa, Atatürk'e düşmanlık duyguları besleyenlerin ve milyonda birden bile az olsa, heykellerine saldıranların çıkmış olmasını normal karşılamak gerekir. Bir yandan Atatürk'ün ve atatürkçülüğün ne ol-

duğunun aramızda henüz içtenlikle anlaşılamamış olması, bir yandan da Atatürk'ü dine karşı gösteren yanlış anlayışın hâlâ yaşamakta bulunuşu ve bir kısım atatürkçü aydınlarımızın bu yönde direnişleri acı, fakat gerçektir.

Son günlerde bir ilçede caminin önünde ya da sağ ve solunda Atatürk heykeli dikmeye kalkan devrimci ve atatürkçü bir Kaymakama karşı halk ayaklanmasını basınımız bir irtica hareketi olarak karşılamıştır. Birkaç sene önce Ramazanda cuma namazı kılınırken, mektep avlusunda çocuklarla top oynayan ve üstelik sigara içen öğretmenin bu hareketi devrimcilik ve atatürkçülük, halkın galeyanı da irtica olarak nitelendirilmiştir. Camiye gidip namaz kılmak şöyle dursun, ağzına Allah lâfını almayı, cenaze töreninde dua edilirken ellerini kaldırmayı bile atatürkçülüğe aykırı sanan bir devri yaşadığımızı unutmayalım. Bu devirlerde lâikliğin dine karşı ve din düşmanlığı manâsına alındığı da bir gerçektir ve olaylar bu yolda gelişmiştir.

Bu realiteler gözönüne alınırsa, Sayın Başbakan'ın 12'nci basın toplantısında lâiklik konusunda söyledikleri daha iyi mânâlaşır. Demirel, lâiklik ve vicdan özgürlüğü arasındaki ilişkileri yorumlamış, **«Din adamı korkusuyla bilgili din adamından mahrum kalmak, dini cehalete ve hürafalara terketmek olur ki bu, memlekete yapılacak en büyük kötülüktür»** diyerek, din ve dinsizlik taassubunun her ikisinin karşısında olduklarını belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

— «Hakimiyetin kayıtsız şartsız Türk milletinin olduğu lâik ve demokratik Türkiye'de din ve Hilâfet gibi kaynaklara dayanan bir devlet düşünülemez. Bunu hayalden geçirmenin ötesinde bir teşebbüse cür'et edenler, atatürkçülüğü Batı medeniyetçiliğine, insan haklarına, lâik ve demokratik Cumhuriyetçiliğe gönül vermiş büyük bir milletin tek vücut halindeki gücünü karşılarında bulacaklardır. Fakat irtica olsun, komünistlik olsun, reddettiğimiz ve suç saydığımız her hareketi, eli sopalı bir Hükûmet tutumu ile önlememiz lâzımgeldiği iddiasına iştirak etmiyoruz. Bütün kanun dışı hareketler, Anayasa'nın kendisine ödev verdiği müesseselerin yetkileri ve kanunların koyduğu usuller ve müeyyidelerle önlenmektedir ve daima önlenecektir. Milletimiz Cumhuriyetten memnundur; yeni bir devlet şekli anlayışı içinde değildir. Komünist, faşist veya teokratik devlet özlemleri bulunabilir. Bunların hiçbirine milletimizin iltifat etmesi beklenemez. Ayrıca Devletimizin şeklini değiştirmeye kalkışacakları kahredecek güce sahiptir.»

Gereksiz Bir tören

Donanma'nın Gölcük tersanesinde yapılmakta olan 12 bin tonluk kargo (yük gemisi) geçen ekim ayında suya indirildi. Bu nedenle büyük bir tören yapıldı. Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar, Genel Kurmay Başkanı, yüksek askerî kumandanlar ve birçok büyükler törene katıldılar. Parlak nutuklar söylendi ve ilk defa 12 bin tonluk bir teknenin tersanelerimizde yapılmasından doğan gurur ve sevinç derinliğine genişliğine belirtildi.

Biz, bu töreni yerinde bulmadık. 12 bin tonluk değil, 120 bin tonluk gemiler şimdi dünyanın her yerinde, her tersanesinde yapılmaktadır. Beheri 200 bin toluk üç tankeri kızağa koyan ve bunları bir senede yapan milletler vardır. Buralarda bizde olduğu gibi törenler olmaz. Hattâ fezaya gemi yollayanlarda bile böylesine törenler yapıldığı görülmemiştir. Biz henüz 12 bin tonluk bir yük gemisini denize indirdiğimiz için bayram yapan millet olarak görünürsek, kendimizi dünyaya karşı küçültmüş oluruz.

Dünyayı bırakalım; biz bile Gölcük tersanemizde gerekirse Dritnotlar yapılabileceğini sanıyorduk. Doğrusu hayal kırıklığına uğradık..

Büyük Tehlike :

«...Şeriatçılık, dincilik, padişahçılık ve halifecilik yapanlar, boşuna pala çalıyorlar, bu millet bu lâflara kanmaz, kimse bunların arkasından gitmez, varsın söylesinler, varsın yazsınlar.»

BU ötedenberi bizim de katıldığımız fikirdi. Türkiye'de 50 bin ibadet yerinde bu yolda vaazlar verilse, kitaplar ve dergilerle gericilik propagandası yapılsa, Kur'an kursları gibi adlarla onbinlerce zehir saçan yuvalar kurulsa bile «Türk milleti olgundur; bu lâflara kulak asmaz» der dururduk.

Fakat şimdi bu inancımızda müthiş yanılmış olduğumuzu anladık; ve geri döndük. Bunlara karşı çok ciddî tedbirler almamız, bu zehir saçan ağızları kapamamız lâzım, diyoruz.

Nedenini sayın okuyucularımıza açıklayalım :

Çok aydın bir dostumuzla konuşuyorduk. Edebiyat ve yazı hayatı yarım asırdan fazla sürmüş. Politikaya da karışmış ve bu alanda önemli vazifeler almış. Bugün bile onbinlercemiz her gün onun yazılarını okuyor.

Bir gerici yazardan söz ediyordu :

«— Çok şiddetli yazıyor, tehlikeli adam; diyordu, fakat arasıra çok doğru şeyler de yazıyor. Meselâ diyor ki, biz lâikliği Fransa'dan aldık, Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle Türkiye'ye geliyor; Pazar günü kiliseye gidiyor. Bizde Cumhurbaşkanının bir gün olsun Cuma Namazına gittiği olmuş mudur? Yazdığı doğru değil mi?

«Sonra bir şey daha yazıyor :

«Abdülhamit, 33 senelik Saltanatı zamanında bir karış toprak vermedi. O gittikten sonra parçalandık, bu hale geldik, diyor. Yalan mı, yalan mı?»

Eski Demokrat Parti Milletvekillerinin Siyasi Hakları Geri Verilmelidir

27 Mayıs İhtilâlinden sonra Yassıada Mahkemesinde çeşitli derecelerde hüküm giyen eski Demokrat Parti Milletvekilleri, 1961 Anayasasiyle siyasî haklardan yoksun bırakılmıştır. Vakıa cezalar, doğurduğu sonuçlarla beraber kaldırılmıştır. Şimdi bunlar her iş yapabilirler; devlet memuru, devleti temsil eden Büyük Elçi, hükûmeti temsil eden vali, adalet dağıtan yargıç olabilirler; ama bir siyasî partiye üye, bir mahallede muhtar, bir kasabada belediye başkanı, ya da üyesi, şüphesiz Milletvekili ve Senatör de olamazlar.

İhtilâl Mahkemesinin idama, müebbet hapse, ya da ağır hapis cezalarına çarptırdığı kimselerin sonradan affa uğramaları kamu vicdanında doğmuş tepkilerin etkisiyle olmuştur. Yassıada mahkûmlarının siyasî haktan yoksun bırakılmaları durumu karşısında da aynı tepkinin gün geçtikçe şiddetlenerek belirdiği bilinmesine rağmen, konu Anayasaya dayandığı için ele alınamamaktadır. Önümüzdeki seçimlerde bu tepkiden oy bakımından yararlanma düşüncesiyle bir siyasî partimizin konuyu ele alması ve bazı parlemento üyelerine önerge imzalatarak Anayasa değişikliği teşebbüsüne girişmesi, hiçbir olumlu sonuç getirmeyeceği şüphe-

İrtica Kol Geziyor!..

ÖNCE sayın aydın dostum şaka yapıyor sandım. Fakat yüzüne baktım; tavrı çok ciddiydi. Duygulanmıştı bile.. Tehlikeli bulduğu gerici yazar, Onu öyle etkilemişti ki, politikacı olmasa belki kendisi de sütununda bu sözleri alkışlardı.

Bu deli saçmalarına dostum gibi seçkin bir aydın bile kapılırsa, memlekette çok büyük tehlike var demektir. Laikliği Fransa'dan aldık ama, De Gaulle bu inkılâbın yapıldığı 1789'larda, hattâ 1850'lerde Cumhurbaşkanı olsaydı, kilisenin kapısından bile bakmazdı. Fransa'da kiliseler kapatıldı; çanlarına otlar tıkandı; papazlar sürüldü; giyotinler işledi; dinsizlik bile ilân olundu. Aradan bu kadar sene geçtikten sonra şimdi De Gaulle kiliseye gidebilir. Bizim durumumuz böyle mi? Bizde Cumhurbaşkanı, padişahlar gibi Cuma Selâmlıkları tertip eder, namaza giderse neler olur? Sağlı sollu ne kıyametler kopar? Bunları kestirmek güç değildir.

ULU Hakan diyerek padişahlık propagandası yapanların şimdi Onun zamanında hiç toprak vermediğimizi söylemelerine karşı bu aydın kişimizde doğan özlem çok mânalı, çok korkunç... Abdülhamit ve daha önceki padişahlar devrinde devlet bile yoktu. Biz o toprakların sadece bekçisiydik. Bir bekçinin mahalledeki evler, apartmanlar ne kadar kendi malıysa, haritada gösterilen topraklar da o kadar bizim malımızdı.

Uzun uzun bunları aydın dostuma anlattım, ve sanırım ki, Onu da ikna ettim. Ayrılırken :

«— Hakkın var, ama gerici yazarı okuyanlar bunu anlamazlar ki..» dedi.

Evet anlamazlar! Yüksek tahsil görmüş, edebiyatta ve yazarlıkta ün yapmış, politikada ön plânda yeralmış sayın sostumuz bile anlamadıktan sonra?.

Yapacağımız şey, bu ağızları kapatmaktır. İrticaın kol gezdiğine, yayılıp büyük tehlike durumuna girdiğine biz de inandık...

siz olmakla beraber manâlıdır. 1969 seçimlerinde partilerimizin seçim beyannamelerinde bu konu hakkında açık ve kesin olarak tutumlarını Türk seçmenine bildirmelerini ve ona göre seçmeni oy vermeye çağırmalarını temenni ederiz. Böylelikle bu seçimlerden sonra Anayasadaki bu kısıtlamanın kaldırılması da bir çeşit referanduma sunulmuş olacaktır.

Biz, seçmenin büyük çoğunluğiyle - hattâ parti farkı gözetmeksizin - eski Demokrat Parti Milletvekillerinin siyasî haklarının geri verilmesini arzuladığına inanmaktayız. Çünkü bir vatandaşın - bütün amme hakları kendisine tanındığı halde - sadece seçmek ve seçilmek hakkından yoksul bırakılmasının, hükümleri yazılı kanunlardan çok daha kuvvetli olan doğal hukuk kanunlarına aykırı olduğunu bilmekteyiz. Bir ihtilâl havası içinde hüküm giymiş vatandaşlara bir ihtilâl mahkemesinin verdiği kararı, ihtilâlden sonra gelen iktidarlar, biraz önce belirttiğimiz gibi, Türk kamu vicdanının derin tepkisi altında kaldırmıştır. Ama bu kararın kaldırılmasından önce, halkın referandumuna sunulan Anayasaya girmiş bir hüküm kaldırılamamaktadır. Bunun için Anayasanın değişmesi lâzımdır. İşte 1969 seçimlerinde hangi parti bu haksızlığın kaldırılmasından yana ise bunu seçim beyannameleriyle millete bildirmelidir.

Meseleyi, siyasî haktan yoksun bırakmanın yerinde ve gerekli olup olmadığı noktasından inceleyecek değiliz. Yassıada

Mahkemesinden çok üstün tarih mahkemesi elbet hükmünü verecektir. Fakat şu kadarını söyleyebiliriz: İhtilâl, bir bakıma, cezaya çarptırılan kimseler yüzünden oldu ve hedefi de bu kişilerin toplum üzerindeki politik nüfuzlarını kırmaktı. Bundan dolayı, diğer isnat edilen suçlardan beraat etmiş olsaydılar bile, ihtilâlden sonra yapılacak bir seçime bu kimselerin katılamaması, seçilememeleri hakkında mahkemenin vereceği karar son derece adalete ve maslahata uygun olurdu. Fakat aradan iki seçim devresi ve on seneye yakın zaman geçti. İhtilâlin kurduğu rejim kuvvetlendi ve yaşamaktadır. Şimdi hiçbir şeyden, hiçbir kimseden endişe edilemez. Eğer eski Demokrat partililer tekrar politikaya dönmek istiyorlarsa alan kendilerine açık tutulmalıdır. İçlerinde seçimleri kazananlar olursa parlementoya girmeleri faydalı olur. Seçmenin bunları seçememesi yüzünden parlementoda hiçbir iş görmeyen yakınlarını seçmesini önlemek, bu konuda öngörülen faydalardan biridir. Bir gün dahi kürsüde sesini kimsenin duymadığı sayın Neriman Ağaoğlu yerine Samet Ağaoğlu mebus olsa fena mı olur?

Bir lâf daha ediliyor: Sanki Adalet Partisi kodamanları eski demokrat milletvekillerini yerlerini alır diye çekinmekte ve bu yüzden siyasî haklarını geri vermeyi öngören davranışlardan kaçınmaktaymışlar!.

Bunun düpedüz yalan ve iftira olduğunu - çok iyi bildiğimiz için - açıkça söyleyebiliriz. Eski Demokrat milletvekillerinin siyasî haklardan yoksun bırakılması, onlara da ızdırap vermektedir. Basit bir kanunu dahi Meclislerden geçirmek için ne güçlüklerle karşılaştıklarını herkes görüyor. Zamanının gelmediği ve gelse bile iktidarın bu düğümü çözmeye gücünün yetmediği de ortadadır. Onun Devlet gemisini bütün engellere rağmen yürütmek, Anayasaya sımsıkı bağlı ve saygılı kalarak rejimi korumak ödevi yanında bu meseleye dokunmamış olması bir politika başarısı bile sayılmalıdır.

Ama artık önümüzde bir seçim var ve halktan bu konuda kesin oy alarak harekete geçmek zamanı gelmiştir.

AP'nin ve bu konuda daha şimdiden parlementoda imza toplamak suretiyle teşebbüse geçen YTP'nin yanı sıra centilmen politika savaşı yolunda olan Güven Partisinin, haksızlığa karşı liderlerinin elinde isyan bayrağı dalgalandıran Millet Partisiyle, memlekette barış ve huzur kurulmasını samimi olarak özlüyorsa ana muhalefet partisinin ve hattâ geri kalan iki partimizin de aynı görüşte birleşmeleri mümkündür. Böylece çok yakışıksız ve yersiz bir duruma girmiş olan bu mesele seçimlerden hemen sonra kesin olarak çözümlenmiş ve Türk kamu vicdanı rahata kavuşturulmuş olur.

Kıbrıs Davasının Tek Çözüm Yolu

KIBRIS Türk - Rum cemaat liderleri arasında bir süredir devam eden özel nitelikteki görüşmelerin olumlu gelişmeler gösterdiği anlaşılıyor. Bundan kıvanç duyuyoruz. Ada'nın ikiye bölünmesi ve Türk - Rum halkının bu bölümlerde ayrı ayrı yaşaması gibi realist olmayan iddialardan vaz geçilmiş olması da ayrıca memnunluğumuzu arttırmaktadır. Gerçi geçen ay yurdumuzu ziyaret eden ve Türk halkında yüksek kişiliği dolayısiyle Fransız milleti hakkındaki sevgiyi bir kat daha güçlendiren De Gaulle, Kıbrıs üzerinde konuşurken taksimin tek çıkar yol olduğunu söylemişti. Yine bu sıralarda Sayın Başbakanımız Demirel de, bir Kıbrıs milleti mevcut olmadığı ve iki ayrı cemaat bulunduğu nedeniyle Kıbrıs dâvasının ancak bu realiteyi göz önünde tutarak çözümlenebileceği görüşünü belirtmişti.

Fakat bu demeçlere rağmen, Kıbrıs Türk - Rum liderleri, beraber yaşamayı ve bunu sağlayacak bir anlaşmaya varmayı mümkün görmektedirler. Kıbrıs'ta Türk ve Rum cemaatı yetkilileri arasında süregelmekte olan özel nitelikteki görüşmelerin bu nokta etrafında toplanması bizim için ümit verici olmuştur.

Kıbrıs'ta bir tek milletin bulunmadığı, birbirine düşman iki cemaatın yaşadığı bir gerçektir. Millet olmayınca devlet de olmaz; buna şüphe yoktur. Ancak

Kıbrıs için bu tez, özellikle milletlerarası hukuk ve gelenekler çerçevesi içinde, pek o kadar tutarlı ve geçerli sayılmayabilir. Dâvanın tek çözüm yolu iki cemaati bir millet şuuru içinde birleştirmektir.

İki cemaat birbirine düşman olmakta devam edip gittikçe ve çoğunluk halinde yaşayan Rumlar Enosis peşinde koşmaktan vaz geçmedikçe, bu dâva hiç bir şekilde çözümlenemez. Özellikle yüzyıllardan beri Rumların Türklere besledikleri amansız düşmanlık duyguları, Kıbrıs'ta bütün şiddetiyle hâkim olmaktadır. Devlet bundan sonra da onların elinde olacaktır. Kilise Türk düşmanlığını körükleyen ve Türklere karşı savaşı din emri haline sokarak yöneten güçlü bir örgüttür ve bugün de devleti Baş piskopos Makarios'un Cumhurbaşkanlığı yoliyle elinde tutmaktadır. Durum böyle olunca ve değişmeyince, Kıbrıs'ta Türk - Rum yetkililerinin aralarında anlaşmaya varmaları ve bunun ilgili devletlerin de garantisi altında uygulanması, ateşi bir kısa süre küllemekten, davâyı biraz öteye atarak daha da vahimleştirmekten başka bir işe yaramaz.

Kıbrıs davâsı ancak, Yüzyıllardan beri Rumların besledikleri Türk düşanlığından, Türk'ü yaşadığı her topraktan silip atmak ham hayalinden kesin olarak vaz geçmeleri ve Türk - Rum her iki milletin birbiriyle dost geçinme zorluğuna içten duygularla bağlanmaları sayesinde çözümlenebilir.

Bu ,yalnız Kıbrıs çıbanının kapanması için değil, Türklerin de Rumların da huzur içinde yaşamaları ve gelişmeleri ve hattâ daha ileri giderek, dünya huzurunu sağlamaları için de şarttır.

Şimdiye kadar olan oldu. Hem tarih ve hem de politika düşmanlık üzerine kuruldu. Bizim daha önce de belirttiğimiz gibi [1] bugün iki millet dostça beraber yaşamak zorundadırlar. Bunun yollarını aramak özellikle Yunanlılara düşer. Biz ne tarih kitaplarımızda, ne mekteplerimizde, ne camilerimizde Rum düşmanlığından söz etmiyoruz. Ama Yunanlılar, Rumlar ediyorlar, Ve haksız olarak, tarihî gerçeklere ve kendi millî menfaatlerine taban tabana aykırı olarak Türk'ü Rum milletine can düşmanı gösteriyorlar. Kıbrıs'ta Türk cemaati, Rumdan korkuyor ve ona güvenmiyor. Şimdiye kadar olanlara göre de korkmakta ve güvenmekte haklıdır.

Ama artık bu durum değişmeli; iki millet birbirine dost olmalıdır. Biz bunun mümkün olduğuna inanmaktayız. Kıbrıs'ta Türklerle Rumları birbirinden ayırmak değil, birbirine sevdirerek bir millet bütünlüğü içinde birleştirmeye çalışmak lâzımdır. Türkle Rumun herşeyden önce Kıbrıslı ve Kıbrıs devletinin vatandaşı oldukları şuuruna varmaları mümkün müdür? Dinleri, dilleri, kültürleri birbirinden ayrı da olsa, bir Kıbrıs milleti yaratılabilir mi? Bu dâvanın bütün çözümü böyle bir imkânın bulunmasına bağlıdır. Bu da Türk - Yunan dostluğuna içten inanmış insanların her iki memlekette iş başında bulunmaları ve dâvayı kültürel, ekonomik ve politik bütün cepheleriyle bir bütün olarak ele almaları ve ortak görüşlerine uygun politikalarını cesaretle yürütmeleri sayesinde olmayacak şey değildir.

Biz, bugün her iki devleti idare edenlerin bu gerçekçi yolda birleştiklerini sanıyoruz.

[1] **Barış Dünyası — Mart 1968, Sayı: 70, Sayfa: 17.**

AP BÜYÜK KONGRESİ

Adalet Partisi Büyük Kongresi 29 Aralık Cuma günü Ankara'da toplandı. Seçim öncesi yapılan bu Büyük Kongre, Parti içi hiziplerden hangisinin yönetime hâkim olacağını belirtmesi ve alınacak kararlar bakımından önemlidir.

Toplandığı gün Mecmuamızı baskıya vermiş bulunduğumuzdan Büyük Kongreye ait yorumumuzu gelecek sayımızda vereceğiz.

Bu yıl yapılacak genel seçimlerde Adalet Partisinin durumu ve tutumu bakımından Kongrede varılacak sonuçların özel bir anlam taşıdığına şüphe yoktur.

Bu nasıl iştir?

Tarık İsmet ERDEM

MEMLEKETTE traktör, otomobil ve kamyon yapımı için bir montaj sanayii kurulmuştur. Bundan maksat, montaj mamulünün ilk etapta yüzde yirmiden başlayarak birkaç sene içinde yüzde seksen, doksan parçalarını memleket dahilinde imal etmek ve bu suretle döviz tasarruf etmektir. Montaj sanayiimiz bu seviyeye ulaşmış mıdır? Ulaşmamışsa ilgili makamların durumu takip etmesi gerekir. Nitekim, geçenlerde sayın Sanayi Bakanı konuya el atmış, ihtarda bulunmuş ve ayrıca mamullerinin fiatlarında bir miktar da indirim yapmıştır. Şimdilik daha fazla ucuzlatmaya imkân yoktur. Yapılan indirimin yarısını, gelir vergisi münasebetiyle, devlet kendi gelirinden fedakârlık etmiştir.

Biz sanayileşmenin, bilhassa özel teşebbüs açısından, henüz alfebesindeyiz. Bu bakımdan birçok aksaklıkların varlığı normaldir. Amerika, İngiltere, Almanya gibi Batı memleketlerinin sanayi tarihlerinde daha çok aksaklıklar, sömürücülükler yer almıştı. Devlet normal kontrol cihazlarını faaliyete geçirdikçe ve zamanla bunların çoğu düzelir.

Özel ulaştırma şirketlerinin yolcu otobüsleri Avrupa yapısını aratmıyacak kadar mükemmel ve konforlu olarak memlekette imal edilmektedir ki hakikaten iftihar vesilesidir. Montaj sanayiimizin durumu bu merkezde iken bizim İstanbul Belediyesi Otobüs İşletmesi İngiltere'ye 300 otobüs sipariş etmiş ve bunun 30'u memleketimize getirilmiştir. Ha-

kikaten mevcut şehir otobüslerinin yarısından fazlası miatlarını çoktan doldurmuştur. Çoğu yolda bozulur, seyir halinde iken çıkardıkları siyah isli duman caddelerde yürüyen vatandaşlara sıhhat bakımından tedrici ölüm saçmaktadırlar. Batıda çoktan hurdaya çıkarılması gereken bu vasıtaları bizler el'an kullanmaktayız.

Otobüs İşletmesi yeni yolcu otobüsü temininde çok geç kalmıştır. Kaç senedir, her kırk, elli otobüsü memleketten temin etmiş olsaydı, bugünkü sıkıntı meydana gelmezdi.

Fakat memleketimizde bir montaj sanayiimiz varken, Belediye bundan niçin istifade etmez? On tonluk bir kamyon ikiyüz bin lira bile değil. Karösörünü ise yüz bin liradan çok daha aşağı yaptırmak kabildir, bilhassa toplu siparişlerde. Bu suretle, bir otobüsün kendisine üçyüz bin lira civarında mal olabilecektir. İthal edilecek otobüsün fiatının da bundan ucuz olabileceği tahmin edilemez. Fazla olarak %50 civarında tutan gümrük ve sair masraflarile dört yüz elli bin lira eder. Bunun yirmi beş senelik vadesine herhalde en düşük faizi de hesaplanacak olursa bir otobüsün Belediyeye altı yüz bin lira yakınlarında mal olacağını tahmin etmek için pek de mütehassıs olmayı gerektirmez.

Türkiyemiz bir tezatlar memleketi midir, nedir?

1 — Memlekette bir montaj sanayiimiz vardır; bunun gelişmesi için çaba sarf eder bu sanayie büyük ümitler bağlarız; fakat biz otobüslerimizi Avrupa'ya sipariş etme yolunu tercih ederiz. Hem de Devlet Sektörü olarak.

2 — Belediyemiz borçludur, fakirdir, deriz. Buna mukabil bir otobüse nerede ise bir misli fiat ödemekte bir mahzur görmeyiz.

3 — Memlekette döviz tasarruf edelim, deriz. Fakat, tasarrufumuzun üç mislislini dışarıya aktarırız.

4 — Ucuzluk yaratalım derken, bu tutumla er geç otobüs biletlerine zam yapmak zaruretiyle karşılaşırız veya zararı sineye çekeriz.

Şimdi bu şartlar içinde devlet işletmelerinin nasıl zarar ettiklerini daha kolaylıkla anlamak mümkündür.

Sanayi Bakanı Sayın Mehmet Turgut'a Soru Önergemiz

1 — Bursa Merinos Fabrikası 1968 yılında Amerika'da bir firmaya 400 bin metre kadar yünlü kumaş satmıştır. 1969 yılında da bu ihracatı 540 bin metre olarak programına almıştır.

Bu suretle fabrikanın yıllık istihsalinin yaklaşık olarak dörtte biri ihraç edilecektir.

2 — İhraç edilen ve edilecek olan bu kumaşların fabrika maliyeti 50 lira dolaylarında olduğu ve piyasada 108 liraya satıldığı halde ihracatta Amerikan firmasına satış fiatı 22 lira olarak tesbit edilmiştir.

Maliyete göre zarar %56'yı bulmaktadır. Oysaki Avustralya'dan dövizle ithal edilen merinos yünleriyle yapılan bu malların metre başına döviz harcaması 18 liradır. Demek oluyor ki 4 lira döviz kazanmak için Türk parasiyle 46 liralık ziyana katlanmaktayız. Bu 4 lira ile metrede 20 lirayı bulan işçi ücretleriyle 12 lira tutan diğer masraflar karşılanacaktır. Yani ihraçtan elde ettiğimiz dolara biz 9 lira değil, 8 misli fazlasile 72 lira ödemekteyiz. Bırakınız bu kadarını, 9 liralık doları bir misline, yani 18 liraya bize sağlayacak endüstri ihracatına müsaade etsek, iki sene geçmez döviz açığımızı kapanz.

3 — Bu akla hesaba uymayan satış anlaşmasını gerçekleştirmek için fabrikanın marjinal maliyet diye yakıştırmaca bir hesap çıkardığı da anlaşılmaktadır. Bu maliyet, kapasite üstu, masraflara çok az akseden istihsal için söz konusu olabilir. Oysa ki fabrika kapasite altı çalışmaktadır.

Dürüst ve titiz çalışma yeteneği bilinen Sayın Mehmet Turgut'un bizim nedenini bir türlü çözemediğimiz bu muamele üzerinde ne düşündüğünü okuyucularımıza bildirmek istiyoruz.

Devlet Üretme

AÇ kalmamak için bu yıl dışardan 400 bin ton buğday getirmeye mecburuz. Bunun için buğday ihracatçısı her memlekete baş vurmuşuz. Bir kısmı müracaatımıza cevap bile vermemişler; bir kısmı peşin para istemişler, 25 milyon dolarınız varsa size buğday satarız, demişler.

Çok kötü havadis bu.. Nereden bulacağız bu kadar doları? Döviz olmadığı için makina, yedek parça, ham madde getiremeyen fabrikaların kapandığı, aylarca transferler yapılamadığı, döviz rezervinin sıfıra düştüğü, yarın ne olacak diye kara kara düşünüldüğü bu memlekette bir de buğday için 25 milyon dolar döviz harcaması? Ne plânlama, ne hükûmet, ne kimse böyle bir ihtimal düşünmemişti! Hattâ bu yıl 4-5 yüz bin ton buğday ihraç ederek, bu yüzden 25-30 milyon dolar döviz gelirimiz olacağını, daha birkaç ay evvel, yetkili resmî ağızlar millete müjdelemişlerdi

Türkiye'nin buğday dâvasını halledememiş, dışardan buğday ithali zorunluğunda kalmış bir memleket olması, yüz kızartıcıdır. Şimdi bize buğday satsın diye başvurduğumuz memleketler arasında Fransa da var. Sanayileşmiş bu memlekette buğday ekim sahası bizimkinin yarısı; nufusu bizim iki mislimize yakın; ürettiği buğdaylarla hem kendini besliyor; hem de bize buğday satıyor...

Neden bu haldeyiz biz?

Hikâye bundan 40 sene kadar evvel başladı. Anlatması uzun sürer. Zaten bu hikâye artık herkesin bildiği birşey olmuştur: Cumhuriyet hükûmetleri o günlerden bu yana, buğday dâvasında ardı ardına büyük hatalar işlemekte birbirleriyle yarıştılar ve memleketi bu hâle getirdiler.

Mehmet Odabaşı Prodüktivite Kurumu ve Ecnebi Sermaye

MİLLÎ Prodüktivite Merkezi müdürü iken üç yıl kadar önce bir trafik kazası sonunda ölen Mehmet Odabaşı'nın hatırasını muhterem eşi Sayın Bayan Nermin Odabaşı yaşatmakta; değerli eşinin adına kurduğu ve tek başına yönetmenliğini yaptığı Kurum vasıtasıyla çeşitli önemli konularda seminerler düzenleyerek bilimsel alanda eşinin ruhunu şad etmeye çalışmaktadır.

Kurumun maksadı, sanayi kollarında organizasyon ve yönetmenlik alanlarında, beşerî münasebetler konularında prodüktivite çalışmalarıyla ilgili olarak Avrupa ve Amerika'dan uzmanlar getirterek seminerler tertip etme, iş ve işveren münasebetlerinde en iyi metodlar uygulamak gibi konularda çalışmayı kendisine amaç edinmiş olan merhum Mehmet Odabaşı'nın hayatta iken yapmak istediklerini devam ettirmektir.

Kurum, şimdiye kadar yedi seminer düzenlemiş; bunları kitaplar halinde yayınlamış; çeşitli Kuruluşlara da prodüktivite projeleri hazırlatmıştır. Büyük Tarabya Otelinde 18 Kasım pazartesi gününden 21 Kasım perşembe gününe kadar sürmüş **«Ecnebi Sermaye»** konulu son semineri de başarılı geçmiştir. Bu seminerde konferanslar verilmiştir:

1 — **Dünyada Yabancı Sermaye Hareketleri:** Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürü Erhan Işıl.

2 — **Sosyalist Üskelerde Yabancı Sermaye:** Prof. Dr. Yılmaz Aktuğ.

3 — **Yabancı Sermaye Yatırımları ile**

Çiflikleri Dağıtılamaz!

ŞİMDİ yapacak tek birşey kalmıştır: Devlet elinde bütün modern teknolojinin uygulanacağı büyük çiftlikler kurup, en azından 2 milyon ton buğdayı bu çiftliklerden elde etmek. Devlet gerekirse endüstri ve diğer alanlardaki yatırımlarından kısarak bu konuda büyük yatırımlara girişmelidir. Makine ile yapılan ve büyük yatırım isteyen tarımda neden devlet işletmeciliğini öngördüğümüzü önceki yazılarımızda açıkladık. Bu hem ekonomik, hem de sosyal bir zaruretin sonucudur; ve özellikle çiftçilerimizin ve halkımızın yararınadır. Devlet çiftliklerinde büyük ve modern istihsal sayesinde ve Toprak Mahsulleri Ofisinin alım fiatlarını indirilmemek şartiyle, ayrıca bu işletmecilikten devletin kârı milyarı bulur. Bu derece kârlı ve emin bir işe buğday çiftlikleriyle hemen başlanmasını teklif ediyoruz.

OYSA Kİ, Tarım Bakanlığı mevcut Devlet Üretme Çiftlikleri topraklarını köylüye dağıtmayı düşünüyormuş! Konuyu incelemek üzere bir de komisyon kurulmuş!. Bu haberi hayretle, hattâ dehşetle okuduk.

Devlet Üretme çiftlikleri kurma işi 1950'den sonra durduruldu, ve bu çiftliklerin topraklarından birkısmı da dağıtılarak ötekinin berikinin ve bu arada sömürücülerin, ağaların eline geçti. Bugün iktidarın yapacağı en yararlı iş bu çiftlikleri en kısa zamanda iki misline çıkartmaktır. Hedef en azından 2 milyon ton hububat istihsal etmektir. «Üretme Çiftlikleri iyi işlemiyor, randımanlı çalışamıyor; onun için bu işten vazgeçeceğiz» deniyorsa, o zaman devletin işlemesi herhalde bundan fenadır; devletten de vazgeçmemiz lâzım.

Bir türlü inanmak istemediğimiz bu haber eğer doğruysa, teşebbüsü durdurmak için memleketin bütün zinde güçlerini harekete çağırıyoruz.

İlgili Vergileme Rejimi: Doç. Dr. Halil Nadaroğlu.

4 — **Teorik Bakımından Yabancı Sermaye Yatırımlarının İktisadî Gelişmeye Tesirleri:** Doç. Dr. Baran Tunçer.

5 — **Yabancı Sermaye Yatırımlarının Türkiye Yönünden İktisadî Gelişmeye Tesirleri:** Doç. Dr. Vural Savaş.

6 — **Yabancı Sermayeye Teşvik Kanununun Eleştirilmesi:** Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü müşaviri Erhan Bener.

7 — **Yabancı Sermaye Tatbikatında Karşılanan Güçlükler:** Koç Holding genel müdürü Hulki Alisbah.

Bu konferanslar sırasıyla Prof. Dr. Memduh Yaşa, Prof. Dr. Kenan Bulutluoğlu, Prof. Dr. Süleyman Barda, Prof. Dr. Oktay Yenal, Dr. Cihat İren ve Devlet Yatırım Bankası müşaviri Osman Nuri Torun taraflarından yorumlanmış ve iştirakçiler tarafından eleştirilmiştir. Seminerin son günü Abdi İpekçi'nin yönettiği bir Açık Oturum da yapılmıştır.

Ele alınan ecnebi sermayesi konusu, memleketimiz için birinci derecede önemli bir meseledir. Seminerdeki konuşmacılar arasında sol eğilimli eski plâncılarımızdan Doç. Baran Tunçer'e göre, bu sermaye memleketi soyup soğana çevirmektedir ve ona fazla avantajlar sağlanmıştır. Buna rağmen neden dolayı Türkiye'nin en az ecnebi sermaye .... bir memleket olduğu ise, sayın doçent tarafından aydınlığa kavuşturulmamıştır. Son seminerin henüz kaarnlıkta kalmış bu gibi noktalara bir miktar ışık serptiği söylenebilir.

Seminer konuşmaları Kurum tarafından bir kitap halinde yayınlanacaktır. Gerek bu kitap ve gerek şimdiye kadar yayınlanmış bulunan 12 kitap, Kurumun Beyoğlu, İstiklâl Caddesi, Sakaçıkmaz Sokağı, Kısmet Hanındaki merkezinden tedarik edilebilir (Tel : 49 04 77).

Tek başına bu derece kaliteli ve yararlı çalışmalara girişmiş olan Sayın Bayan Nermin Odabaşı'yı candan tebrik eder; kendisine devamlı başarılar dileriz.

Tip deki Kaynaşma, Demokrasi Yolunda Olumlu Bir Aşama Sayılabilir

Demokratik rejim iki yandan tehlikededir: Komünizm ve dincilik. Çünkü bu iki rejim de hürriyetlere karşıdır. Hürriyetlere bağlı sosyalizmle dincilik olabilirse ve toplum da hürriyet iklimine alışmışsa, bundan hiç korkulamaz. Bizde böyle bir iklim bütün şartlariyle henüz yok sanıldığı için Anayasa ile komünizm ve dincilik yasak edilmiştir. Ama bu adlar kullanılmayarak sosyalist, ya da demokratik ve hatta Atatürkçü saçağı altında, hürriyetlere düşman her iki akım yaşamakta ve rejimimizin temel kurulları olan partilere sızmaktadır.

TİP'nin komünizme yuva olmuş bir parti olduğu şüphesi vardı ve haklı bir endişe kaynağı olmaktaydı. Bu partinin geçen ay yapılan 3'ncü büyük kongresi bu endişenin yersiz olduğunu ortaya koydu. Bu parti kendi içinde mücadelesini yapmış ve hürriyetçi sosyalist parti olduğunu ilân etmişti. Biz bunu çok partili demokratik hayatımızda mutlu bir hadise olarak karşılıyoruz.

TÜRKİYE İşçi Partisi'nin 3'ncü Büyük Kongresi 9 Kasım günü Ankara'da toplandı ve dört gün sürdü. Bu Kongrede Parti Liderleri kadrosu arasında sürüp giden ideolojik ayrılıklar çeşitli yönleriyle ortaya atıldı.

Mesele şundan çıkmıştı: Mehmet Ali Aybar, «Hürriyetçi Sosyalizm» sloganını partisine resmen kabul ettirmek istiyordu. 28 Eylül 1968 tarihinde Genel Kurulda bir konuşma yapmıştı. Türkiye İşçi Partisi sosyalistti ama, Rusya'da ve başka Sosyalist memleketlerde olduğu gibi, ceberrut metodlarla, hürriyetleri çiğneyerek, halkı sindirerek değil; ona inanç vererek, ondan oy alarak, demokrasi yoluyla bu rejimi kuracaktı. İktidara geldikten sonra da Anayasaya bağlı kalarak, halktan oy alarak orada kalacak; alamazsa iş başından çekilecekti. Aybar'ı bu inanışa bağlayan sebepler, Türkiye realitesini kavramaktan ve insanlık tarihini ve sosyalizmin doğmatik bir düşün tarzı ve tek yolla erişilir bir hedef

olmadığını anlamaktan doğmuştu. Bilimsel Sosyalizm adı verilen Marksizim, her zaman ve her memlekette katıksız ve hiçbir yeri değiştirilmeden uygulanacak bir sistem değildi. Marksizme bir din gibi bağlanılamazdı. Onun felsefesinde, doktrinlerinde yanlışlıklar vardı ve bunlar bilimsel olarak Marks'dan sonra ortaya çıkmıştı. Meselâ bir nevi bağımsız faktör olarak kabul edilmiş olan Altyapı müessesesinin öyle olmadığı; uzun ömürlü olan Üstyapı müesseselerinin onu etkilediği, hattâ ona şekil verdiği anlaşılmıştı. Sosyalist gençler yalnız Marks'ı okumak, ona körükörüne inanmakla yetinmemeli; aksi tezleri savunan bilginlerin, düşünürlerin eserlerini de okumalıydı. İnsanlık, bütün tarih boyunca hürriyet mücadelesi yapmıştı. Hürriyete karşı bir sosyalizm medeniyet dışıydı. Kurulduktan yarım Yüzyıl sonra da hürriyetin olmadığı bir rejim, medeniyetin ve insanlığın düşmanıydı ve yaşayamazdı. Yurdumuz gerçeklerine bakarsak, Türk halkı özgürlüğüne düşkün, esir olarak yaşamaya ve yönetilmeye katlanamayan, demokratik rejime şaşılacak derecede her milletten fazla bağlanmış bir milletti. Sosyalizmin işçi sınıfına dayanan bir ideoloji olması da yanlıştı. Bunu, büyük çoğunluğu emekçi, ya da orta halli işgüç sahibi olan Türk milletine maletmek ve kabul ettirmek mümkündü. Uygulama, milletin istekleri ölçüsünde gerçekleşecekti. Bundan dolayı sosyalizm mücadelesini, işçi sınıfı ideolojisine dayanan Bilimsel Sosyalizme değil; Türk Sosyalizmine göre ayarlamak gerekmekteydi. Halkı bilinçli hale koymak, uygulamada en sağlam başarı yolu olacaktı. Ayaklandırmalarla, huzursuzlukları çoğaltmakla, burjuva rejimini yıkmaya ve sosyalizmi kurmaya imkân yoktu. Hattâ bu yol, henüz gerekli bilince ulaşmamış olan Türk halkını sosyalizme karşı hazırlamaya yarardı.

Genel Başkan Aybar'ın Parti Genel Kurulunda yaptığı bu konuşmaya karşı gelenlerin başında Sosyalist Prof. Sadun Aren ile, Sosyalist Doç. Behice Boran vardı. Her ikisi bu görüşlerin düpedüz karşısında olduklarını söylediler. Hürriyetçi sosyalizm lâfı da nereden çıkmıştı? Bilimsel sosyalizmden (Marksizm'den) başka sosyalizm olamazdı. Olabilir diyenler, dinden dönmüş kâfirlerdi. Aybar Marks'a karşı gelmiş olanların kitaplarını da okumaya gençleri nasıl teşvik edebilirdi? Konu Genel Kurulda enine boyuna tartışılarak karara bağlanmalıydı. Fakat henüz görüşülüp karara bağlanmadan Aybar, Çankaya İlçe Kongresinde, sonra İstanbul İl Kongresinde fikirlerini açıkladı ve coşkun alkışlarla karşılandı. Genel Kuruldaki muhalefet grubu ikiden beşe yükselmiş, teşkilâtta da taraftarlar bulunmuştu. Yakında Büyük Kongre toplanacağı için, orda bu ana konu en yetkili parti organı toplantısında tartışılacaktı.

Muhalefet grubu, Partiden atılmış olanlarla aşırı sol uçta bulunup henüz Partide Üye olanları, çok sıkı bir çalışma ile, biraraya toplamıştı. Büyük Kongrede bir meydan savaşı yapılacaktı. Sosyalizme ihanet etmiş olan (Henüz Burjuvalara satılmış denemiyor) Genel Başkan ve takımı işbaşından atılmalı ve Parti, kuruluş hedefine uygun yuvasına oturmalıydı.

9 Kasımdan, 12 Kasıma kadar süren büyük Kongre bir meydan savaşı alanı oldu. Başkanlığına Çetin Altan getirilmişti. Savaşın stratejik ve taktik plânları güzel hazırlanmıştı. Büyük Kongrede çok kimse konuştu. Fakat asıl dikkatle dinlenen konuşmacılar Aybar, Aren ve Boran olmuştu. Hepsi tezlerini savundular. Sonunda Aybar seçimlerin ilk turunda gerekli üçte iki oyu alarak yine Genel Başkan olma yolunu tuttu. Bir iki tur sonunda teşkil edilen Genel Kurulun ise büyük çoğunluğu Aybar taraflısıydı.

DEMOKRFASİNİN TARİFİ

«Milli irade en çok ögündüğümüz demokrasi ile eş değil mi? İrade milletin demekle, demokrasi arasında fark yoktur. Hattâ bu, kuvvetini gökten, milletten alan demokrasinin kendisidir.»

(İRADE: Nilüfer Gürsoy)

Ona karşı başa güreşmiş olan Sadun Aren güçlükle Kurula girebildi. Behice Boran ise hiç seçilmemişti.

Meydan muharebesi hürriyetçi sosyalizm cephesinin kesin zaferiyle sonuçlandı. Bilimsel sosyalistler ağır yenilgiye uğramışlardı. Olayların böyle akışı, Büyük Kongre Başkanlık koltuğunda bir başka cins sarhoşluk içinde tatlı rüyalar görmüş olan Çetin Altan'ı çıldırttı. Hemen ertesi günü, kendisini Parlâmentoya getirmiş olan Partisine ve dört yıllık arkadaşlarının tümüne karşı şerefli insanları ve dâva adamlarını şaşırtacak ve tiksindirecek bir saldırıya girişti. İşin bu yanı, bizce, çok anlamlı olan bu büyük hâdisenin yanında hemen unutulabilecek kadar küçüktür. Onun için biz de bunun üzerinde hiç durmayarak, olayın demokratik gelişmemizde önemli bir aşama olması yönü üzerinde duracağız.

TÜRKİYE'DE GERÇEK BİR SOSYALİST PARTİNİN DOĞMASINA DOĞRU

Anayasanın tanıdığı hürriyet yoluyla iktidara gelmeyi ve yine o yolla iktidarda kalmayı hedef almış bir Sosyalist partiye ihtiyacımız çok kesin ve kaçınılmaz bir zarurettir. Türkiye'de ilk önce hürriyet partileri doğdu. Fakat yapmacık, köksüz, sahte partiler.. Hepsi kapıkulu adını verdiğimiz devleti idare eden, Devlet Han'ın böreklerini yağma peşinde koşan insanların kurduğu partilerdi. Gerçi bunları ilk kuranlar belki idealisttiler; fakat biraz yol alınca ve iktidara yaklaşınca, hele iktidara geçince, bu partiler Hanyağmacıların eline düştüler ve adım adım yollarında ilerlerken, safra atar gibi, idealistleri bir bir tasfiye ettiler.

Türkiye'de hürriyetin mânası Cumhuriyete kadar anlaşılmış değildi. Çünkü biz hürriyetsizliği Padişah istibdadı altında kalmamızın bir sonucu sanmıştık. Bu istibdadı yenersek hürriyete kavuşuruz, diyorduk. Oysa ki, bizim hürriyetsizliğimiz, başımızda Padişah'ın bulunmasından ve istibdat altında yaşamamızdan değil, böyle olmamız, hürriyete kavuşacak güçte olmamamızdan ve ne yaparsak hürriyete kavuşacağımızı da bilememizden doğmuştu. Yaşadığımız ortam içinde bize istibdat lâzımdı. İsteyebileceğimiz şey, bunun halka dönük olmasından ibaret olmalıydı.

Cumhuriyetten sonra hürriyetin manâsını birazcık anlamaya, daha doğrusu sezmeye başladık: Hürriyet bizim için felâketti. Padişahı ve istibdadını attık, ama hürriyete kavuşmadık ve kavuşamazdık da. Tek parti devrini yaşamamız, 1930'da bir hürriyet partisi kurulduğu zaman rejimin hattâ memleketin elden gideceğini görmemiz, İkinci Dünya Savaşı çıkıp neticesinde dünya yüzünde demokrasiden başka yolda bağımsız millet yaşayamayacağını anlamamız üzerine adet yerini bulsun diye çok partili rejime girmemiz ve sonra da bu rejim altında iktidara gelen hürriyetçi partinin hürriyetlere sırt çevirmesi, hep bizim neden dolayı hürriyetten yoksun kaldığımızı, nasıl hürriyete ulaşabileceğimizi bilememiş olmamızın sonucudur.

Fakat Cumhuriyetten bu yana, yarım yüzyıla yakın bir zaman geçti. Türkiye çok değişti. Daha çok değişebilirdi o başka; ama ne 1908, ne 1923, hattâ ne de 1930 Türkiyesi kalmadı artık. Şimdi Kapıkulunun elinde hürriyet partileri kurma ve Hanyağma yarışına girişme devrinden, doktrin partileri devrine girecek birçok olanakları, şartları hemen hemen tamamlamak üzereyiz. Artık kamplar kendiliğinden kurulmuştur. Kapitalist ve sosyalist iki karşı cephe ile, bunların arasında arabulucu teşekküller siyasî örgütleşmemizin temeli olacaktır. Bundan böyle siyasî mücadele, (Hürriyet, adalet, fazilet, namus filân gibi, ya da dinimize bağlı kalalım, lâik olalım gibi) sloganlara bağlanamaz; ve tarihî bir zaruret olarak ifade edelim ki, programları böyle olan, ya da her iki cepheden birşeyler alıp ideoloji yaratmadan, derme çatma programlarla çalışan partiler yaşayamaz.

Bu bakımdan yalnız işçi değil, topluca emekçi ve köylü ile küçük burjuva denen serbest meslek erbabı, küçük ve orta sanayici, tüccar, esnaf ve kısacası tekelci kapitalizmin karşısındaki bütün halk yığınlarına dayanacak bir sosyalist partiye mutlak ihtiyacımız vardır. Bu bir denge unsuru olur. Eğer böyle bir parti ya da partiler olmazsa hakikaten bu halk sömürülür; memlekette rejim her zaman tehlikeye girer. Yeni kalkınmada olan geri memleketlerde komünizmin en büyük önleyici barajı, hürriyetçi sosyalist partilerdir. Çünkü bu partiler kapitalizmin zalim yanını törpüleyen, sömürücülüğü önleyen, ama özel mülkiyet ve teşebbüs haklarını tanıdığı için hürriyet şartları içinde namuslu şekilde yaşayanları koruyan örgütlerdir. Komünistler, burjuva partilerden çok bu sosyalist partilere hücum ederler. Bizde de Aybar'a ve Büyük Kongre ile onun yolunda yürüyecek partisine karşı amansız saldırılara solcuların girişmesi ve Çetin Altan'ın da elindeki donanma fişekleriyle kaleyi bombardımana koyulması, bunun böyle olduğunu gösterir.

ACABA ÜMİTLENEBİLİR MİYİZ? YOKSA ALDANIYOR MUYUZ?

Biz, Aybar'ın söylediklerini, yazdıklarını büyük dikkatle izlemiş olmamıza rağmen, hâlâ kendimizi bir şüpheden kurtaramadığımızı itiraf ederiz.

Acaba Aybar, Solcu arkadaşlarının dediğini yaptığı takdirde, politikasında hiçbir başarı sağlayamayacağını, hattâ Anayasa ve kanunlar karşısında Partisinin kapatılabileceğini bildiği için mi, «Hürriyetçi Sosyalizm» doktrinine bağlanmıştır; yoksa içten bir inanışla, olayları görerek gerçek yolu bulmuş mudur?

Biz Aybar'ın ve Partisinin ikinci yolda olmasını diliyoruz. Varsın Amerika ile, Emperyalizmle mücadele etsin, komprador ve aracı edebiyeti yapsın; fakirliğimizi ve gericiliğimizi onlardan bilsin; dış ticareti, bankacılığı, sigortacılığı, madenciliği ve büyük sanayii devletleşti-

receğiz desin. Demokrasiye ve hürriyete inandıkça, ayaklandırmalarla huzursuzluk yaratmalarla rejimi işleyemez hale sokmaya çalışmadıkça ve mücadele fikir ve inanç sahasında kaldıkça bunların hiçbirinden korkmayız. Hattâ faydalıdır da. Fakat Aybar samimi değil de öyle gözüküyorsa?

Ama hayır; öyle olsaydı, beraber yola çıktıkları Sadun Aren'ler, Behice Boran'lar neye kendisinden ayrılırdı?

Behice Boran, Kongrede «Bu Hürriyetçi sosyalizm de birdenbire nereden çıktı? **diye soruyor ve şunları söylüyor:**

— «Sanki Parti şimdiye kadar hürriyetçi, demokratik sosyalizme taraftar değilmiş de buna her hangi bir sebeple ihtiyaç duymuş gibi bir kanaat yaratıyor. Nitekim etkisi böyle oldu. Sanki TİP içinde tepeden inmeci, hürriyet düşmanı kimseler varmış gibi göstermek yoluna gittiler.»

A akıllı, okumuş hanımcağız!

Uzun saçınla pek erkek işine karışmamış olsaydın, daha iyi yapardın. Partiniz öteden beri hürriyetçi demokratik sosyalizme taraftar idiyse neye bu lâfları birdenbire ettiğini söylediğiniz Genel Başkanınızın karşısına dikilip isyan ettiniz? Yapacağınız şey:

— «Tamam, biz de hep aynı şeyi söylüyoruz..» **demekten ibaretti.**

Haydi canım sen de!..

Neden devletçi iken Özelci olmuşum ?

(Bir soruya cevabım)

Yazan: **Ahmet Hamdi BAŞAR**

Sayın Milletvekili;

ANKARA'da Anadolu Klübünde yemek yerken, bana birkaç arkadaşın yanında şunu sormuştunuz:

— **«Biz devletçiliği sizden, kitaplarınızdan öğrendik ve o yolda yürüdük. Oysaki şimdi siz bizi bıraktınız ve özelci oldunuz. Bu dönüşünüzün sebebi nedir?»**

Orada vaktimiz çok azdı; kısa konuşmamızı bitirirken sorunuza okuyucularım önünde cevap vereceğimi söylemiştim. Şimdi onu yapıyorum.

CHP'nin Ortanın Solu kanadında önde gidenlerdensiniz; son Kurultayda Parti Meclisine tekrar seçildiniz. Belki bu konuda herkesin önünde bir tartışmaya girişmeyi uygun bulmazsınız diye adınızı açıklamadan, sadece «Sayın Milletvekili» diye size hitap ediyorum.

Önce şunu söyleyeyim:

Bana devletçilikten niye özelciliğe döndün? diyenler gibi neden özelci iken devletçiliğe gün geçtikçe daha yaklaştığımı soranlar da var. Bu birbirine karşıt doktrinlerin ardı ardına adamı isem, tezatlar içinde olmalıyım. Kendimi savunmak için değil ama bir gerçeği dile getirmek için açıklayacağım: Kırk yıldan beri hepsi basılmış yazılar halinde belgelenmiş olan bağlandığım görüşlerim, hazır kalıplarla çözümlenmesi mümkün olmadığına inandığım Türkiye'nin sorunlarına bir çıkış yolu arama çabasının sonucudur. Türkiye'nin ne kapitalist, ne sosyalist yönde kalkınamayacağı, mutlaka kendine ve aynı durumdaki geri memleketlere özgü bir yol bulmaya mecbur olduğu kanaatindeydim. «İktisadî Devletçilik» doktrinine bağlanmış olmam, devleti beğendiğimden değildi. Hele halkın dışında ve üstünde yer almış olan Osmanlı kapıkulu devletine karşıydım ve onun ad değiştirerek tarihî zoruretlerle iktisadî hayatı eline alıp memleketi modern bir Ortaçağ karanlığına gömmesinden son derece korkuyordum. Millî devletimizi kurduktan sonra İstanbul'daki Babıâli'nin göçüp Ankara'ya yerleştiği, bir

ahtapot gibi herşeyiyle devrimci millî devleti kıskaçları altına aldığı acı bir gerçekti. Buna rağmen kalkınmamız için bu devlete başvurmaya mecburduk. Batı'da olduğu gibi ekonomiyi elinde tutan, devrimci ve ilerici karakteriyle Batı medeniyetinde öncülük yapan bir burjuva sınıfımız yoktu. Ne yapacaksak, nereye gideceksek bu devlet vasıta olacaktı. Başımızda Gazi gibi bu en büyük devrimci varken, bu vasıtayı devrimin emrinde kullanabilirdik.

Bu nedenle İktisadî devletçilik doktrini taraflısı oldum. Bu doktrinin çok kısa, bir tek cümle ile ifadesi şudur: Devleti gaye olarak değil, vasıta olarak kabul eden bir devletçilik.

Herşeyimizle Batı medeniyetine katılacak ve ona uyacaktık. Ama bizim yeni devletimizi kurmamız ve devrimlerle batılaşmaya koyulmamız sırasında bu medeniyet cephesi birbirine düşman iki parçaya ayrılmıştı. Biz, tarihî olgunluk dönemlerini yaşamadığımız ve bu bakımdan bu dönemin doğurduğu sınıf tezatları içinde bunalımlara düşmediğimiz için, ne kapitalist ne komünist Batı bloklarından birini örnek alarak, onların geçtiği, ya da geçmeye çalıştığı yollardan geçerek batılılaşamazdık. Komünizm bizim için asla bir yol olamazdı. Çünkü ideolojisi bakımından kapitalizmin tam olgunlaşmasından ve buhranlar içinde bunalıp kalmasından sonra varılacak son merhale olması gereken bu rejim, bu dönemleri geçirmemiş Rusya'da zorla kurulmaya çalışılmaktaydı ve Batı medeniyetinin karşısına çıkmaktaydı. Uzun Yüzyıllar boyu insanlığın eriştiği, başta hürriyet olmak üzere, ne gibi nimetler varsa hepsini inkâr ediyordu. Batı medeniyetine girmemiş kapitalist dönemi yaşamamış hiç bir memlekette komünizm kurulamazdı; komünizm ya da sosyalizm adiyle kurulan rejimlerin istisnasız hepsi despotik, ceberut istibdat rejimlerinden başka birşey olamazdı.

Bu yol bizim için kesin olarak kapalı olunca, seçeceğimiz tek yol hürriyetçi demokratik Batı yoluydu. Orada ne varsa onları alacak, onlar gibi olacaktık. Ancak Batı medeniyet düzenini sarsan ve tehlikeye sokmuş bulunan bunalımlar içine düşmeden bu hedefe varmalıydık. Sonra bizim için Batının geçtiği yolların hepsi kapalıydı. Örneğin; hürriyet, Batı kalkınmasında vasıta olmuştu. Biz onu gaye olarak kullanmaya mecburduk. Hürriyet bizim için birtakım vasıtalar kullanarak varacağımız bir hedef, bir gaye olmalıydı. Batı, devlete rağmen kalkınmıştı; biz ise onun sayesinde kalkınabilecektik. Batı'da kapitalizm dış pazarları sömürerek kurulmuştu. Biz sermayecilik dönemine ancak iç pazarı sömürerek girebilirdik. Batı'da ekonomi herşeye hâkimdi; sosyal kaygular akla bile gelmemişti. Bunlar kalkınma hayli ilerledikten ve büyük işçi kütleleri politik hürriyete kavuşup haklarını oylariyle ve grev silâhını kullanarak elde edecek duruma geldikten sonra ortaya çıkmıştı. Biz ise sosyal sorunları ekonomik sorunlarla birlikte ele alma ve işçimizin örgütleşmesini ve hak isteyecek güce ulaşmasını beklemeden haklarını devlet eliyle sağlama zorunluğundaydık. Batı tarihsel evrimin sonu olarak, üç örgülü toplum haline gelmişti. Devlet örgü-

sü, mülkiyet örgüsü ve demokratik örgü diye adlandırabileceğimiz bu üç örgüden bizde yalnız birincisi vardı ve o da modern yapılı değildi; geri, halk dışı, ilkel bir şeydi. Biz hem devlet örgüsünü modernleştirecek, hem de onun eliyle diğer iki örgüyü kuracaktık.

Ancak tarihin hiçbir devrinde, dünyanın hiçbir memleketinde böyle bir işin yapıldığı ve başarıldığı olmamıştı. Onun için karşımızda alacağımız ve taklit edeceğimiz hiçbir model yoktu. Ne yapacaktık? Nasıl yapacaktık?

İşte sayın Milletvekili; Batılaşmamızın, batılaşarak kalkınmamızın bütün meseleleri dönüp dolaşıp gelmiş, bu iki sorunun aşılmaz duvarları önünde kördüğümü olup önümüze serilmişti.

Bir Şark tembelliği ve alışkanlığı içinde ya «armut piş ağzıma düş» misâli Batı'da - rejim, kanun, müessese, fikir, görüş ve yaşayış tarzı gibi - ne varsa hepsini mukaddes, mübarek şeyler gibi körü körüne almak; ya da başımızdaki büyüklerimiz ne söylemişler ve ne yapmışlarsa en doğru şeyin bunlar olacağı

inanciyle onlara teslim olmaktan ibaret iki yolu birden tuttuk ve araştırmaya, çaba harcamaya lüzum görmeden rahata kavuştuk. Taklitçilik, şüphesiz, kapitalist, sosyalist, faşist Batı parçalarından herhangi birini kopya etmek demekti. Onun için içimizde, özellikle demokrasinin uygulanmasından sonra, taklitçilerimiz cepheler kurarak birbirleriyle kördöğüşüne başladılar. Hâlâ bir arapsaçı karmakarışıklığiyle sürüp giden bu kördöğüşü halimiz de bizim Batı'dan, Batılı olmaktan ne kadar uzak olduğumuzu göstermeye yeter. Evet; Batı'da bu kavgalar oldu ve şimdi de olmaktadır. Ancak bütün bunlar millet halinde oluşun tamamlanmasından ve kalkınma yolunda ilk merhalelerin aşılmasından sonra başlamıştır. Bizde ise henüz ortada millet yok; kalkınmaya başlamak için kollarımızı sıvamışız ama, işe daha girişememişiz; işte bu sırada birbirimize girmişiz. Yok kapitalist, yok sosyalist, yok faşist yönden kalkınma, yani hep Batı'yı bir yöniyle kopya etme..

Ama diyeceksiniz ki, yapılan bu olmamış, Batılaşma hedef olmakla beraber, «Biz bize benzeriz» özdeyişiyle kendimize özgü yollar tutmuşuz!.

İşte asıl felâket de burada ya.. «Biz bize benzeriz» formülü çok güzel, çok anlamlı olabilirdi. Ancak bunu, «Biz ne isek öyleyiz; eski halimizi değiştiremeyiz» mânâsına almasaydık!. Tepeden inme idareye alışmıştık. Başımızdaki büyükler ne söylemişlerse onlara uymakta, en yaratıcı ve yürütücü güc olan fikri sadece başımızdakilerin tekeli sanmakta ve onların sözünden başkasına küfür gözüyle bakmaktaydık. «Biz bize benzeriz »dedikten sonra dinmeden dinlenmeden çalışarak neden dolayı başkalarına benzemediğimizi, ne olmamız ve ne yapmamız gerektiğini araştırıp bulacaktık. Bunun için de devlet yardım edecekti. Her türlü fikri koruyacak; her çeşit fikir çalışmalarını destekleyecek; örgütler kurarak kalkınma plânları yaptıracak; ilkel devleti modern devlet haline getirmeye çalışacaktı.

Oysa ki, devletin yaptığı bunun tam tersi oldu. Kurduğu rejimle, koyduğu kanunlarla ve üzerine oturduğu eski geleneklerle fikre karşı düşman oldu ve devleti olduğu gibi bıraktı. Cumhuriyetten sonra bu memlekette maddî alanda karınca kaderince, hayli eserler yapıldı; fakat manevî ve fikrî alanda çok az şey değişti. Değişmiyenlerin başında fikir düşmanlığı gelir. Fikir satmaya çalışanların, eroin satanlardan, adam soyanlardan fazla cezaya çarptırıldıklarına dair fazla örnekler göstermeye lüzum görmezsiniz sanırım. İlginize mazhar olduğu için öğünebilece-

UNUTKANLIK!

İki arkadaş arasında:

— «Çok dalgındım; herşeyi unutuyordum. Meselâ evden çıkarken mendil alıp cebime koymayı unutuyordum; yazıhaneden eve dönerken gözlüğü masanın üzerinde bırakıyordum. Nihayet doktora gittim; bana bir ilâç verdi. Onu kullandım.»

— «Faydasını gördün mü?»

— «Evet; şimdi artık mendil almayı unutmuyorum; yalnız cebimden bir yerine iki mendil çıkıyor. Gözlükleri de şimdi yazıhanede değil, evde unutuyorum.»

ğim «İktisadî Devletçilik» tezini ortaya atıp savunmamın, buğday ve iktisadî örgütleşme gibi konularda birtakım fikirler ortaya atmamın şahsen bana neye mal olduğunu, fırsat düşmüştür diye, anlatacak değilim. Haydi bunlar tek parti devirlerindeydi diyelim. Fakat 1950'den yani demokrasiye geçtikten sonra bu durum değişmedi. Milletvekili olduğum Demokrat Parti'de kötü kişi olmamın nedeni, hiç karşılık istemeden, fikir satıcısı olmamdan başka birşey değildir. 1950'de Liberasyona girecek güçte değiliz diyecek yerde, hükûmetin düşündüğü ve yaptığı şeyler karşısında sadece susmuş olsaydım, 1951'de plânlama ve örgütleşmeyi öngören bir kanun teklifinde bulunmasaydım, «dış ticaret açığı mevzii değil bünyevidir» diye komisyonlarda ve kürsüde merhum Adnan beyin karşısına çıkmasaydım, pekalâ iktidardaki arkadaşlarımla geçinir gider; onların gözünde makbul bir kişi olurdum.

Fikre karşı devletin düşman olması geleneği tarihimizde ilk defa 27 Mayıs ihtilâliyle bozulmaya başlamıştır. Bugünkü iktidarın Başı bu düşmanlığın köklerini silmeye çalışmaktadır. O'nun hürriyet rejimine içten bağlı olduğunu görüyorum. Gösterdiği müsamahanın memlekete de, partisine de çok yararlıolacağı ilerde görülecektir. Bu böyle giderse gerçek anlamda batılaşma yolunda esaslı bir adım atılmış demektir.

(Basın:

Sayın dostum;

Bu konulara dokununca benim ne kadar susmasını beceremiyen bir kişi olduğumu siz de bilirsiniz. O kadar çok söyleyecek sözüm vardır ki, size bu satırlarla, bunlardan ancak yüzde birkaçla ifade edilebilecek kısmını yazıyorum. Ne sizin, ne de okuyucularımın sabrını kötüye kullanmak istemem. Zaten şimdiye kadar kırk seneyi aşan yazı hayatımda ve özellikle şu Mecmuada çıkan yazılarda bütün söyleyeceklerim var. Bundan dolayı doğruca sorunuzun cevabını vererek, mektubumu bitirmek istiyorum.

Önce Devletçi, şimdi Özelci neden oldum? diye soruyorsunuz.

Ben ortada böyle bir değişiklik görmüyorum; ve dün ne isem bugün de aynı yolda yürüyen adam olduğumu sanıyorum. Acaba aksi kanaat sizde neden doğmuştur? Bu soruyu bana başkalarının da yönelttiğini söylemiştim. Onların, bence, nedeni basit: Yazılarımı okumaya vakitleri olmamıştır. Siz, konuşmamız sırasında lûtfedip beni teşvik için, bütün yazılarımı dikkatle izlediğinizi söylediğinize göre, hakkımdaki kanaatınızı doğuran bir sebep olsa gerekir. Öğrenebilirsem, belki kendimi savunurum.

Fakat ben bir insanın fikir değiştirmesini, kusur değil, aksine meziyet olarak karşılarım. Aradan kırk sene geçmiş, herşey değişmiş, fikir de değişmez mi?

Meselâ 40 sene evvel, bizde özel sektör yoktu, şimdi var. Para yoktu, şimdi var. Bırakınız fabrika kuran müteşebbis, fabrika işleten mühendis ve işletmeciyi, en basit işçi bile yoktu. Antalya vilâyet konağının tamiri için Rodos'tan Rum ustalar getirilmişti. Gemi işletecek makinist değil, tramvaylarda vatman bile güç bulunurdu. Daha 1936'larda eski model Almanların sattığı ana gemisini işletecek koskoca Donanmada makinist bile bulunamamıştı.

O zamanlar devletçi olan bir adamın, bugün özelci olması karşısında şaşmamak lâzımdır. Fakat ben yine iddia ediyorum ki, 1930'larda ne kadar devletçi isem bugün de onun zerre kadar ne ilerisinde, ne gerisindeyim. Çünkü, mektubumun başında da belirttiğim gibi, ben devleti demokratik hürriyetçi Batı medeniyetine katılma için tek vasıta olarak kabul ettim. Batı, devlet örgüsü, mülkiyet örgüsü, demokratik örgüden kurulu üç ayak üzerinde yürüyen bir varlıktır. Türkiye henüz tek ayak üzerinde seke seke yürümektedir: Mülkiyet ve demokrasi örgüleri yeni yeni teşekkül etmektedir. Mülkiyet örgüsü dediğimiz ikinci örgü, herkesin malına, işine ve gücüne hâkim olması; iktisadî hayatın devlet örgüsünün dışında kurulmuş ve işlemiş bulunması demektir. Demokratik örgü adını koyduğum üçüncüsüne gelince, bunlar da sınıflar, meslekler, bölgeler ve doktrinler bakımından yatay ve dikey serbest örgütleşmelerdir.

Modern devlet, ekonomik ve sosyal zaruretlerle yalnız mülkiyet örgüsüne müdahale edebilir. Zamanın şartlarına göre ve kanunlarla mülkiyet haklarını kısıtlar, ve kendisi de mülkiyet ilişkilerinde gerekirse fertlerin taşıdığı hakları kullanır. Bunun derecesi doktrinlerle değil, eşyanın tabiatiyle ayarlanır. Mülkiyet örgüsünün şu ve bu ölçüde ya

da tam olarak kamulaşmasının, benim görüşüme göre, rejimle ilgisi yoktur, ya da çok azdır. Yani bütün üretim araçlarının devlet elinde olduğu bir memlekette rejim bal gibi kapitalist olabilir; şüphesiz buna devlet kapitalizmi demek gerekir. Bir insan, meselâ bugün Sovyet Rusya'da komünizmin değil, kapitalizmin hâkim olduğunu pekâlâ iddia edebilir. Yine aynı düşünce ile üretim araçlarının tümü ya da büyük kısmı özel kişilerin elinde olan bir memleketin, meselâ İsveç'in yüzde yüz sosyalist olması da mümkündür. Sosyalizmin mülkiyet müessesesiyle ayrılmaz ilişkisi bulunduğu görüşü, artık bırakılmış, ya da geçen Yüzyılın şartlarına uygun düştüğü anlaşılmış bir iddiadır.

Ötedenberi bağlandığım bir doktrine göre, artık kapitalizm de, sosyalizm de somut anlamları olmayan terimler haline gelmiştir. Kapitalin kamu elinde toplanması, ya da halka yaygın olması, kapitalizmi, ya da sosyalizmi niteleyecek bir özellik değildir. Asıl olan bu iki şekilden hangisinin daha verimli, kapital birikimine ve yatırımlara elverişli, çalışma ve teşebbüs gücünü çoğaltıcı, demokratik hürriyet düzeninin koruyucusu, sosyal adaleti gerçekleştirici olduğudur.

Sayın milletvekili;

Türkiye'de tek parti devri - ki bunun bir inkilâp dönemi olması gerekirdi -, devlet örgüsünü modernleştirmek, yok olan mülkiyet örgüsünü devlet eliyle kurmak, henüz geleneği olmayan fikir ve toplum hareketleriyle üçüncü örgüyü meydana getirmek için tarihin önümüze serdiği en uygun, en müstesna bir fırsattı. Bu şanstan kendimizi yoksun bırakmamızın, ya da gereği gibi yararlanmamış olmamızın nedenlerini bu mecmuada çıkan hatıra yazılarıyle açıklamaya çalışıyorum. Bunları burada özetleyecek değilim. Modern bir devlet kuramadık ve bu devletin ne olduğunu, nasıl kurulacağını bilemedik. Ekonomik kalkınma yolunda da, sosyal adaletin ve güvenliği sağlama yolunda da kısır, verimsiz işlerle yetindik.

Tek parti devrinden çok parti devrine geçmemizden sonra da, yolumuzda küçük bir değişiklik olmasına rağmen, eski durumumuz devam etti. Ne Türkiye realitesini kavramış ve ne de kendimize özgü gideceğimiz yolu bulmuştuk. Neden Halk Partisi iktidardan düştü de, ondan kopmuş bir parça başka bir adla ve başka sloganlarla iktidarı aldı? Neden hürriyet bayrağiyle iktidara gelen Demokrat Parti hürriyetlere sırt çevirdi? Milletin seçip devlet idaresinde vekil ettiği 400 aydın ve seçkin insan nasıl oldu da bir tek ya da bir iki kişinin peşinden gitti ve Anayasayı çiğnedi? Bu ve bunun gibi birçok soruya henüz hâlâ cevap vermiş, bu muammaları çözmüş değiliz. «Plân, komünistlerin icadıdır; bunu isteyen ve teklif eden komünisttir» dendiği zamanla iktidarda muhalefette herkesin plânlı kalkınmaya bağlandığı zaman arasında ancak birkaç sene geçmiştir. Demek bir devir, yaşayan bir zihniyet, tutulan bir yol artık değişmeye yüz tutmuştur. Şimdi Türkiye 40 sene geç de olsa kendine gelmeye başlamıştır. Bu yeni devirde yapılacak çok işimiz var.

Önce eski bağlandığımız önyar-

gılardan kurtulmaya çalışmalıyız. Ve bu arada fert olarak, gruplar ve cepheler olarak birbirimizle saç-saça kördöğüşü yapmaktan vazgeçmeliyiz. Şu Batı'da olduğu gibi, üç örgülü toplum haline gelmek için ne yapmalıyız? Hangi yolu tutmamız gerektiği konusunda aramızda kıyasıya fikir savaşları yapabiliriz ama, Sovyet Rusya gibi tek örgülü değil, üç örgülü toplum haline gelme konusunda bir ayrılığımız olmamak şartiyle.. Yani varılacak hedef, vatandaşın kendi işine gücüne, kendi malına mülküne sahip olması, gelir yaratmak ve kazanç sağlamak için serbestçe çalışabilmesi ve serbestçe demokratik örgütlerini kurarak politik ve ekonomik haklarını koruyabilmesidir.

Batılaşmanın tabiî sonucu olarak sosyal devlet - isterseniz buna Batı anlamiyle Sosyalist devlet de diyebilirsiniz - ancak böyle kurulabilir ve fonksiyonunu gereği gibi yaparak yaşayabilir.

Devleti ekonomik hayatın sahibi, ya da en büyük ortağı yapan, milleti tek örgülü toplum haline getirmek isteyen - adı ne olursa olsun - bütün ideolojilere karşı olmalıyız. Bu noktada birleşildikten sonra «Devletçilik - Özelcilik» gibi artık modası geçmiş doktrin tartışmalarına da lüzum kalmaz kanısındayım.

Meseleyi böyle ele alınca, Sayın Milletvekili dostum; bana «Önce Devletçi iken şimdi neden Özelci oldun?» sorusunu sormakla haksızlık ettiğinizi, benim hem devletçi, hem de özelci olduğumu, ya da ne devletçi, ne de özelci olmadığımı anlayacağınızdan eminim.

Saygılarımla.

Fransa ve İtalya'da Üniversite Reformu

Yazan : **Prof. Dr. Atıf AKGÜÇ**

YAKIN zamanda, İtalya ve Fransa'ya yaptığımız kısa bir seyahat esnasında (Eylül ayında), gerek İtalyan ve gerek Fransız Hükûmetleri tarafından, belki bir tesadüf eseri olarak hemen hemen aynı zamanda, fakat her halde Avrupa Üniversitelerinde, geçen ilkbaharda patlak veren talebe hareketlerinin etkisi altında, Üniversite reformuna ait iki kanun projesinin kabul edilip umumî efkâra sunulduğunu gördük. O sırada bu her iki ülkenin gazeteleri de bu kanun projeleri üzerinde yapılan yayınlarla, lehte ve aleyhte mütalâalarla doluydu. Bu vesile ile, Üniversite konusunda ilmî otoriteleri ve yetkileri olduğu anlaşılan birçok şahsiyetlerin, yazarların fikirlerini ve tenkitlerini hattâ nazariyelerini öğrenmek fırsatını bulduk. Bugün hiç şüphe yok ki, her memlekette tabiatiyle bizde de Üniversite ve yüksek tahsil ve eğitim konusu, bütün diğer problemlerin arasında ve hattâ üstünde birinci derecede ve acele olarak bir çözüm yolu arayan ateşli bir mesele haline gelmiştir. Her iki memlekette de seçimlerden sonra kurulan yeni hükûmetlerin, ilk önce bu işi ele almaları ve herşeyden evvel Üniversite için Reform kanunları hazırlamaları, durumun ehemmiyeti ve konunun müstacel mahiyetini ortaya koymaktadır. Onun için, bilhassa bu iki memlekette Üniversite nizamına nasıl bir şekil verilmek istendiğini ve bu husustaki yeni nazariye ve prensipleri ve yekdiğerine zıt olan temayüllerin ne suretle telif edildiğini göstermek bakımından, bu iki kanun projesi üzerinde durmakta fayda mülâhaza ediyoruz.

Fransa Hükûmetinin hazırladığı Üniversite projesi (Millî Eğitim Bakanının ismiyle anılan Faure Projesi), Fransız Millî Meclisince kabul edildiği için evvelâ bunun üzerinde duralım.

Son Fransız seçimlerinden sonra kurulan yeni hükûmette Edgar Faure, bir Üniversite kanunu hazırlamak için Millî Eğitim Bakanlığına getiriliyor. Çünkü De-Gaulle kendisine, «Üniversite Reformu Projesini hazırlarken tamamen serbest hareket edeceksin» **diyor. Fakat De Gaulle'ün, «Napolyon devrinden kalma» bugünkü Üniversitenin yerine zamanın zihniyetine ve icaplarına daha uygun «Modern stürüktörlü» bir Üniversite istediği, geniş bir muhtariyete ve öğrencilerin, bu geniş muhtariyeti (özerkli) Üniversitenin idaresi organlarına iştirak etmesine taraftar olduğu da söyleniyordu. Faure, bu iki ana esası göz önünde bulundurarak Reform Projesi hazırlıyor ve o sırada kongre halinde Baule'de toplanmış olan De Gaulle'cü milletvekillerinin fikirlerini almak için onlardan projeyi de incelemelerini istiyor. Fakat görülüyor ki projesi beğenilmiyor ve fazla Devrimci Revolutionaire olarak tenkitlere uğruyor. Hattâ kendisi, De Gaulle'cü partiye sonradan girmiş dördüncü Cumhuriyetin bir adamı ve beşinci Cumhuriyetin zihniyetini kavramamış olmakla itham ediliyor. Hükûmette yani kabine içinde dahi projeye muhalif olanlar çok; belki yarıdan da fazla. Aleyhte olanların başında Hariciye Vekili**

Michel Debre de var. Yine o zaman gazetelerde okuduğumuza göre, «Üniversiteyi siyasileştirmek Fransız birliğini zedeler» diye muhalefet etmiştir.

Fakat bütün bunlara rağmen, tahmin edildiği gibi De Gaulle'ün başkanlığı altında toplanan Kabinede Faure'nin projesi kabul ediliyor. Hattâ bu kabine toplantısından, ağzında pipo olduğu halde fikri kabul edilmiş bir adam edasıyla çıkan Faure, gazetecilere «Çok şükür ki, kabine toplantısında De Gaulle bulundu» demiştir.

Nihayet geçen ay (Ekim) Millet Meclisinde, projeye muhalif olduklarını önce söylediğimiz De Gaulle'cü Milletvekillerinin hemen hemen tamamının oyları ve büyük bir çoğunluk ile beşinci cumhuriyet devrinde ilk defa vukubulan bir hâdise olarak nitelenen itirazsız ve tadilsiz kabul ediliyor. Bu da De Gaulle'ün nüfûzunun (Senato hariç) rejim ve Anayasa organları üzerinde ne derece ağır bastığını gösteriyor. Kanunun getirdiği ıslahatın esasları kısaca şunlardır:

1 — Yeni Üniversitenin gayesi her sahada milletin muhtaç olduğu dirijanları (yöneticileri) yetiştirmek ve bunu bugünkü sanayi inkılâbının ve teknik terakkinin icab ettirdiği demokratik gelişmeye bağlı olarak, yeni organları veyahut yeni strüktörü ile yüksek öğretim müesseseleri içinde sağlamaktır. Bu müesseseler artık millî hayattan ayrılmış ve uzaklaşmış serden çıkacak,

2 — Üniversite ilmî ve kültürel mahiyette bir amme kuruluşu veya müessesesi olup manevî şahsiyeti «tüzel kişiliği» olacak ve aynı zamanda Pedagojik ve malî muhtariyeti (Özerkliği) de haiz bulunacak,

3 — Her Üniversite kendi statüsünü kendisi yapacak ve bunun için, öğrenci temsilcilderinin de katılacakları bir Üniversite Kurucu Meclisi seçilerek statü, bu meclis tarafından tesbit ve kabul edilecek ve bu statüler resmen tanınacak,

4 — Üniversiteler kendi statülerini önümüzdeki 15 şubata kadar hazırlamış olacaklar. Aksi halde, hükûmetin bir kararname ile bu statüleri muvakkaten tanzime selâhiyeti bulunacak,

5 — Pedagojik Muhtariyet icabı, Üniversiteler kendi öğrenim faaliyetlerini, ders ve araştırma programlarını, Pedagojik metotlarını kendileri tesbit edecekler. Derslerde az kabiliyet gösterenlere, ilim değiştirmeleri tavsiye edilecek ve bunu yapmaları için onlara kolaylıklar gösterilecek,

6 — Üniversite muhtariyet nizamının demokratik organları olacak, bu organlarda öğrencilerin temsilcileri de bulunacak, fakat talebe temsilcilerinin sayısı, profesörlerin sayısını geçmeyecek,

7 — Eski fakülteler kalmakla beraber onların yanı sıra Üniversite Öğretim ve Araştırma Birlikleri «ünite» nâmiyle yeni bir müessese kurulabilecek; bunların öğrenci sayısı 1500'ü geçmeyecek ve tamamen ayrı bir şekilde idare edilecek ve ayrı bir disiplin sistemine tâbi olacak. Öğrenci sayısı 200.000 kişiyi bulan Paris Üniversitesi şubelere ayrılacak,

8 — Öğretim personeli iki kısma ayrılacak: Devlet personeli ve mukavele ile alınan personel. Öğretim üyelerine ders verme ehliyeti, üyeleri altı sene için seçilen bir komisyon tarafından verilecek. Üniversite dışındaki şahıslara, araştırma yapanlara ve hattâ Vasıflı talebe denilen öğrencilere bile müracaat edilebilecek. Ve derslerin tevzii bu suretle muayyen zamanlarda Revizyona tabi tutulacak (Amerika'da tatbik olunan sisteme yakın bir sistem),

9 — Kürsü mefhumu ve ananesi kalkacak: Artık Profesörler ölünceye kadar kürsülerini muhafaza edemiyecekler ve kürsülerini, kendilerinin tercih ettikleri ve istedikleri kimselere bırakamayacaklar. (Profesörler ağılı ve Akademik feodalite) isimleri verilen ve gelenek halinde devam eden sistem de sona ermiş olacak. Profesöler, öğretim üyeleri ders verdikleri yerde oturmaya mecbur olacaklar,

10 — Üniversite meclisinde (Konsey), Profesör, Asistan, Araştırıcı ve Öğreticilerden başka yabancı şahıslar da bulunabilecek ve bu yabancı şahıslar, bölgelerin ve iktisadî kategorilerin ihtiyaçları hakkında konseye bilgi verecekler,

11 — Her Üniversite merkezinde (Buna Akademi deniliyor) bir veya birkaç

Üniversite açılabilecek. Her Akademi yani Üniversite merkezinin bir Rektörü olacak, Millî Eğitim Bakanlığını Üniversitede o temsil edecek,

12 — Reform kanununda en çok tenkidi mucip olan ve başlangıçta De Gaulle'cü Mebusların hiç beğenmedikleri bir hüküm de, politikaya taallûk eden prensiptir. Onlar, bu hüküm, kapıdan dışarı atılan politikayı pencereden içeri alıyor, diyorlardı. O hüküm de şudur: Öğretim ve araştırmalar, ilmin objektif olması ve fikirlerin müsamaha ile karşılanması lüzumundan dolayı, hiçbir prıopaganda şekliyle kabili telif olmayacak, bağdaşamayacaktır. Fakat öğrencilerin siyasî, ekonomik ve sosyal meselelerde İnformation hürriyetleri olacak; ancak bu hürriyet hiçbir zaman, öğretimi ve araştırmayı tehlikeye koymayacak, propaganda ve inhisar şekillerinden uzak bulunacak ve umumî nizama da ihlâl etmeyecektir. Öğrencilere bu hususta Üniversite içinde ayrı yerler veya salonlar tahsis edilecektir.

Bir Orientation kanunu yani yol gösterici ve temel prensipler koyan bir kanun olarak telâkki edilen bu üniversite, Reform kanununda (9 fasıl, 37 madde) memleketin bölgelere ayrılması ve her bölgede bir yüksek öğretim ve araştırma konseyinin ve merkezde de aynı mahiyette umumi (millî) bir konseyin bulunması ve bunlara da öğrenci temsilcilerinin iştirak etmeleri, Üniversite içinde yapılacak seçimler ve ayrıca mali muhtari yet hakkında da hükümler varsa da, çok teknik teferruata girmemek ve bir makale çerçevesini aşmamak için, maksadımız da Reform hakkında bir fikir vermekten ibaret olduğundan, bu kadarla yetineceğiz. Esasen biraz müphem görülen Reform kanununun mahiyeti, tatbikat ile daha iyi meydana çıkacaktır, diyenler de vardır.

İTALYAN Hükûmetinin hazırladığı Üniversite Reform Projesine gelince, bugün İtalya'da parlemanter bir çoğunluğa dayanmayan, daha doğrusu kendilerinin deyimi ile «Gölge çoğunluğu» na istinat eden «Tek renkli - Monocolore» yani çoğunlukta olmayan tek bir parti hükûmeti vardır. Yeniden bir koalisyon çoğunluğu kuruluncaya kadar bu muvakkat hükûmetin vazifesi, günlük ve acele mahiyetteki işleri yürütmektir. Öyle olduğu halde, ilk iş olarak, pek ciddi ve hayatî telâkki edilen bir konu hakkında, Üniversite âleminin çoğunluğunun tasvibini kazanacağı umulan bir Reform kanunu projesi hazırlanmıştır. Son seçimlerden evvel eski Merkez - Sol koalisyon hükûmeti zamanında da bir Üniversite Reform Kanunu projesi hazırlanmış ve parlementoda da müzakeresi başlamış idi (O zaman bu sütunlarda bu proje üzerinde de durmuştuk). Fakat Millet Meclisi bu kanunun müzakeresini bitirmeden yeni seçimlere gidildiği için, Reform tasarısı kadük oldu. Şimdi ancak gölge çoğunluğuyla yaşayabilen yeni hükûmet, asıl normal ve hakikî çoğunluğa dayanarak kurulacak bir hükûmeti beklemeden, durumu tehlikeli ve nazik gördüğü için, acele tedbir almak zaruretini hissetmiş ve yeni bir Reform projesi hazırlayarak parlâmentoya, sunmuştur. Millet Meclisidne, hiç bir partinin çoğunlukta olmamasından dolayı ne şekil alacağı şimdiden kestirilmesi mümkün olmayan bu Refor mprojesi üzerinde kısaca durup, yapmak istediği bazı ıslâhata ve yeniliklere temas etmekle yetineceğiz.

Bu Reform projesinin, bazı esaslar ve yeni görüşler bakımından, Fransa'daki, Faure projesinden pek farklı olmadığı görülüyor. Öyle telâkki edenler çok.

1 — Üniversiteye yeni bir «Strüktür» veriliyor; bir bünye değişikliği yapıyılıyor. Asistanlar ve öğrenciler Üniversite Muhtariyet İdaresinin bütün organlarına (Fakülte meclisi, İdare meclisi, Üniversite yüksek meclisi Corpo Accatemico) tayin edilen temsil nisbetleri dahilinde iştirak ettiriliyor. Ve profesörler nisbetinin, öğrencilerin temsilcilerinden fazla olması şartı konuluyor.

2 — Öğrencilerin «Temsil Komltesi» olacak. Öğrencileri temsil edecek bu komite, evvelâ Millî Eğitim Bakanlığının tesbit edeceği seçim sistemine göre seçilecek; bu suretle seçilen öğrenci komitesi, seçiminden itibaren üç ay içinde kendi statüsünü tanzim edecek. Bu statü bütün öğrencilerin Referandumuna arzedilecek. Millî Eğitim Bakanının, bu statü

hakkında ,yalnız kanuna uygun olup olmadığı bakımından bir kontrol hakkı bulunacak. Öğrenci temsil komitesinin manevî şahsiyeti, âmme tüzel kişiliği olacak.

3 — Profesörlük ile parlâmento üyeliği ve Bakanlık bundan böyle kabili telif olmayacak (bağdaşamayacak). Parlâmento üyeilğine seçilen profesörler, parlâmentoda vazifeleri bitinceye kadar üniversiteden ayrılacaklar, kadro dışı bırakılacakları (bir hukuk profesörü olan bugünkü Başvekil Leone, Başvekil olur olmaz bu prensibe uyarak profesörlükten ayrıldığı gibi avukatlığı da bırakarak aldığı dâvaları başkasına devretmiştir).

Bu «Ademi teilf» hali daha da genişletilerek banka direktörlerine, idare meclisleri başkanlıklarına, iktisadî devlet teşekkülleri başkanlıklarına, belediye başkanlarına kadar da teşmil edilmiştir.

4 — Full-teim çalışmak meselesinde fakülteler, profesörlerin kaç saat çalışmaya mecbur olacaklarını ve ayrıca öğrencilerine ne kadar vakit ayıracaklarını tesbit edecekler.

5 — Üniversiteye ve yüksek öğretim müesseselerine girmek hususunda «Fırsat eşitliği prensibini» gerçekleştirmek için devletin verdiği yüksek öğretim bursundan istifade edecek öğrencilerin nisbeti, bütün üniversite öğrencilerinin yüzde 25 inden daha aşağı olmayacak ve öğrenci bursu 1969 ders senesinde iki misline çıkarılaçak.

Açık Oturum..

56. Oturum

Sosyalizm ve Türkiye Sosyalizmi

OTURUMA KATILANLAR : **Biz — İlimci Profesör — TİP Milletvekili — Türk Solcusu — Plâncı — Sosyolog — TİP Lideri — Filosof — İktisatçı — Tarihçi.**

BİZ — Geçen ay yaptığımız Oturumda, Sosyalizm ve Türk Sosyalizmi konusunu bitiremedik. Hepimizin isteği üzerine bu Oturumumuzda da aynı konuyu ele alacağız. Türk sosyalizmi diye, sosyalizmin genel uygulama programlarından ve stratejisinden ayrı bir düzen savunucusu olan TİP ile, ideolojide ve stratejide hiçbir değişikliği kabul etmeyen öteki sosyalistlerimiz arasında açık ve geniş bir mücadele başlamıştır. Bu ikinciler TİP'e şiddetli hücumlara da girişmişlerdir. Türkiye İşçi Partisini yoldan sapmış gibi görüyorlar. Türkiye'de sosyalizm hareketleri bakımından izlenmesi gereken bir durum karşısındayız.

Demokratik rejimi seçmişiz ve onun kurallarına kayıtsız şartsız bağlı kalma kararını almışız. Bunun mânâsı Türk halkı hangi rejimi seçerse onun yaşayacağıdır. Yarın halkımızın sosyalizmi seçeceği iddiasiyle ortaya çıkan bir parti var. Bu parti Türkiye İşçi Partisidir. Demokratik yollarla halkı inandırarak, ondan vicdanî kanaatine uygun oy alarak iktidara geçmeye ve sosyalizmi uygulamaya yönelmiştir.

İLİMCİ PROFESÖR — **Buna inanılır mı? Oylarla iktidara geleceğim demesinden daha tabii ne olabilir? İhtilâl yapacağım diyemezdi ya?**

BİZ — Kimse kimsenin içinde ne var; sözüyle içi bir midir? Onu bilemeyiz. Biz, TİP'in bir siyasî parti olarak verdiği demokratik yolda iktidara gelme kararının akıllıca bir şey olduğuna kaniiz.

İLİMCİ PROFESÖR — **Size akıllıca gibi gözükebilir. Fakat bu bizleri korkutmamak, hattâ kendinden yana yapmak için kullanılmış bir politika taktiği oldu-**

Gelecek Oturum:
«ANAYASA»

ğu şüphesini ortadan kaldıramaz.

BİZ — Sayın Profesörüm; henüz tartışmalar ve konuşmalar açılmadı. Sabretmenizi, söz alarak konuşmalara katılmanızı rica ederiz. Bununla beraber müdahalenizi, konuya biran önce geçme arzusunun belirtisi olarak gördüğümüz için takdim konuşmasını burada keserek ilk sözü size veriyoruz, buyurunuz.

İLİMCİ PROFESÖR — **TİP'in özelliğini gözönüne almamız gerekir. İdeolojisini ve taktiğini Anayasa ve Partiler Kanununa uydurmak zorunluğundadır. Özel mülkiyet ve teşebbüse mutlak olarak karşı olduğunu söyleyemez; mücadelede ayaklandırmalara gidemez. Bunları yaparsa yaşayamaz; hemen kapatılır. Anayasa ve Partiler Kanunu çok sarihtir. Bundan dolayı «Türk sosyalizmi» adiyle, marksizmden ayrılmış gibi gözüken bir strateji ve taktik kullanmalarını normal karşılamak gerekir. Akıllıca bir iştir bu. Ama bir kez iktidara gelsinler; devlet gücünü ellerine geçirsinler; o zaman bakalım ne yapacaklar, ne söyleyecekler? Onların şimdi özel mülkiyetten ve teşebbüsten yana, karma ekonomici olmaları ideolojilerinin değil, politikalarının eseridir. İdeolojileri yüzde yüz bilimsel sosyalizm adiyle korkusuzca konuşulabilen marksizmden ibarettir. Sınıf kavgasına ve üretim araçlarının kamu mülkiyetinde bulunmasına, piyasa ekonomisinden ayrı sosyalist ekonomi kurallarına bağlıdırlar.**

Geçen Oturumumuzda sayın TİP Liderini dinledik. Ayrıca gerek Onun ve gerekse arkadaşlarının yazılarını da okuduk. Tarih ve toplum görüşlerini tüm olarak marksisttir. Sosyalizmi, üretim araçlarının kamu mülkiyetinde olması şeklinde anlamaktadırlar. Sosyalizmin bilinçli ve örgütlü bir sınıf mücadelesiyle gerçekleşebileceğini, fakat gerçekleşme yolunda bir takım aşamalardan geçeceğini; hedefe ilkten varılamayacağını, bir süre özel mülkiyet ve teşebbüse kayıtlı şartlı hayat hakkı tanıtılacağını, ancak bu dönemler aşıldıktan sonra sosyalizme varılacağını söylemektedirler. Yani ideolojide hiçbir fedakârlık, hiçbir değişiklik yapmamışlardır. Eğer Türk sosyalizmini kurmak iddiasında iseler, o zaman da bu sosyalismin ötekilerden farklı bir ideolojisi olmalıdır. Yok onlarda böyle bir ideoloji. Aramızda temsilcileri de vardır. Varsa söylesinler de anlayalım.

TİP MİLLETVEKİLİ — TİP, ideoloji bakımından sosyalizme bağlı bir siyasî parti, bir mücadele örgütüdür. Fakat sosyalizmin her memlekette aynı kalıplar içinde kurulup yaşayabileceğine inanmamaktadır. Toplumun tarihlerine, coğrafyalarına, sosyal yapılarına ve içinde bulundukları duruma göre her memlekette sosyalizm başka başka şekiller alır; Sistemin uygulama plânları birbirinden farklı sosyalizmlerin olması ideolojide bir ayrılığı gerektirmez. Hattâ bu farklılık ideolojinin tıpatıp uygulanması anlamına gelir.

Bizim Türk solu kanadiyle ayrıldığımız nokta, temelde değil, tatbikatta, başka bir deyimle, üst yapıdadır. Yoksa toplum ve tarih görüşümüzde aramızda bir ayrılık olması düşünülemez ve söz konusu edilemez.

TÜRK SOLCUSU — **TİP'in durumu sayın temsilcinin söylediklerine hiç de uymamaktadır. Onlar önce halkı uyandıralım, bilinçlendirelim, böylece iktidara gelelim; sosyalizmi sonra kurarız, diyorlar. Haydi iktidara halkı uyandırarak ve bilinçlendirerek gelebilsinler; ama geldikten sonra sosyalizmi nasıl kuracaklardır? Eğer halka dayanarak, onlardan alacakları oylara gü-**

venerek sosyalizmi kurabileceklerine inanmış gözüküyorlarsa, bu inançlarında asla samimi olmadıklarını hemen belirtmek isterim. Olamaz böyle şey. Halkın oyuna dayanacaklarmış!.. Bu yolla sosyalizm yapmaya kalkışınca halk onları bir gün iktidarda tutmaz, devidir. Çünkü halk, onların değil köy ve şehir burjuvazisiyle onların hizmetinde çalışan din adamlarının elindedir. Halkın istediğini yaptınız mı, o zaman da sosyalizm olmaz. Sosyalizm için bu orta sınıfın ve onları ayakta tutan bütün mülkiyet ilişkilerinin tasfiyesi lâzımdır. Bu da ancak bir süre emekçi diktatörlüğü kurmakla mümkündür.

TİP'i açık konuşmaya çağırmalısınız: Bilimsel sosyalizmin stratejik temel kuralı olan proleterya diktatoryasını red mi ediyorlar? Bunu şimdi reddettik diyebilirler. Ama bir aldatmacadır. Sosyalizm geçici bir diktatorya dönemi yaşanmadan hiçbir yerde kurulamaz. Ne böyle birşey olmuştur ve ne de olabileceği ispat edilebilir. Demokratik yollarla iktidara gelmek belki mümkündür; ama orada aynı yollarla kalmak asla mümkün değildir.

TİP iktidarı elde etme bahasına doktrinine ihanete karar vermiştir. Bakınız, son zamanlarda ileri sürdüğü sloganlara.. «Ne Amerika, ne Rusya, bağımsız Türkiye» sloganı bu ihanetin tipik bir örneğidir. Hem İkinci Millî Kurtuluş Savaşından söz ediyorlar, hem de bu lâfları söylüyorlar. İkinci Millî Kurtuluş Savaşı kime karşı açılıyor? Hem Amerika'ya, hem de Rusya'ya karşı mı? Hayır; bu savaş yalnız Amerika'nın önderlik yaptığı kapitalizm ve emperyalizme karşıdır. Rusya'da, dünyanın altıda biri üzerinde ilk sosyalist devrim gerçekleşebilmiştir Ve bu altıda bir, artık emperyalizmin sömürü alanı olmaktan çıkmıştır. İlk sosyalist ülke ile, millî kurtuluş savaşı veren Türkiye'nin düşmanları aynıdır. Dostları da aynı dostlardır. Bu iki ülke arasında çıkar birliği vardır. Eğer birinci millî kurtuluş savaşı yaparken içimizden biri çıkıp: «Çarlık Rusya'nın yerini alan rejimin çok partili burjuva parlemantarizmi olmaması ve bu rejimin totaliter olması büyük talihsizliktir. Biz hem Türkiye toprağını işgal altında tutan İngiliz Emperiyalizme ve onun müttefiklerine, hem de Rusya'ya karşıyız!.. Ne İngiltere, ne Rusya» **deseydi ve Türkiye'nin bağımsızlık savaşında dost olan sosyalist devlete karşı aynı davranışı öğütleseydi, bu ikisini aynı sepete koysaydı, hiç şüphe yok ki, bu sureti haktan geçinen kimse en azından gülünç duruma düşerdi.**

Ya da bir başkası, yine aynı Millî Kurtuluş Savaşı ortamında ortaya çıkıp: «Biz ne İngiltere'ye ne de Rusya'ya karşı düşmanlığı körükleyenlere karşıyız» **anlamında sözler söyleseydi ve O da bu biçimde Türkiye'nin ulusal çıkarları açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken iki devleti aynı sepete koymaya çalışsaydı, hiç şüphe yok, gülünç duruma düşerdi.**

Bu kural bugünkü kurtuluş savaşımız için de doğrudur. Tek fark, bu kez İngiltere'nin yerine Amerika'nın geçmiş olmasıdır. Türkiye'nin bir millî kurtuluş savaşı koşulları içinde olduğu kesindir. Emperyalist blokun başında olan Amerika vesayeti altında Türkiye, bir olup bittidir. Onunla millî bağımsızlığımızla bağdaşmayan iktisadî, siyasî, askerî bağlar kurulmuştur. Bu durumda her Türk yurtseverine, her Türk devrimcisine düşen görev, Amerikan emperyalizmine ve iş birlikçilerine karşı çıkmaktır.

PLÂNCI — Kanaatımca sosyalistlerimizin birbirine karşı kurdukları iki cephe arasındaki mücadele bizi o kadar ilgilendirmez. TİP'in politikasını yürütmek için tuttuğu Anayasaya ve kanunlara uygun yolu, bu nedenlerin dışına çıkararak, yeren Türk solcularına da cevap vermemiz gerekmez. Yalnız burada şimdi konuşan Solcu yazarı, tüylerim ürpererek dinlediğimi saklayamam. Mantıktan yana, eğer okulda hocaları olsaydım, hemen sıfır verirdim. Millî kurtuluş zamanında İngilizler Yurdumuzu işgal etmiş; Ruslar da bize yardım etmiş. Şimdi de Amerika bizi işgal etmiş; Ruslardan aynı yardımı beklemeli, Amerika'ya harp açmalıymışız! Bu gibi lâfların söylenebileceği, bu saçma sözler sonunda

bir yargıya varılarak «Ne Amerika, ne Rusya, bağımsız Türkiye!» dediği için TİP'e hücum edilebileceği, aklın alacağı birşey değildir. «Biz Amerika'dan da, Rusya'dan da yana olmamalıyız» derken, TİP'ciler, batı bloku içinden ayrılmamızı, desteksiz kalmamızı istiyorlar. Bizim Türk solcuları, bu kadarına bile razı değiller; açıkça Rusya ile içli dışlı dost, onların düşmanlarıyla da kanlı bıçaklı düşman olalım, diyorlar.

Doğrusu Türkiye dünyanın en hür bir memleketi. Bu lâflar belki Amerika'da bile söylenemez.

TÜRK SOLCUSU — **Burjuva ideoloğuna hemen cevap vermeliyim.**

BİZ — Cevap için söz vermek usulümüze aykırıdır. Söz alanlar konuşmalarını bitirdikten sonra konuşabilirsiniz. Burjuva ideoloğu, diye arkadaşımızı küçültmek istiyorsunuz ama, biz bu deyimi sizin anladığınız mânâda kullanmadığımızdan üzerinde durmuyoruz.

SOSYOLOG — **Bana göre de sosyalistlerimiz arasındaki çatışmalara ne karışmakta, ne de bunların üzerinde durarak konuşmakta hiçbir fayda yoktur. Konuyu sosyalizm ve Türk sosyalizmi açısından ele aldığımızdan, tartışmaya başlamadan önce bence çok önemli bir nokta üzerinde sayın TİP temsilcisinin bir soruma cevap vermesini rica edeceğim:**

Sayın temsilcinin «Türkiye ve sosyalizm sorunları» adlı kitabını dikkatle okudum. Darılmasınlar ama, ben bu kadar çelişkilerle dolu, kendi kendini yeren bir kitap okuduğumu hatırlamıyorum. İdeolojiyle strateji, stratejiyle taktik birbirine sırt çevirmiş. Tarihî olaylar da istenen kalıba göre yeniden dökülmüş! Haydi bunları bir ilim adamının politika yapmasından doğmuş kaçınılması güç çelişkiler olarak kabul edip bir yana bırakalım; ama bu memlekette kurmak istedikleri sosyalist rejimin, bir devrim olduğuna göre, demokratik yollarla kurulabileceği tarihî realitelere, devrimler hakkında bütün dünyanın görüp bildiklerine ve aklın kabul edebileceği yollara tamamen aykırı olduğu halde, nasıl iddia edilebildiklerini sormak isterim.

TİP LİDERİ — Neden bu soruyu soruyorsunuz? Devrimlerin mutlaka ihtilâllerle olabileceği mi kanısındasınız? Toplumun kendi içinden doğan şartların hazırladığı, olgunluk aşamasına getirdiği, civcivin yumurta kavuğunu kırarak çıkması gibi doğal bir olay olmaz mı devrimler? Bütün dünyada kapitalizm yıkılmaktadır; tıpkı vaktiyle feodalizmin yıkıldığı gibi. Emekçi yığınlar uyanmakta ve bir kurtuluş yolu aramaktadır. Yeni bir Rönesans içindeyiz. Ayrıca Türkiye az gelişmiş bir memleket olarak kapitalizm ve emperyalizmin olduğu kadar henüz feodalizmin de ekonomik ve sosyal yapısında yarattığı büyük sarsıntıların, sömürülerin, adaletsizlikler ve haksızlıkların amansız etkisi ve baskısı altındadır ve baskıdan kurtulmaya doğru büyük emekçi kütleler hazırlanmaya başlamışlar ve hazırlıklarını ilerletme durumuna girmişlerdir. İş şimdi yalnız kütlede doğan bu dağınık fakat kuvvetli devrim özlemini demokratik yollarla gerçekleştirecek örgütleşmeye kalmıştır. Türkiye İşçi Partisi, bu örgütleşmeyi yapıyor ve devrim mücadelesinde önderlik ödevini üzerine almış bulunuyor.

SOSYOLOG — **Bu mücadeleyi nasıl yapacaksınız?**

TİP LİDERİ — İşte bu konuda solcu kanatlarla aramızda temelden ayrılık doğmuştur:

Biz Anayasaya sımsıkı bağlıyız. Emekçi halkı bilinçlendirerek ve dâvâmıza inandırarak teşkilâtımızı köylere kadar yayarak başarı kazanma yolundayız ve buna inanıyoruz. Karşımızdakiler de bunun kesin olarak çıkmaz olduğunu iddia etmekte ve başka yollar üzerinde durmaktadırlar.

TİP MİLLETVEKİLİ — **Devrimlerin sınıf diktatörlüğü sonunda kurulup yaşayabildiği tezi, sarsılmış değildir. Bi bu aşamasına demokrasi yoliyle varmak is-**

tiyoruz. Kapitalist düzenden sosyalist düzene sınıf mücadelesiyle geçilecektir. Buna da şüphe yoktur. Ancak burjuva sınıfının karşısına yalnız işçi sınıfını almak ve bu sonuncu sınıf diktatörlüğü sayesinde sosyalizmin kurulacağını kabul etmek yanlıştır. İleri kapitalist memleketlerde işçiler fazlasiyle tatmin edilebilmiş ve sosyalizmden uzaklaştırılmıştır. Batı işçileri devrimci güç olmaktan çıkmıştır. Şimdi işçi, köylü, esnaf, bütün emekçi sınıflar, daha doğrusu büyük halk kütleleri eliyle sosyalizm kurulacaktır. Durum ve gidiş böyle olunca, yani halk iradesiyle sosyalizm kurulunca, artık diktatörlüğe lüzum kalmaz. Biz, Türk halkının olgunluğuna ve hedefe Anayasa çerçevesi içinde demokratik yollarla varılacağına inanmaktayız.

Bay Sosyolog'a, yerin dibine batırmasına rağmen, kitabımı okumuş olmasından dolayı teşekkür ederim. Ancak kitabımda fazlasiyle bulunduğundan söz ettikleri çelişkiler nelerdir? Bunları ya da bunlara ait bazı örnekleri ortaya koymadan böyle ithamlar bir ilim adamına, bir meslektaşa yakışır şey değildir. Neymiş kitabımdaki çelişkiler? Göstersinler anlayalım.

BİZ — Söz Sosyoloğundur.

SOSYOLOG — Şunu peşin söyleyeyim: TİP Milletvekili misafirimizin sözünü ettiğim kitabı, ciddi bir çalışma mahsulüdür. Ama yazarı, önyargılara bağlı ve politika yapmakla yükümlü olduğu için birçok çelişmelere düşmüştür. Sayın yazarın Meclis ve Parti çalışmaları arasında ayırabildiği pek sınırlı zamanı içinde derinliğine inceleme yapma imkânını bulamamış olması bir mazeret teşkil etmez. Dikkatime çarpan çelişkileri bir bir ortaya koymaya kalksam, benim de o kadar büyüklükte bir kitap yazmam gerekir. Ama mademki istiyorlar, savundukları dâvayı kökünden çürütme niteliğinde olan bir kaçını örnek diye göstereyim:

Doktrinin ana direği, «Sosyalizmin toplumlarda ancak kapitalist dönemden sonra gelecek bir rejim» olduğudur. Bu rejim işçi sınıfının ideolojisi olan bir fikir sistemidir. İşçi sınıfı olgunlaşacak, bilinçleşecek ve bundan sonra sosyalizm kurulacaktır. Sayın yazar, bunları kabul ediyor ama, sosyalizmin bu aşamaları geçmiş, Batı kapitalist memleketlerde değil, az gelişmiş ve henüz kapitalist dönemi yaşamamış memleketlerde kurulacağını söylüyor. Neden böyle? Çünkü «Batı ülkelerinde işçi ve emekçi kütleleri henüz kendilerinin sömürüldüğü şuuruna varmamıştır» diyor.

Gördünüz mü, ideoloji nasıl yine tepetaklak edilmiştir? Nerede kaldı Marks? Nerede kaldı bilimsel sosyalizm?

Kitabın bir yerinde, sosyalizmin kapitalizmden sonra geleceği hakkındaki esas tezin bırakıldığını, toplumun bu basamakları birer birer geçmek zorunluğunda olmadığını da yazıyor. Esas tez kimler tarafından bırakıldı? Burası belli değil. Eğer bu esas tez bırakılmışsa marksizm yıkıldı demek. Esasa bakarsak, bırakılan bir şey falan yok; Marks'ın kurduğu binanın yıkılışı var. Feodalizm, kapitalizm basamaklarının birbiri ardından ve teker teker atlanacağını ve bu sonuncunun arkasından sosyalizmin gelerek dünyanın rahata, huzura kavuşacağını ve dünyanın cennet olacağını söyleyen Marks değil midir? Ama hayatta bu kehanet gerçekleşmemiş; komünizm kapitalist Avrupa memleketlerinde değil, henüz feodalite dönemi içinde olan Rusya'da doğmuş. Komünizmin Rusya'da kurulması bildiğiniz gibi, marksistleri şaşkına çevirdi; Marks'ın yolunda en ünlü bilginler, ihtilâlciler, meselâ Kautski gibileri Lenin'den ayrıldılar. Kısası marksizm bu yüzden parçalandı. Sonra baktılar ki Almanya'da, İngiltere'de, Avrupa'nın sanayileşmiş ileri kapitalist memleketlerinde komünizm olmuyor; hemen yaygarayı bastılar: Halk bu memleketlerde esirdir; sermayenin esiridir, faşizm vardır, terör vardır, demokrasi gösterişi altında müthiş bir baskı içindedir diye. Bundan kurtulmak için tek yolun ihtilâl olduğunu söylediler; her yer-

de işçileri, gençleri örgütleştirerek ihtilâl hazırlığına çalıştılar.

Hepimizin bildiklerini söyleyerek başınızı ağrıtmayayım; sonunda baktılar ki bütün ümitlerini bağladıkları işçiler de ihtilâl istemiyorlar; yaşanan rejimi beğeniyorlar ve cennet denen komünizmden nefret ediyorlar; o zaman marksistlerin akılları durdu.

Hani emekçiler, işçiler bilinçlenerek, örgütlenerek kapitalizmi yıkacaklardı? Batılı işçiler hiçbir zaman bu kadar kuvvetli olamamışlardı. Batı memleketlerinde halkın yarıdan fazlası hür işçi. Muazzam şekilde örgütlenmişler; isterlerse oylariyle hemen kapitalizmi yıkıp sosyalizmi getirebilecek güçteler. Neden olmuyor bu iş?

Devrim hareketlerinin sosyo - psikolojik ve sosyo - ekonomik nedenleri üzerinde ayrıca durulabilir. Her devrim, biri idealist, öteki materyalist olarak iki yönde harekete bağlı olanların eseridir. Aralarında zaman zaman su geçmez şekilde kaynaşma ve birleşme, zaman zaman da kanlı bıçaklı çatışma ve çarpışma vardır. ve çıkarcıların yani materyalistler dediğimiz insanların hâkim olması doğal bir kanun emridir. Bütün dinlerde, bütün devrimlerde bu kanun istisnasız yürümüştür. Hareketli bir sınıf doğurur ve toplumlar bu sınıfın elinde çeşitli şekillerde sömürülür.

Şimdi bu konuyu karıştırmazsak, daha çabuk bir sonuca varırız.

FİLOSOF — Ayrı bir Açık Oturumumuzda bu önemli konunun ele alınmasını teklif ediyorum. Ancak sayın sosyolog devrim derken konuyu biraz dar çerçeve içine soktu. Ben bunun yerine bütün toplum hareketleri diyeceğim. Her hareket biri fikir, öteki de eylem olarak birbirine bağlı iki parçanın birleşmesinden meydana gelir. Fikir mi eylemden doğar, eylem mi fikirden doğar? şeklinde filosofların hâlâ içinden doğru dürüst çıkamadıkları ve gerçekte çıkmayı da önemli görmedikleri tartışmalara girecek değilim. Toplum hareketlerinin hepsi devrim niteliğinde değildir. Bir şekilden başka bir şekle geçmeden de toplumlarda birçok fikir ve eylem birleşimi olur ve hepsinde sayın sosyolog'un dokunduğu kurallar yürürlüktedir. Yalnız her hareketin fikir ve eylem plânında suüstüne çıkan, beliren yöniyle, gerçek yönü çok zaman birbirlerinden farklıdır.

Şimdi bizim solcular; ezilen, sömürülen, haksızlıklara uğrayan, baskı altında inleyen emekçi kütlelerin kurtuluşu için çarpıştıklarını söylerler. Hareket görünüşde, ortaya atılan bu fikirle birleşim eğiliminde gelişmekte gibidir; fakat su üstüne çıkmayan yönüyle, bal gibi materyalisttir; bir sınıf teşekkül etmekte ve toplumu başka yollarla sömürmeye hazırlanmaktadır.

BİZ — **Ayrı bir oturum teklifiniz de var. Bu görünüşünüzü orada açıklamanızı rica ederiz.**

SOSYOLOG — Ben de sayın arkadaşımdan onu rica edeceğim. Varmak istediğim sonuç şu: Sosyalizm işçi sınıfının hareketi olduğuna göre, bu hareketin başarılı olması için bu sınıfın bilinçlenmesi, örgütlenmesi gerekir. Şimdi diyorlar ki, Batıda işçi ekonomik, politik, kültürel bütün olgunluk aşamalarını atlamış, mükemmel örgütlenmiş olduğu halde, henüz bu şuura varmamıştır. Ama geri memleketlerdeki işçide bu şuur uyanmış!

TİP MİLLETVEKİLİ — **İşçi demiyoruz, emekçi kütleleri diyoruz.**

SOSYOLOG — Evet, işçi sınıfı diyemezsiniz. Çünkü geri memleketlerde böyle bir sınıf ağırlığını duyaracak sayıda değildir. Batı'da nüfusun yarısından fazlası, bizim gibi geri memleketlerde ise yüzde beşi - onu. Bundan dolayı emekçi deyimiyle köylüleri, küçük esnafı, memurları, aydınları falan da içine alarak savaşçı büyük bir kütle yaratmak istiyorsunuz ve onun adına sosyalizmi kurmayı düşünüyorsunuz. Bu kütleyi bilinçlendirecek, örgütleştirecek ve şuurlaştı-

racakmışsınız! Düpedüz yaptığınız politika demagojisidir. Emekçi kütleler dediğiniz çoğu bizde köylü. Her memlekette köylünün burjuva ideolojisinden yana olduğunu da söyleyen sizsiniz. Bunun dışında kalan emekçi kütleler de henüz Batı'da olduğu ölçüde ne bilinçlenmiş ne örgütlenmiş. Durum böyle olduğu halde siz onların adına sosyalizm yapacaksınız. Siz bu kütlenin bilinçlenmesinin propagandalar ve ayaklanmalarla mümkün olamayacağını pek iyi bilirsiniz. Yapmak istediğiniz onların bilinçlenmesi değil, aldatılması, kandırılmasıdır.

İKTİSATÇI — **Konunun aydınlığa kavuşması için kullanılan deyimler üzerinde bir anlaşmaya varmak gerektiği kanısındayız. Kapitalizmden ne anlıyorsunuz, sosyalizmden ne anlıyorsunuz?**

Rejimlere konan adlar değişmez ama, rejimler değişir. Bugün ne 19'ncu asrın kapitalizmi, ne de bu asırda ideolojisini kurmuş bilimsel sosyalizm hayatta yoktur. Rusya'da sosyalizm hep baskı altında yaşıyor. Serbest hayata adım atmamıştır. Buna konacak ad faşimz olabilir. Sosyalizm demokratik yollarla özgürlük içinde kurulup yaşayabilecek bir sistem değildir. Böyle toplumların kendi olgunlukları sonu meydana gelen, meselâ İsveç'te, İngiltere'de olduğu gibi kurulmuş sosyalizmlere de solcular kapitalizm diyorlar. Bence asıl sosyalizm budur. Sovyet Rusya'daki sosyalizm ise, faşizmdir.

Şimdi solcularımızın bir soruyu cevaplandırmaları gerekir: Türkiye'de sosyalizmi halk iradesiyle ve toplulmun normal gelişimi yoliyle mi kuracaklar; yani halk ekonominin ve sosyal hayatın ne kadarını sosyalize etmek istiyorsa o kadariyle mi yetinecekler? Yoksa doktrinlerini tepeden inme ve halka rağmen mi gerçekleştirmeye yönelecekler?

TİP, birinci yolda olduğunu söylüyor. Eğer bu sözünde samimi ise, diyeceğimiz yoktur; çalışmalarında devam etmesini ve başarıya ulaşmasını dileriz. Ancak bu böyle ise ideolojide bilimsel denen sosyalizm, yani marksizm felsefesine ve tarih görüşüne karşı felsefelerini ve tarih görüşlerini açıklamalıdırlar. Yoksa şimdi yaptıkları gibi, ideoloji marksizme dayandığı halde, demokratik yollarla bu ideolojiyi hayatta gerçekleştireceğiz demeleri insanda samimi olmadıkları ve bunları halkı aldatmak için söyledikleri şüphesini uyandırır.

TİP MİLLETVEKİLİ — Biz ideolojide bilimsel sosyalizmden ayrılmış değiliz. Ona bağlı kalarak her memlekete göre ayrı ayrı sosyalizmler olabileceğini savunuyor ve Türkiye'ye özgü sosyalizmin şemasını da programımızda ve yayınladığım yazılarda kesinlikle açıklamış bulunuyorum.

Tarih görüşümüz de meydanda:

Osmanlı toplumunu, feodal toplum düzeninin kendisine özgü bir çeşidi olarak kabul ediyoruz. Belirli bir derecede güçlenince burçuvazi, feodal sistemin siyasî ve hukukî düzenini ve kurumlarını kendi sınıf çıkarlarına uygun düşecek şekilde değiştirir. 18. Yüzyılın sonlarından bu yana Osmanlı İmparatorluğunu Batı toplumlarına benzeme yolunda değişme belirtileri görülmüştür. Osmanlı İmparatorluğunu ham maddeler kaynağı ve mamûl eşya pazarı olarak açmak üzere dıştan zorlanması sonucu Batılaşma hareketi başlamıştır. Fakat, hâkim ekonomiler karşısında Osmanlı toplumu bağımlı durumda olduğundan, bu yeni gelişmeler çok sınırlı olmaktan ileri gidememiş; eski sosyal yapı tasfiye edilip toplum kapitalist düzene çıkma gücüne kavuşamamıştır.

Osmanlı, tarih sahnesinden silindikten sonra Anadolu'da başlayan Millî kurtuluş ihtilâli, az gelişmiş ülkelere özgü bir burjuva ihtilâlidir. İhtilâl başarıya ulaştıktan sonra kurulan yeni millî Türk Devletinde de hâkim olan bürokrat tabaka (yüksek yöneticiler, memurlar kadrosu) yeni yeşermiş burjuvaziye, büyük tüccar ve müteahhit grubuna, ikinci derecede olarak da devlet eliyle güçlendirilmek istenen, ama bir türlü güçlenemeyen sanayicilere, bankacılara ve nihayet

toplumda hep güçlü sınıf olagelmiş toprak sahiplerine ve kasaba eşrafına dayanıyordu.

Burjuvaya dönük özelci yönden devletçiliğe yöneliş 1930'lardan sonra başladı. Devlet doğrudan doğruya sanayi tesisleri kurmaya ve işletmeye girişti. Soyut bir mantıkla düşünülürse sanılabilir ki, devletin sanayie doğrudan doğruya elatması, yerli özel sanayiin gelişmesini önler. Oysa tam tersi olmuştur. Üstelik devlet fabrikalarının ihtiyaca yetmeyen mamûllerini satan, devlet ihalelerine giren özel sektör milyonlar kazanıyor; böylece devlet eliyle bir burjuvazi yaratılıyordu.

Yeni Türk devletinde sosyalizme değil, özelciliğe yönelmiş bir devletçilik vardı ve bizim yeteri kadar kalkınamamızın nedeni bundan ibarettir.

Türkiye İşçi Partisi, bu tarihî gelişme ışığı altında, bir yandan halk kütlelerinin hayatî ihtiyaçlarına cevap veren, sosyalist teori bakımından doğru ve uygulamada geçerli ekonomik - sosyal çözüm yolları ortaya koymakta ve bunları halka anlatırken öte yandan bunları yapacak azim ve güçte olduğunu halka inandırmaya çalışmaktadır.

TARİHÇİ — **Sayın TİP Temsilcisinin Osmanlı tarihini, kendi ideolojisine uygun kalıba sokmak için ulu orta değiştirmesi şaşılacak cür'ettir.**

Osmanlı Devletini, mutlaka Batı'daki feodal merkezî devletlerden biri yapmak istiyor. Tarihî olaylar bunun tamamen aksi. Feodal merkezî devletler büyük küçük feodal devletlerin federasyonudur. Yani merkezi devletten maada feodal düzene bağlı devletler de vardır. Osmanlılar bu düzene tamamen karşı çıkmış; Anadolu'da bütün Türk beyliklerini ortadan kaldırmış; işgal ettiği halkı Türk olmayan diğer yerlerde de bu beyleri kendisi tayin ederek feodal devletleri emrine almıştır.

Batı'da iktidara hâkim olan feodalin yanı sıra bir de burjuva sınıfı vardı. Bu sınıf feodalın himayesinde olmakla beraber, kıtaların keşfinden ve dünya ticaretinin gelişmesinden sonra derebeyin arazisi dışında kalan şehirlerde ve özellikle limanlarda, ekonomik güçlerinin yanı sıra, politik güç de kazanmaya başlamış ve şehirlerle birlikçe birçok kolonilerin idaresini eline almıştır. Feodal merkezî devletler burjuvaziye karşı değil, ona yardımcıydılar. Özellikle kıtaların keşfi ve kolonileşmede bu sınıfın büyük rolü olmuştur. Ticaret kapitalizm devri de burjuvazinin eseri olduğu gibi, sanayi ve finans kapitalizmi, yani Batı medeniyetinin temeli olan kapitalizmin üç büyük aşaması da burjuvazinin eseridir.

Osmanlı Devleti, bu sınıfa da düşmandı. Ve şurasını belirtelim ki bu düşmanlık Kapı - kulu iktidarına ortak olma hakkına sahip olan Türk burjuvazisine karşı idi. Yoksa politik güç ve etken haline girmemiş olan Türk dışı burjuvaziye destek bile olmuştur. Türk burjuvazisini ezip kökünden tasfiye etmesine karşılık, Türk olmayanların korunması, Osmanlı devletinin ne biçim Türk dışı bir devlet olduğunu açıkça gösteren tarihî bir belgedir.

Sayın TİP temsilcisinin tarih tezindeki hangi yanlışlıkları düzeltelim? Doğrusu şaşırdık, kaldık. Markist teoriye uygun düşsün diye, Millî kurtuluş savaşımıza bile burjuva hareketi damgası basmış!. Cumhuriyetten sonra da tam istediği kalıpta içimizde bir sınıf mücadelesi yaratmış ve devleti burjuvanın emrine sokmuş!..

BİZ — Vaktiniz dolduğu için bir sonuca vararak konuşmanızı kesmenizi rica ediyoruz.

TARİHÇİ — **Uyarınıza teşekkür ederim. Vaktin dolduğunu anlıyorum. Ancak konu çok önemlidir. Bir başka oturumumuzu da buna ayırırsanız o zaman konuşmak üzere sözüme son verebilirim.**

BİZ — Biz de aynı kanıdayız. Bu konuların enine boyuna konuşulması lâzım. Bir başka toplantıda konuya devam edilmek üzere sizlere ve özellikle sayın misafirimize teşekkürlerimizi sunarak Oturumu kaparız.

Amerika meydan okuyor!..

1968 yılı birçok Batı memleketinde satış rekoru kırmış, birkaç hafta içinde yüz binlerce nushası satılarak yeni baskıları çıkarılmış bir kitap, Türkçeye çevrildi; hem büyük bir günlük gazetemizde bazı parçaları tefrika edildi ve hem de ayrı kitap basıldı: Le Defi American (Amerika Meydan Okuyor!)

Kitabın yazarı henüz 40 yaşında Jean- Jecques Servan - Schreiber adlı ünlü bir Fransız yazarıdır. Haftalık Expresse gazetesini çıkartmış ve büyük yayın evleri kurmuştur. Eserin Dünya ölçüsünde ayni tür hiçbir kitabın varmadığı bir ilgi toplaması, Amerika karşısında Avrupa'nın bir müstemleke durumuna düşmekte olduğu iddiasını taşıması ve bunu ispatlayacak çeşitli olaylara rakkamlara dayanarak kitabında geniş yervermesidir. Okuyucularımıza bu dünya ölçüsünde önem kazanmış eser hakkında bir fikir vermek üzere kitaptan bir pasajı sütunlarımıza aktarıyoruz.

Yazan: J.J. Serven SCHEİBER — **Çeviren: Necdet SANDER**

ÖYLE görünüyor ki, bundan on beş yıl sonra dünya yüzünde Amerika ve Rusya'yı izleyecek üçüncü büyük endüstri gücü, Avrupa değil, Avrupa'daki Amerikan sanayii olacaktır. Amerikalılar, daha şimdiden, on yıllık bir Avrupa pazarı olan Ortak Pazar'ın organizasyonunu ellerine geçirmiş bulunuyorlar.

Amerikan sızmasının önemini anlamak için en başta yatırılan sermaye hacmine bakalım. Bu yatırım şimdiden 14 milyar dolara varmıştır (1). Arkadan, istilâya girişen firmaların çapı gözönüne alınmalıdır. Avrupa'da son zamanlarda görülen birleşme ve toplanma akımındaki hızlanış, İ.B.M. ve General Motors gibi Amerikan devlerine karşı koyabilmek zorunluğundan doğmuştur. Buraya kadar, dolaysız sızmalardan söz ettik. Ama olayın daha ustalıklı, daha ince bir yanı da vardır.

Paris'te yerleşmiş bir Amerikan bankacısı, her gün şu çeşit isteklerle karşılaşır: «Bir Fransız şirketi, Amerikan iş yerlerinde çalışmayı öğrenmiş Fransız uyruklu memur arıyor.» Almanya'da bir çelik fabrikası müdürü önemli yerlere yalnız «Amerikan şirketlerinden yetişmiş» kimseleri almaktadır. İngiliz Pazarlama Kurumu

---

(1) Sabit aktif değer, yani sadece fabrika ve malzeme olarak ve (aşağı yukarı buna eşit olan) döner sermayeyi hesaba katmadan. Bilgilerin kaynağı, Amerika Ticaret Bakanlığı'dır.

(British Marketing Council) elli yüksek memuru, bir yıllık bir staj için Amerika'ya «Harward Business School» e yollamakta ve İngiltere hükûmeti bu işin yarı masrafını üzerine almaktadır.

Kendi özlüklerine o kadar bağlı ve bölgeci olan Avrupa iş çevreleri yalnız bir tek noktada birleşirler: Amerikan metodları.

Oysa, Amerikalılar şu son on yıl içinde Avrupa'da rakiplerinden daha büyük yanlışlar yapmış, ancak şimdi bunları düzeltme yoluna girmişlerdir. Üstelik, bir Amerikan şirketinin metod değiştirmesi, klasik bir Avrupa müessesesine kıyasla, çok kısa zamanda olur. Avrupa'ya yerleşen Amerikan şirketleri yeni baştan örgütlenmişlerdir. Her yerde, Avrupa çapında örgütlenmiş yeni kurmay heyetleri ortaya çıkmıştır. Bunlar, şirketin kıtadaki bütün çalışmalarını üzerlerine almakta ve ellerinde geniş bir karar yetkisi bulundurmaktadırlar. Kendilerine, gerektiğinde, millî engelleri aşmak yetkisi de verilmiştir.

Amerikan şirketlerinin Avrupa'daki kolları büyük bir esneklik ve uyma yeteneği göstermişler, bu da onlara mahallî koşulları benimsemek ve Ortak Pazar çapında alınan, ya da alınmayan siyasî kararlara karşı hazırlıklı bulunmak imkânını sağlamıştır.

Amerikan şirketleri 1958'den bu yana, Batı Avrupa'da yeniden on milyar dolarlık bir yatırım yapmışlardır ki bu, Amerika'nın bütün dünyadaki yatırımlarının üçte birinden daha çoktur. Bu dönemde Amerikalıların, yabancı ülkelerde kurdukları 6000 yeni işin yarısı Avrupa'da kurulmuştur (2).

Amerikan şirketleri, birbiri ardından, Batı Avrupa'daki bütün faaliyetlerinin başına geçebilecek kurmay heyetleri yetiştirmektedirler. Endüstri düzeyinde Avrupa'da bir benzeri daha olmayan bu gerçek federalizm, Ortak Pazar uzmanlarının kurdukları hayallerin bile çok ötesine varmış bulunuyorlar.

Union Carbide, Avrupa kurmayını 1965'de Lausanne'a yerleştirmişti. Bugün Avrupa'da on şubesi bulunan Corn Products Co., incelemeler sonucunda koordinasyon servislerini önce Zürich'den Brüksel'e geçirmiş, arkadan da bu servislere düzenleyici bir kurmay niteliği vermiştir. I.B.M. şirketi şimdi bütün çalışmalarını Paris'den yönetmektedir. Celanese Corporation of America kurmayını Brüksel'e oturtmuş, American Express, Londra'da bir Avrupa kumandanlığı kurmuştur.

Standart Oil of New Jersey, petrol konusundaki karargâhını Londra'ya (Esso Europe), kimya konusundakini ise Brüksel'e (Esso Chemical S. A.) yerleştirmiştir. İkisi de «Ortak Pazar'la Serbest Mübadele Bölgesi (İngiltere, İskandinavya) arasında bu gün için mevcut olan ayrılığı bilmezlikten gelmek» hususunda talimat almıştır. Şimdi Avrupa, Esso için, A.B.D. dan daha geniş ve Amerika pazarından üç kat daha hızlı gelişmekte olan bir pazardır.

Monsanto kumpanyası, uluslararası işlere bakan servislerini Saint-Louis (Missouri) den Brüksel'e taşımıştır. Monsanto'nun başkan yardımcısı Mr. Throdahl şirketinin değil yalnız Avrupa'daki işlerini, fakat Amerika dışındaki bütün çalışmalarını da artık Brüksel'den yönetmektedir. Monsanto, Fransa'da, İtalya'da, Lüksemburg'da, İngiltere'de, İspanya'da fabrikalar kurmuş ve İskoçya ile İrlanda'da da kurmak için işe girişmiştir. Cirosunun yüzde ellisini Avrupa'dan sağlamaktadır.

Amerikan sanayicilerinin Avrupa'da yerli rakiplerinden çok daha esneklik ve çabuklukla iş çevirmeleri, üstün zenginlikleri yüzünden olmuştu. Şimdi ise, başlıca silâhları, zenginlikten çok, bu esneklikleridir. Ortak Pazar yetkilileri hâlâ Avrupa'da büyük kuruluşlar yaratmaya elverecek bir tüzük araya dursun, Amerikan şirketleri doğrudan doğruya kendi kurmayla-

---

(2) Amerika Birleşik Devletleri Başkanının Ocak 1968'de açıkladığı tedbirler, Amerika'dan dolar çıkışını frenleyerek, ödeme bilânçosundaki açığın bir kısmını kapamaya yarayacaktır. Ama, ilerdeki bölümlerde göreceğimiz gibi Amerikan ekonomisinin gittikçe çoğalan üstünlüğü çoktan beri bir «para işi» olmaktan çıkmıştır. Avrupa'ya yapılan direkt yatırımların azalması da, aslında, bir denge unsuru olmaktan uzaktır (Bk. S. 36) Avrupa hükûmetlerinin, açıklanan tedbirler karşısında düştükleri telâşın nedeni de budur.

rıyle, gerçek bir «Avrupalılaşma» nın somut kadrosunu kurmuşlardır bile.

Tanınmış bir Belçikalı bankacı: «Korkarım ki, diyor, Avrupa tüzüğünün çıkması çok gecikecek ve önümüzdeki yıllarda Amerikan şirketleri Avrupalı rakipleri karşısında çok avantajlı bir duruma geçeceklerdir.»

Avrupa'ya yerleşen Amerikan devleri gittikçe daha büyümekte, palazlanmaktadır. Şimdi de, el atılabilecek yeni alanlar aramakla görevli «gelişme» uzmanları kullanmaya başlamışlardır.

Bu arada Avrupalılar, yeni pazardan yararlanmak yolunda pek az ileri gitmişlerdir. Avrupa'da, topraklarımıza yerleşen geniş alanlı Amerikan kuruluşlarına ölçülebilecek endüstri kuruluşları yoktur. Bunun bir tek istisnası var : İngiliz Imperial Chemical Industries Şirketi. Elliye varan şubelerinin yönetimini elde tutmak için Avrupa çapında bir kurmay heyeti kurabilmiş tek şirket budur.

Bunun dışında bir iki Avrupa firmasının giriştiği çabalar pek ufak çapta kalmıştır. Bunlardan en tanınmışı iki yıl önce Belçikalı rakibi Gevaert'le kaynaşan, Bayer grupundan, Agfa film şirketidir. Ama, bu pek soğuk bir «kaynaşma» olmuş, iki şirket birbirleriyle sadece bir müdür alışverişi yapmışlar, adlarının arasına bir küçük çizgi çekmişler (Agfa-Gevaert) ve araştırma servislerini birleştirmişlerdir. Aşağı yukarı hepsi bu kadar. Bir de, Ortak Pazar yetkilileri Avrupa çapında şirketler kurulmasını öngören bir tüzük imzaladıkları zaman - ki henüz ortada böyle bir şey yoktur - gerçekten birleşmiş bir şirket kurmak niyetinde olduklarını belirtmişlerdir. Şimdilik bu tüzüğü bekleyip dururlar.

Amerikan şirketleri Avrupa'yı dilediklerí gibi parçalara bölmektedirler. McGraw-Hill'in raporunda şunları okuyoruz: «Robert Schuman, Jean Monnet ve Walter Hallstein gibi Ortak Pazar kurucuları Avrupa'yı bölen duvarları yıkmak yolundaki yardımlarından dolayı övünebilirler. Ama, onların düşüncelerini en iyi anlayan Amerikan şirketleri olmuş ve büyük Amerikan iç pazarını kurmak için kullanılan metodları, bazı değişikliklerle Avrupa'da uygulayarak Avrupa'nın kendi kendini bulmasını sağlamışlardır».

Avrupalılar en çok, yeni pazarın bütün olanaklarından yararlanmak isteyen Amerikan şirketlerinin kendi iç yapılarını kolayca değiştirebilmelerine şaşıyorlar. Onların üstün bir duruma geldiklerini de kavramaktadırlar. Fransa'ya yerleşmiş bir Amerikan yöneticisi : «En çok karşılaştığım soru şudur», diyor : «Nasıl yapıyorsunuz?»

Böylece Avrupa'da, büyük bir Amerikan ticareti daha gelişmektedir : yönetim danışma kuruluşları.

Avrupa'da yerleşen üç Amerikan danışma bürosunun kullandığı memur sayısı, beş yıldan beri her yıl, iki kat artmaktadır. Bunların adı Booz, Allen and Hamilton; Arthur Little Inc. ve McKinsey and Company'dir. Amerikalılar, çevrelerinde bir «piyasa bilinci» doğmasına yol açmaktadırlar.

Frankfurt'taki bir Amerikan yöneticisine göre : «Bir Alman fabrikasının müdürü imalâtını çoğaltmak istediği zaman, gözönünde tuttuğu şey, bu ürünün yapımında rol oynayacak faktörlerin toplamıdır. Ama ben imalâtımı arttıracağım zaman, bu hesaplara bir de piyasa etüd ve tahminlerimi eklerim. Böylece yalnız nasıl üreteceğimi değil, istenilen kadar ürünü en ucuza nasıl mal edeceğimi de bilirim. Beni ilgilendiren, kazanç yüzdesidir. Avrupalı rakibimse, fabrikasının işlemesini ön plâna alır. Bunlar başka başka şeylerdir.» Marketing denilen bu bilim, Avrupa'da yeni tanınmaktadır. Artık, büyük Avrupa şirketlerinin yöneticileri, kafalarını en çok bu konuyla yormaya başlamışlardır.

Demek ki, Avrupa'nın «Amerikanvari» birleşmesi, yatırımdan çok, yönetim yoluyle olagelmektedir. Yukarıda sözünü ettiğimiz Frankfurt'taki Amerikan sanayicisi sonunda şöyle diyor: «Avrupa'nın kurmuş olduğu en güzel iş, Roma antlaşmasıdır. Bizi buraya getiren odur. Geldiğimiz için de pek memnunuz. Para kazanıyoruz. Gittikçe daha çok kazanıyoruz. Brüksel görüşmeleri gelişsin gelişmesin, buradaki alış-veriş ve endüstri imkânları bizim için Amerika'dakinden çok daha iyidir.»

Gerçekten de bu, aklımıza gelebilecek en kârlı işti... Peki, neye biz yararlanamadık da onlar yararlandı? Nasıl oluyor da onlar, bizim toprağımızda bizden çok başarı sağlıyorlar? Haydi bu soruyu cevaplandırmaya çalışalım. Göreceksiniz, önümüze daha neler çıkacak.

— Dış Dünya — Olaylar —

Zavallı Biafra!..

Yazan: Dr. İlhami MASAR

1953 senesinde İngiltere, Afrika sömürgelerinden Nijerya'ya, 1960 senesinde, bağımsızlık vermek istediğini Birleşmiş Milletlere bildirdi, ve teşkilâttan bir heyet göndererek ülkeyi bu husus için hazırlamasını istedi. O zamana kadar daha hiç bir Afrika müstemlekesi bağımsız olamamışdı.

B. M. in seçtiği sekiz kişilik heyette, ben de aza idim, yanımızda on iki kadar da müşavir vardı.

Londra'nın «Colonial Department» yani Koloniler bakanlığının fikrine göre, Nijerya bütün Afrika ülkelerinden hatta Gana ve Kenya'dan fazla istiklâle lâyık idi.

Nijerya, İngiltere ve Vaşington'da bir seneye yakın bir zaman çalıştık, ve sonra kitap halinde yayınlanan raporumuzu hazırladık.

Ülkede pek çok küçük kavimler vardı; ayrı ayrı lehçeler konuşuyorlardı; fakat lisan ve kültür bakımından siyasî ve iktisadî bir bütün olarak kalmasını doğru bulduğumuz memleketin, üç ve hatta dört muhtar bölgeye ayrılmasını, ve bu bölgelerin aralarında bir federasyon kurmalarını, tavsiye ettik.

A — En geniş ve en nüfuslusu olan **Kuzey bölgesinde** ahalinin büyük çoğunluğu müslümandı. Daha birkısım putperestler de vardı. Buranın hâkim unsuru «hausa» ismi verilen bir lisan konuşan ve esas itibarile sığır çobanlığı ile geçinen Fulaniler idi. Buraya hıristiyanlık ve misyon mektepleri girmemişdi ve İngilizce okur yazar nisbeti pek düşükdü.

B — Kakao istihsali dolayısile zenginleşmiş olan ve en büyük kültür merkezi Ibadan şehrini içine alan **Batı Güney bölgesinde** «Yoruba» lisanı konuşuluyordu. Burada ahalinin yarısı müslüman yarısı protestandı.

C — Palm yağı üretimi ilerlemiş bulunan Orta Güney bölgesinde daha fazla «Benin» lisanı konuşan bir halk yaşamaktaydı.

D — **Doğu Güney** bölgesini teşkil eden Biafra'nın çoğunluğu «İbo» lisanını konuşuyordu. Buranın kesif tropik ormanlarla kaplı olan güney çevrelerinde yaşayan halk pek fakirdi. Bunlar son asırlara kadar putperest olarak kalmışlardı. Ibolar, ta on sekizinci asra kadar civar kabileler tarafından adeta avlanırlar ve Araplara, İngilizlere ve İspanyollara esir olarak satılırlardı. Fakat Anglosaksonlar en çok burada misyon mektepleri açmışlardı. Halk hıristiyanlığı kabul etmişti. Okur yazar nisbeti ve İngilizce bilenler çoktu. Ibolar burbette memur, işçi, şöför ve hademe olarak çalışırlardı. Aileleri bunların eve gönderdikleri para ile geçinirdi. Tsetse sineneğinden dolayı hayvan yaşamayan Biafra'da protein eksikliği pek yaygındı. Buna Kalsiom ve B12, C ve B vitamini yokluğunu da ilâve etmek lâzımdı. Fakat Nijerya'nın başka bölgelerinde çalışan yarım milyondan fazla İngilizce okur yazar Ibo, ailelerine para gönderirlerdi. Nijer nehri üzerindeki Onitscha şehrindeki haftalık pazara, memleketin her tarafından gelen gıda maddeleri, gurbette kazanılan para ile Ibolar tarafından satın alınırdı. Ben Onitscha'da 3-4 gün kaldım ve vaziyeti gözlerimle gördüm.

1960 senesinde Nijerya federasyonu kurulduktan sonra, ülkeyi Kuzey ve Batı Bölgeleri mebuslarının kurduğu bir koalisyon hükûmeti idare etmeye başladı. Ibolar muhalefette kaldılar. Ancak federasyonun subay ve memurlarının çoğunluğunu Ibolar teşkil ediyordu. Her şey yolunda giderken Biafra'da petrol bulundu ve bölgeye para akmaya başladı. İşte kıyamet o zaman koptu. Federal hükûmetin petrol ihracatından pay almasına kızan Ironside isimli bir Ibo albayı, Ibo subaylarının yardımı ile bundan üç sene evvel bir gece diğer bölgelerin ve bilhassa Kuzey müslümanlarının bütün kalburüstü siyasî liderlerini öldürttü ve bütün federasyonun idaresini ele aldı. Aldı ama zaten pek çok devlet ve ordu makamlarını işgal ettiklerinden dolayı Ibolar kıskanan Kuzey bölgesi halkı bunlardan nefret etmeye başladı, ve arada derin bir uçurum açıldı. Nihayet bundan 15 ay evvel Kuzeyli Yakub Govan, bir mukabil ihtilâl ile Ironside ve arkadaşlarını öldürerek idareyi ele geçirdi. Bunun akabinde Ibo katliamı başladı. Eyaletleri dışında yaşayan Ibolardan hayatta kalanlar Biafraya döndüler; içeriye federal kıtaların girmesine mani olarak istiklâllerini ilân ettiler ve petrol gelirinden federal hükûmete pay vermekten imtina ettiler. Biafra'da başa Albay Ojukvu geçti.

İşte Nijerya iç savaşı böyle başladı. Federal kuvvetlerin Biafra'nın kuzeyindeki seyrek ağaçlı Savana çevrelerini ve burada bulunan başşehir Enugu'yu nisbeten kolay işgal ettiler ve hatta deniz sahilinden çıkarma yaparak Biafra'nın denizle irtibatını da kestiler. Fakat iş tropik orman bölgesine gelince, federal kuvvetlerin ilerlemesi çok yavaşladı. Geçici Biafra başşehri Abayı ancak geçenlerde zaptedebildiler. Her nekadar federal birlikler ilerleyemiyorlarsa da, Biafralı askerler ve şehirlerden kaçan bir milyon kişi geçit vermeyen kesif ormanların içinde sıkışıp kalmışlardır. Ben Biafralıların elinde kalan Kalabar hinterlandındaki Itu bölgesini bilirim. İnsan gökyüzünü göremez ve patikalardan ayrılıp ormanın içine girmeye imkân yoktur. Bir kerre orada bir karınca hucumuna uğramıştım. Elbiselerimle civardaki dereye atlatıp kendimi zor kurtardım. İnsan bir termit karınca yuvası üzerine düşerse, Karıncalar düşen adamı sokarak paralize ediyorlar; sonra bir iki saat içinde kemiklerine kadar yiyorlar.

Kesif ormanlık bölgede «Yam» ismi verilen pancara benzer bir kökten başka yiyecek yoktur. Oda ağaçların seyrek olduğu sahalarda yetişir. Yamyam, yam yiyen adam demektir. Bu bölgede hayvan yaşamadığından halk insan eti yer.

Biafralıların dış âlemle irtibatları kesilmiştir. Yalnız doğuda Kamerun Cumhuriyeti hududu daha Nijeryalılar tarafından işgal olunamamıştır. Fakat burada geçit vermeyen yüksek dağlar vardır. Uçak ile hariçten yapılan yardım pek zayıf kalmaktadır. Federal hükûmet ise Biafralıların bir an evvel teslim olmaları için gıda yardımının içeriye ulaşmasına müsade etmemektedir.

Korkudan Nijeryalılara teslim olmayan bu zavallı halk adeta açlıktan ölmektedir. Bunların hıristiyan olmalarına rağmen büyük devletlerden hiç biri Biafralılara yardım etmemektedir. Amerikalılar ve İngilizler Biafra topraklarındaki zengin petrol damarları için Nijerya'dan aldıkları konsesyoñu kaybetmek korkusuyla federasyonun devamını isterler. Ruslar ise Nijerya'nın idaresinin müslümanların ellerinde kalmasını isterler. Arap - Zenci İslâm dünyasını kontrolları altına almak emeli peşindedirler.

İronside'nin Müslüman liderleri öldürmekle işlediği büyük hatanın cezasını çeken Biafralılar ergeç teslim olmaya mecbur olacaklar gibi görünüyor.

Federasyon, işgal ettiği Biafra kesiminde, ahaliye yiyecek dağıtmaktadır. Bütün Biafra'yı işgal ettikten sonra da Ibolara eskiden eyaletin haiz olduğu muhtariyetten daha geniş haklar tanımaya hazır olduğunu söylemektedir. Polis kuvvetlerinin yerlilerden kurulmasını şimdiden vadetmiş bulunmaktadır.

B. M. misyonu fakir Biafra'nın yalnız kalması için, o zamanki Ibo delegasyonu başkanı Ezekviye'nin ısrarına rağmen, bu ülkenin federasyondan ayrılmasını doğru bulmamıştı. Petrol ile arada zenginleşen Biafra, şimdi pekâlâ yalnız yaşayabilirdi.

Ümit edelim ki, Nijerya'daki iç harp sona ersin; ve bazıları yamyam olmasına rağmen esasında munis ve sulh seven insanlar olan Biafralıların beni çok üzen ıztırap-'arı dinsin.

●

İNGİLİZLERİN BAŞLARINDAKİ BELA:

İngilizler sömürgelerinden çekilirken bazı yerlilere Britanya tabiiyeti hakkı tanımışlardı. Meselâ Hindistan'daki bazı hiristiyanlara, doğu Afrika'daki Müslüman ve Hindu dinine mensup Hintlilere Britanya imparatorluğuna hizmet etmiş bütün sömürgeler ahalisine bu sıfat tevcih edilmişti. Sayısı milyonları bulan bu insanlar, İngiltere'ye göç etmektedirler. Londra civarında adeta Asyalı ve Afrikalı şehirleri kurulmuştur. Zenci mahallelerinde insan eti yiyen yamyamlar bile varmış. Geçenlerde gazeteler yazdı.

İngiliz tebaası olan bu insanlar yakın zamana kadar istedikleri gibi nİgiltere'ye girebiliyorlardı. Son günlerde hükûmet, bazı tahditler koydu, ve gümrük kapılarına, yanlarında kâfi parası olmayan ve İngilterede bir iş bulmamış olan kimselerin, içeri alınmaması için emir verdi.

Fakat geri çevrilenler, Fransa, Belçika Hollanda sahillerinde motor kiralayarak İngiltereye kaçak olarak giriyorlarmış ve içeri girmiş olanlar İngiliz tabeası olduklarından hudut harici edilemiyormuş.

Bu gidişle İngiltere'de Amerika'da olduğu gibi, ırk problemleri doğmasından korkulmaktadır.

DÜNYA ETRAFINDA DÖNEN UYDULAR

Bir taraftan Amerika, diğer taraftan Rusya fezaya roketler fırlatıp ve nları yörüngelerine yerleşdirip duruyorlar. Bu iki devden sonra İngilizler, Çinliler, Fransızlar ve Japonlar da aynı yolu tuttular.

Hâlen 350 tane uydu ve 1320 roket par çası dünyanın etrafında dönüyormuş; 1900 tanesi de dünya atmosferi içine düşmüş ve yanmış.

Bu söylediklerim on sene içinde oldu. Her halde unutulmadı; Ruslar ilk sputniklerini 1957 de fırlatmışlardı.

Amerikalılar genel olarak uyduları daha yüksek örengelere oturtuyorlarmış. Meselü Transit 4 A uydusu 800 Km. yükseklikte dönüyor, ve hasepca daha 600 sene bu surette dönecekmiş.

Rusların uyduları daha kalın materyalden yapılmış ve onlar daha alçak örenge lere yerleştirilmiş olduklarından hayatları uzun olmuyormuş.

Geçenlerde dünyaya doğru düşen bir roket parçası az kalsın, 10.000 metre yükseklikte uçan bir V.A.L. uçağına çarpıyormuş.

Bu tehlike şimdilik pek fazla değil, ama, bu delice yarışma böyle devam ederse 50 sene sonra ne olacak diye, feza alimleri birbirlerine soruyorlarmış.

AFRİKA'DA AÇLIK

Afrika'da açlığın iki tipi vardır:

1 — Savanna ismi verilen ve tropik kesimleri çöllerden ayıran seyrek ağaçlı bölgelerde bazen, bizde olduğu gibi, kuraklık seneleri olur, darı ve mısır eken halk, mahsül alamaz, sıkıntı çeker.

2 — Tropik ismi verilen bol yağmurlu kesif orman bölgesinde, zaten yam veya manyok ismi verilen pancara benzeyen kökler ile palmiye yağından başka mahsül yoktur. Halk bunların fazlasını satar ve yerine diyetlerini tamamlayacak gıda maddelerini bölge dışından satın alır. Savaş gibi bir âfet olduğu takdirde yollar kesilir ve halk protein ve vitamin eksikliği çeker.

Bu sıkıntılar bazen şimdi tropik Biafra'da olduğu gibi felâket derecesini bulur ve ozaman zengin milletler gıda yardımında bulunurlar. İşte bu gıda yardımı yerli hükûmetleri sıcak iklimlerde çok müşkül mevkie sokar. Çünkü geleneksel yiyeceklerini muhafaza etmesini bilen zenciler, hariçten gelen tahılları, unları süt tozlarını, peynirleri hatta konserveleri nereye koyacaklarını bilmezler. Sıcak ve ratıp iklimde her şey pek çabuk böceklenir, küflenir veya ekşir.

Ben bir kerre Nijer - Togo - Dahamey hududunda Atakora kıtlık bölgesinde Birleşmiş Milletler tarafından böyle bir yiyecek yardımı dağıtılmasına şahit oldum. Mevcut tek şoseden on kamyonla bir noktaya kadar ilerledik. Tertibat alınacak ve

bin kilometre arkadaki limanda bekleyen daha binlerce ton yiyeceğin dağıtım şekli ayarlanacaktı.

Durduğumuz yerde sekiz, on kamış kulübeden başka bir bina, hele depoya benzer bir şey yoktu, şakır şakır yağmur yağıyordu. Geleceğimizi haber almış olan yüz kadar zenci, etrafımızı aldı, bazılarının açlıktan yürüyecek halleri yoktu, yerde ölü gibi yatıyorlardı. Köyün kabile reisi olan ve bir kaç kelime Fransızca bilen, ihtiyar bir zenciye, kamyondaki yiyecekleri gösterdik, hemen bir çuval mısır ununu aşağı indirdiler ve çiy çiy avuç avuç yediler.

O bölgelerde ehli hayvan yokdur, yani ne araba ne de yük hayvanı mevcuttur, herşeyi başlarının üstündeki sepetlerle taşırlar. Her zenciye taşıyabilecekleri kadar mısır ve mısır unu verdik, tanımadıkları yiyecekleri istemediler. Bizde yolumuza devam ederek bölgenin idarî merkezine vardık. Orada bir kaç taş bina vardı, fakat getirdiğimiz on kamyon malı koyacak yer bile yokdu. İdare âmirine arkada daha bin kamyonluk mal olduğunu söylediğimiz zaman herifin yüreğine iniyordu.

İşin teferruatına girip okuyucularımı sıkmak niyetinde değilim.

Netice şöyle oldu: 600 yüz ton yiyecek dağıtıldı. Bu açlık bölgesinde yaşayan 200.000 kişiye taksim edilirse adam başına üç kilo düşen, bir o kadar da orada burada çürüdü, gerisi Cotonu limanında ucuz, pahalı gözetilmeksizin satıldı, satılmasa onlar da bozulacaktı. Hatta ben de, bir mikdar dondurulmuş hindi, kutu peyniri, süt tozu, kornetbif aldım ve afiyetle yedim.

İşte insan, Afrika'nın iç bölgelerinde böyle problemlerle karşılaşıyor. Bunları sömürücü - emekçi fikrine saplanan Çetin Altan bilmez.

Her şey iyi gitmiyor, Paşam,.

Gazi'ye «Herşey iyi gitmiyor, Paşam» diyen mektubu yolladım — Bu memlekette ne yok ki? — Parasızlıktan hiçbir şey yapamıyoruz — Amerikalı Mister X, Türkiye'ye 500 milyon altın lira hibe ediyor, ve «Haydi bakalım; şimdi paranız var; kalkının da görelim» diyor — Enflâsyonun ne demek olduğunu Banka Müdüründen öğrenen Başbakan — Kanun çıkarılarak emisyon yapılırsa enflasyon olmazmış! — Altın karşılıklı para diye tutturmasaydık on senede bambaşka bir millet olurduk — Tek sorumlu İsmet Paşa değil — Kaybettiğimiz büyük fırsatlar — Nankör Millet!..

Yazan: **Ahmet Hamdi BAŞAR**

GAZİ'ye sunduğum mektupta, memleketin gidişatını kötülüyordum, tutulan yolu beğenmiyordum, açıkça «Paşam işler iyi gitmiyor!» diyordum.

Öyle bir devirde yaşıyorduk ki, herkes «Memleket gül gülistan oluyor; herşey yolunda gidiyor; mucize yaratıyoruz; bizim gibi kalkınabilen dünyada hiçbir memleket yoktur» diyordu. Şefler yurt gezisine çıksa, halkla temas etse, özel surette ekipler hazırlanır; İstasyonlarda karşılaşmaya çıkılır ve birine:

— «Nasılsınız, bir şikâyetiniz var mı?» diye sorulunca, hep bir ağızdan:

— «Sayenizde hiçbir derdimiz yok Paşam, sağolunuz» avezesiyle uğurlanırlardı.

Gazetelerde hergün methiyeler döşenirdi. Değil devletten, belediyeden bile şikâyet edilse «Ördek misali» bu lâfları söyleyenlerin, yazanların gizli maksatları, neyi tenkit etmek istedikleri anlaşılırdı..

Ben, Devletin önemli bir işletmesinin başında olarak çizmeyi aşıyor; tüm olarak «İşler iyi gitmiyor Paşam!» diyordum. Yaşanan ortam içinde buna düpedüz aptallık denirdi. Her ne ise, ben mektubumu Gazi'ye yolladım..

(1) Bu yazı serisi 72'nci sayıda başlamıştır.

İstanbul, 26.12.1933

Büyük Gazi;

1930 senesinde, memleketin başlıca kısımlarına yaptığınız seyahate, yüksek iltifatınızla, lütfen bendenizi de aldınız.

Paşam, o seyahatte hepimizin edindiği kanaat, memlekette, bilhassa köylü ve müstahsil tabaka üzerinde mevcut tazyiki yeni tedbirlerle azaltmaktı. Vergilerin azaltılması dahi raporunuza geçti. Kooperatifler kurulması, istihsâl ve satış kooperatiflerinin iştiraki ile yeni iktisadî uzviyetler meydana getirilmesi, ticaretin bu ellere geçmesi başlıca tedbirlerdendi.

1931'den sonra ne oldu? Vergiler azalmadı, çoğaldı. Bundaki zarureti takdir etmiyor değilim. Fakat bendeniz, vergilerin çoğalmasına bütçe darlığının sebep olduğundan, bu hâdisenin bu şartlar altında ilânihaye devam edeceğini, yeni bir telâkki olmazsa, bu batıl dairenin birgün bütün emeklerimizi bozacak bir hal alacağını esasen arzetmiştim.

Vergilerin azalmayıp çoğalmasına, işsizliğin azalmayıp çoğalmasına rağmen, hâlâ bugünkü vaziyetin meselâ 1931 senesi başlarında fena gördüğümüz vaziyetten iyi olduğu edebiyatı politikamıza hâkim olmaktadır.

Bugün ile o gün arasında «daha iyi oldu» demek için acaba ortada maddî ne gibi alâmetler buluyoruz?

Mahsul fiatları mı arttı? Bilâkis o gün buğday 5, üzüm 40, tütün 80 kuruştu; bugün ise buğday 4, üzüm 10, tütün 30 kuruştur. İhracat mı çoğaldı? Bilâkis o tarihte 120 milyonluk ihracatımız geçen sene 80 milyona düştü.

Memlekette son üç sene içinde bütçeyi daraltmak, vergileri çoğaltmak tedbirleri muvakkat zaman tedbirleri gibi değil, bir rejim ve sistem mevzuu gibi ebedileşmeğe yüz tuttu.

Bir nikbinlik, bir kendi kendimizi methetme belâsına tutulmuşuz. İnkılâbımızın yüksek Şeflerine hakikate göz yumarak «her şey iyidir, her şey düzeliyor» demek kadar vatansızlık, hissizlik veya cehalet olamaz.

Her şey iyi gitmiyor, Paşam!..

Bunu derken «her şey iyi gidebilir, ve her şeyin iyi gitmesi ancak sizin elinizdedir» hakikatine iman etmiş ve iyi gitmesi için hattâ her türlü vazife mesuliyetini almaya hazırlanmış bir vatandaş olarak konuşuyorum.

Öyle yanlış telâkkilere ve tarihin emri vakilerine saplanmışız ki, şapkayı kaldıran, dinî hurafeleri ortadan silen inkılâp kudretinin mutlak bunları da silmesi lâzımdır.

İliklerimize kadar işlemiş olan eski hurafeler gibi yaşayan bu zihniyet mevcutken, Türk inkılâbı memleketi imâr vâdisinde muvaffak olamaz.

Seneden seneye niçin ilerliyemiyoruz Paşam? Niçin bütçemizi çoğaltarak varacağımız yola doğru adım atamıyoruz?

Bunun sebebi dünya buhranı mı?

Hayır, bizzat bize ait sebepler ve yukarıda işaret ettiğim telâkki ve zihniyet!.

Başvekil Paşa hazretlerine sureti bağlı olarak takdim ettiğim bir yalvarış yazısıyle bu dertlerden birinden bahsettim:

Para!..

Paramızın bugünkü garip vaziyeti, bugünkü müşkül işlerimizin başlıca sebebidir. Bunu halletmek için muhafazakâr telâkkileri kaldırmak, iş ve istihsal esasına dayanan yeni bir para telâkkisine bağlanmak ve bu esas dahilinde para hacmini genişletmek lâzımdır.

Derin hürmetlerimle ellerinizden öperim Büyük Gazi.

İstanbul Liman Şirketi
Umum Müdürü
AHMET HAMDİ

O yıl sonbahara doğru «Mersin» vapuriyle İskenderun'a kadar gidip gelme bir deniz gezisine çıkmıştım. Gezip gördükten sonra derdim büsbütün arttı. Dünyanın tabiat servetlerinden en çok yararlanılabilecek müstesna bir parçası üzerindeyiz; açlıktan, sefaletten kırılıyoruz. Böyle gidersek bu topraklarda bizi bırakmazlar, hakkımız yok buralarda kalmaya.. Ne askerlik, ne şecaat, ne kahramanlık hiç birşey para etmez, eriyip çöküp gideriz.

Vapurumuz, sarp kıyılarından köpüre köpüre beyaz enerji kuvvetleri boşuna denize akan, başeğmez bir Türk gibi azametli dağların yarattığı dekor içinde, küçük ve sessiz Antalya'ya da uğradı. Vapurdan çıktık, şehri geziyoruz. Geçmiş za-

manların en parlak medeniyetlerinin kurulduğu bu saha, bugün de dünyanın en mamur ve zengin parçası olmaya lâyık. Şimdi sefaletin, fakirliğin yuvarlandığı bir yer halinde. Toprakları çok zengin, iklim son derece müsait; senede iki mahsul alınabiliyor. Fakat ne yapalım ki, sular taşıyor; ekilmiş tarlaları basıyor. Yapacak birçok iş var ama para yok.. Parasızlıktan herkes şikâyetçi herkes de parasızlığımıza değişmesi elimizde olmayan bir alınyazısı göziyle bakıyor. Paramız olsa neler yapmazdık? Yalnız Antalya'da değil, sırasıyla Adana'da, İzmir'e kadar geçtiğimiz kıyılarda yaşayan fakirlik ve sefaletin tek sebebi parasızlık.

Seyahatten döndükten bir süre sonra iş için Ankara'ya gitmiştim. Az çok tanışıklığım olan Maliye Vekili Saraçoğlu Şükrü beyle görüşüyordum. Gezimden edindiğim acı intibaları anlatarak, parasızlıktan hiç bir işe girişilemediğini, paraya altın karşılık bulmak için boğazımızdan keserek, masraftan kaçınarak, kabuğumuza büzülerek giriştiğimiz çabanın çok zararlı olduğumu anlattım. Merhum azçok bilgili ve çokça da zeki idi. Beni adamakıllı dinlememişti bile. Aklı başka yerlerde idi. Konuşmam bitince:

— «Demek oraları çok hoşunuza gitti» demesin mi?

Afalladım. «Hoşuma gitti ama içim de yandı. Çok yapacak iş var, parasızlıktan bir şey yapılamıyor» gibisinden konuyu tekrar açayım dedim; fakat merhum:

— «Para bulursan bırak onları, gel beraber harcayalım» diye işi lâtifeye boğdu.

Kendi kendime şöyle bir hayal kuruyordum:

Dünyanın bütün zevklerini tatmış ve her türlü ihtiraslarını tatmin etmiş olduğu halde hayatı gayesiz bularak intihar sevdasına kapılmış dünyanın en büyük zengini, on defa milyarder Amerikalı mister X'in şöyle birşey aklına gelmiştir:

Türkiye Hükûmetine, karşılığında hiç birşey istemeden 500 milyon altın lira bağışlamak ve bununla Türklerin ne iş yapabileceğini görmek (1).

Ancak işin en kolay tarafı olan, altını satıp yemek mister X'i tatmin etmeyeceğinden, altınların harice satılmamasını şart koşmuştur. Milyarder bunun için 500 milyon lira değerindeki külçelerini vapura yükleterek Türkiye Hükûmetine teslim etmiştir. Hükûmet te bu altınları derhal Merkez Bankasının depolarına koyarak karşılığında para çıkarmaya başlamıştır.

Bu paranın hepsini bir senede harcıyamıyacağımıza göre hükûmet bunu beş seneye bölmüş ve meselâ her yıl 100 milyon lira bütçesine koyarak parasızlıktan yapamadığı işlere ayırmış.

Önce mükemmel bir plân.. Ecnebi ve yerli ihtisas adamlarının yardımiyle ve şimdiye kadar elde edilmiş tecrübelerin de ışığı altında hazırlanmış beş yıllık bir kalkınma plânı yapılmış. İhtihsalimizi bu plânla mümkün olan son haddine çıkarmak ilk hedef.. Programlar hazırlanıyor ve uygulanmaya başlıyor. Yer yer devletçe örnek büyük çiftlikler kuruluyor; geniş ölçüde denemeler yapılıyor; devlet çiftlikleri yanında çiftçilerimizin kooperatifleşmesi, modern tarıma alıştırılmaları ve bu yönde imkânlar hazırlanması; her yıl köy kooperatiflerine tesis sermayeleri dışında ve sonra uzun taksitlerle geri alınmak üzere yapılacak yardımlar da plânlanıyor. Bu paralarla ne yapılacağı da tesbit olunuyor. Kooperatiflerin sermaye koyarak kuracakları birlikler, federasyonlar, konfederasyonlarla bir pazarlama örgütü de meydana getiriliyor. Ormanlarımız ıslah ediliyor, yeni ormanlar yetiştiriliyor. En iyi mütehassısların çalışacakları çeşitli kuruluşlar sayesinde Türkiye'de hayvan cinsi ve ürünlerinin ıslahı sağlanıyor. Büyük ölçüde istihsal yapan devlet ya da kooperatif çiftlikleri kuruluyor. Halkın birinci derecede tüketim mallarını imal edecek şuurlu bir sanayileşmeye girişiliyor. Kâr getiren ve döviz tasarruf eden işler olduğu için sanayileşmede uzunca vadeli

---

(1) Bu fantazi, 1936 başlarında çıkardığım, «Para ve İnkilâp» kitabımın temel konusu olmuştu.

dış kredilerden yararlanıyoruz. Yollar, limanlar yapıyoruz; her yerde yeni iş sahaları açıyoruz ve devletin mister X'in altınları dışındaki gelirleriyle de eğitim, sağlık ve diğer hizmetlerde reformlara girişiyoruz.

Paramız olunca daha neler yapmayız? Beş - on sene sonra memleketin çehresi büsbütün değişmişti. İstihsalimiz organize edilmiş, yollarımız, limanlarımız yapılmış, şehirlerimiz ve köylerimiz imar görmüş; işler son haddine kadar açılmış ve kalkınmamızı geniş ölçüde tamamlamış duruma giriyoruz. Tabiî bunun için yatırım ve harcamaların üretim artışlariyle ayarlamış; güven verici ve istikrarlı bir politika gütmüş; dış malî itibarımızı sağlamlaştırmış; hedefi özelciliğe yönelmiş olmakla beraber ilk devrelerde geniş bir devletçi politika güdülmüş ve iktisadî devletçiliğin idarî devletçilikten ayrılması gibi meseleler olumlu şekilde çözümlenmiştir.

Mister X'in Türkiye'ye bağışladığı 500 milyon altın lira ile kalkınmamızın büyük kısmını tamamlamıştık. Fakat günün birinde altınları sakladığımız Merkez Bankası depoları - Allah saklasın - bir zelzele yüzünden çökmüş ve altınlar toprağın yüzlerce metre derinliğine gömülmüştü. Bütün çabalara rağmen çıkarmak mümkün olamamıştı. Altın, tabiatın sinesine dönmekle Tabiattan çıkarılarak put haline konmuş bir yaratık, insanların kendi yaptıkları mabut ölmüş oluyordu. Fakat ömürlerini ona nezrederek insanların yarattıkları eserler yaşıyordu. Çünkü bu eserler onun değil, insanlarındı.

Hayalimizde yer almış olan Mister X, bu sonucu görünce şunları söylemişti:

— «Mademki böyle yapacaktınız, benim altınlarıma ne ihtiyacınız vardı?»

Meselenin esası, kalkınmakta olan Türkiye gibi bir memlekette kapitalist ekonominin yerine millet ekonomisi kurallarına uygun bir kalkınmaya girişebilmektir. İdeolojimizi yaratmış ve gideceğimiz yolu bilmiş olsaydık, başımızda Gazi varken, altınımız olmadan da, birçok işler yapabileceğimize, kalkınmamızı başarabileceğimize inanmaktaydım. Fakat davâyı o, ele alabilir miydi? İşte ondan endişe duymaktaydım.

Mutsuzluğumuz, Gazi'nin yaptığı büyük devrimlerden sonra devlet yönetimini İsmet Paşa'ya bırakmış olmasıydı. Ben şahsen hayatımın her safhasında İsmet Paşa'ya saygı ve hayranlık besledim. Memleketimize çok hizmetleri dokundu. Fakat ekonomik meselelere akıl erdirememiş ve akıl erdirme çabası da gösterememiş olması yüzünden, büyük hizmetleri yanı sıra memlekete - istemiyerek - büyük zararlar da vermiş olduğu kanısından da ayrılamadım.

İsmet Paşa'ya istikrarlı ve altın karşılıklı para fikrini aşılayan, paranın ancak böyle olabileceği inancına saplayan etkenler ve kişiler üzerinde, özellikle durmamayı tercih ediyorum. Şunu da itiraf ve kabul etmemiz gerekir ki, o tarihlerde, Avrupa ve Amerika'da bile, geri kalmış memleketlerin ekonomik kalkınmalarının, Batı örneği dışında yepyeni bir görüşe bağlı olduğuna inanmış ve bunun oluşum yolları üzerinde araştırmalar yapmış ilim adamları pek yoktu. Memlekete getirilen ecnebi mütehassıslar gibi bizimkiler de klâsik Batı görüşünden ayrılamıyorlardı. Ve başka bir yol olamıyacağına inanıyorlardı. Meşhur Alman maliyecisi (Şaht'ın yardımcısı) Müller, Merkez Bankasının kurulmasından önce memleketimizde yaptığı incelemeler sonunda verdiği meşhur raporda da bu inanç hâkim olmuştu. Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar altında, bir Merkez Bankası kurulacak ortamda olmadığını kolaylıkla söyleyebilmişti. Çünkü Müller'in bildiği Merkez Bankaları kapitalist ekonomilerde para hareketlerini düzenleyen ve paranın istikrarını ve konversibiletisini sağlayan müesseselerdir. Yeni kalkınmaya girişmiş geri memleketlerde ise, bu bankanın başlıca fonksiyonu, kalkınma hareketlerini finanse etmektir.

Bu fonksiyon Merkez Bankasının kâğıt para basıp dağıtan bir müessese durumuna gelmesi demek değildir. Fakat emisyon hacimlerini elde mevcut altın stokuna göre ayarlayan klâsik merkez bankacılığı kalıbına sokmak mânâsına da gelmez. Biz, Merkez Bankasını kurduktan sonra ondan bu vazifeyi yapmasını

istedik. Başına da klâsik maliyecilerimizden birini getirerek, Onun dediklerinin dışına çıkmadık ve dediklerinin dışında bir gerçeğin olabileceğine de hiç bir zaman inanmadık.

Cumhuriyet gazetesi başyazarlarından sayın Ecvet Güresin, gazetesinde yayınladığı bir yazıda, İnönü'ye ait bir anısını anlatıyor. Anlatmanın sebebi, Paşanın ihtisas adamlarının sözüne ne kadar değer verdiğini ve kendi arzu etse bile ilmin gösterdiği yoldan dışarı çıkmadığını belirtmektir.

Anı şöyledir:

Başbakan iken, bir yatırım projesini gerçekleştirmek isteyen bir Bakanının Merkez Bankasından reeskont kredisi sağlanmamasından şikâyeti üzerine İsmet Paşa bizzat Banka Umum Müdürüne gitmiş ve bu işin yapılmasını istemiş. Umum Müdür direnmiş:

— «Hayır Paşam, demiş; bu iş olmaz. Yaparsak o zaman enflasyon olur.»

Bunun üzerine İsmet Paşa sormuş:

— «Enslasyon ne demektir? Bana anlatsana..»

Umum Müdür enflâsyonu öyle bir anlatmış, öyle bir umacı kılığında göstermiş ki, ondan sonra enflâsyon korkusiyle emisyon ve kredi genişlemesi üzerine yapılacak her hangi bir harekete İsmet Paşa kesinlikle karşı çıkmış..

Fakat İsmet Paşa'nın bu mukavemeti ancak 1939'lara kadar sürüyor. En aşağı 9 sene.. Türkiye'nin birden ve her yöniyle kalkınması için tarihin hazırladığı ve önümüze serdiği büyük fırsatı, enflâsyon korkusiyle, ayaklarımızla tepip kaybettikten sonra, 1939'da İkinci Dünya Savaşına girip seferberlik ilân ettiğimiz için muazzam askerî harcamaları karşılamak üzere en korkunç enflâsyon çukuruna memleketi sürüklemekte İsmet Paşa bir sakınca görmemiştir. Belki o zaman enflâsyonun pek o kadar zararlı olmadığını söyleyenler çıkmış ve yönetime hâkim olmuşlardır.

Türkiye'nin Cumhuriyet'in ilânından sonra para ve malî politikada yaptığı sayısız hataların nedenleri üzerinde ileride duracak olanlara belki yararlı olur düşüncesiyle biri kendime, biri de sayın Prof. Hazım Atıf Kuyucak'a ait iki anıyı nakledereк bu konudaki hatıralarıma son vereceğim..

1923 yılında İngiliz lirasının gün geçtikçe yükselmesi piyasayı altüst etmişti. O zamanlar ben Millî Türk Ticaret Birliği Umumî Kâtibi idim. Birlik, bu konuda hükûmete kambiyo kontrolu yapmak ve spekülâsyonları önlemek üzere hazırladığı bir kanun taslağını sunmak üzere beni Ankara'ya yollamıştı. Bu olayı daha önce yayınladığım hatıra yazılarımda da anlatmıştım. Maliye Vekili derhal benim de içine üye olarak katıldığım bir komisyon kurdurdu. Bizim taslağı, bir iki yerini düzelterek komisyon kabul etti. Ve hemen de kanunlaştı. Türkiye'de ilk defa kambiyo kontrolunun 1929'da kurulduğu söylenir, ama doğru değildir. İlk kontrol teşebbüsü benim söylediğim tarihte oldu.

Zamanın Maliye Vekili, komisyonun son toplantısında çalışanlara teşekkür ettikten sonra şu vazifeyi de yapmamızı istedi:

— «Kambiyo işini hallettiniz, şimdi şanj işi için çalışıp bir şey hazırlayın.»

Şüphesiz artık bu ikinci vazifeyi yapmaya lüzum kalmamıştı.

Sayın Prof. Kuyucak, anısını geçen eylül ayı içinde Tarabya otelinde toplanan Dış Ticaret seminerinde şöyle anlattı:

— «Mebustum ve Bütçe Komisyonunda üye olarak çalışıyordum. Komisyonda Maliye Vekilinin huzurunda bütçeyi tetkik ederken, enflâsyon olduğuna işaret ederek tenkitte bulundum. Bakan bana şu cevabı verdi:

— «Enflâsyon asla yoktur. Çünkü Merkez Bankasının yaptığı bütün emisyonlar kanunlara dayanmaktadır. Kanun olunca enflâsyon olmaz.»

Maliye Bakanı, dayandığı kanunların bir bir tarih ve numaralarını zikrederek dâvâsını kazanmıştı!.»

BU Hatıra yazılarını okuma zahmetine katlanmış olanların dikkatinden kaçmamış olduğuna eminim: Ben altın karşılığı kısır para politikası yerine, iş ve istihsal karşılığı para tezini savunurken, böyle bir politikayı yürütmek için çok şeylerin değişmesi, iktisadî bir inkılâp yapmamız gerekliğini de savunmaktaydım. Mister X in altınları karşılığında çıkarılacak paralarla, istihsali çoğaltacak yatırımlara girişilecekti. Bir taraftan malımız olmalı, ki çıkardığımız paralarla doğan yeni harcama güçleri karşılanabilsin. Bir plânımız olacaktı; ve her şey bu plân çerçevesi içinde bir hesaba dayanacaktı. Bir fiat politikamız olacaktı; başta buğday olmak üzere başlıca ziraî malları üreticiye idare edecek, onu istihsale teşvik edecek, bu alanlara yatırımları çekecek şekilde fiatları korunacaktı. Yine harcıâlem malları imâl edecek bir sanayileşmeye de girişecektik. Gerekli makina, tesis malzemesi ve ham madde ile demir yolu yapımı ve diğer işler için bulabileceğimiz dış finansmanla birlikte iç tasarruflarla döviz ihtiyacımızı karşılayacaktık. Bunları sağlamak için tüketim harcamalarını genişletmeden tasarrufları ve ihracatı çoğaltmaya çalışacaktık. Devlet eliyle ya da onun desteğiyle plân çerçevesi içinde sanayileşmeye girişirsek, dış yardımlardan da faydalanabilecektik. Kurulacak sanayi —ağır gümrük resimleri ve ithalât zorlukları gibi nedenlerle— bir monopol sanayii olacaktı. Bunların bir süre iç pazarı sömürmeleri tabiî idi. Hem bundan ve hem de en ileri teknik ve organizasyon uygulamanın tek yolu olmasından dolayı, ilk kuruluş döneminde devletçilik yapmaya mecburduk. Ancak devletçilik, bir gaye değil, bir vasıta olacaktı. Hedef devlet kapitalizmine, ya da sosyalizme gitmek değildi. Ferdin yapamayacağı işlere devletin müdahalesi ve müdahale ettiği alanların bir program altında fertlere devri esas olmalıydı.

Plân, örgütleşme, fiat politikası, vergi politikası, yatırımlar ve sosyal dâvalar hepsi birarada ele alınmazsa, tek başına parada da ayrı bir politika güdülemezdi. İktisadî inkılâba girişseydik, altın karşılığı ve istikrarlı para diye tutturup elimizi kolumuzu bağlamasaydık, hiç olmazsa dünya buhranının gelip çattığı 1929'lardan İkinci Dünya Savaşının patlak verdiği 1939'lara kadar 10 sene içinde, kalkınmada çok büyük mesafeler almış, dâvalarımızın çoğunu çözmüş olurduk. Bunlar öyle olsaydı, katılmama basiretini gösterdiğimiz devler arasındaki İkinci Dünya Savaşı, kalkınmamız ve refahımız için ayrı ve müstesna bir fırsat olurdu. Oysa ki, girmediğimiz bu savaş bizi, girenlerden fazla yaralı ve harap etti. Bünyemiz son derece zayıftı; ve biz beslenecek yerde büsbütün perhize girmiştik.

(Barış: 134)

BİZİM için çok müstesna yılların feda edilmesinde bu devrenin hâkimi olan İsmet Paşayı tek sorumlu tanımak, gerçeklere sırt çevirmektir. Değerli arkadaşım Şevket Süreyya Aydemir'in de işaret ettiği gibi[1], ikinci adamı «içinde yaşadığı ve omuzlarına yüklendiği yükün ve sorumluluğun ağırlığı altında düşünmek ve ona göre hareketleri hakkında bir yargıya varmak» lâzımdı: Bir hükûmet ki, gelirinin yüzde yirmibeşini kapsayan Aşar vergisini birden kaldırmıştır. Aksi gibi tam Aşarın kalkışının ardından kuraklık yılları gelmiştir. Köylüler tarlalarını ve evlerini bırakarak sefalet içinde şehirlere, kasabalara göç etmektedirler. Yalnız kuraklık değil, öldürücü sıtma da her yeri kasıp kavurmaktadır. Buğday olan yerlerden buğday kıtlığı çekilen yerlere mal taşıyacak ne demiryolu ve motorlu vasıta, ne de bunların geçebileceği yol vardır. Dış yardım yoktur. Fazla olarak memleket dışarıdan un, buğday satın almak zorundadır. Memleketin yılda 20-25 milyon lirası (ithalâtın beşte birine yakın) buğday, un ve gıda maddeleri satın almaya gitmektedir. 1929'da ise dünya buhranı gelmiş çatmıştı. 1930'da 222 milyon olarak kabul edilen bütçe gelirlerinden ancak 169 milyon lira tahsil edilebilmişti. 1928'de 242 milyon liraya kadar yükselen gider 1930 da 186 milyon liraya kadar indirilmesine rağmen, fiilî harcamalar 210 milyon lira olmuştu. Bu dar bütçe içinde bir de Osmanlı devrinden kalmış ve Lozan barış anlaşmasiyle kabullendiğimiz dış borçlarla faizlerini de ödüyorduk. Biz borçlarımızda sadık bir millettik![2] Bu borç ödemeleri meselâ 1930 bütçesinde 32 milyon 189 bin lirayı bulmuştu. Yani devlet gelirinin aşağı yukarı yüzde 20 sini dış borçlarımız için harcıyorduk.

---

[1] İkinci Adam, I. cild, s. 364-366

[2] Eski Düyûnü Umumiyenin ödenmesi için alacaklılarla yaptığımız anlaşmalar üzerine tahvillerden —bir dostumun vaktinde kulağıma fısıldamış olmasına rağmen— bazıları gibi bir miktar satın alıp havadan zengin olma fırsatını kaçırdığıma hâlâ üzülüyorum!

Bu kadar güçlükler içinde devlet idare etmek kolay mı?

İSMET Paşa 1930'da demiryolunun Sivas'a gelmesi münasebetiyle orada yaptığı tarihî konuşmada şunları haykırıyordu:

«— Hâdiselere, hakikatlere benim gibi hayalsiz, yaldızsız, çırıl çıplak göz dikmek cesaretine malik olan her hangi bir mes'ul adam, benim tuttuğum yoldan başkasını takip edemez.

«...Herkes ve her yer Hazineden çare arar. Elektiği yapılmayan şehir, limanı fena olan yer, suyu akmayan köy, iş bulamayan adam hükûmeti kabahatli bulur. Mutedil Devletçi olarak halkın temayülâtına (eğilimlerine) ve isteklerine yetişemiyoruz diye kusurluyuz.. Devletçilikten büsbütün vazgeçip, her nimeti sermayedarların faaliyetinden beklemek kabahat!. Bu, memleketin anlayacağı birşey değildir.

«...Senelerden beri sermaye propagandası, millî politikayı çürütmek için çalışmaktadır.

«...Biz, iktisadiyatta, hakikaten Mutedil Devletçiyiz. Bizi bu istikamete sevkeden, bu memleketin ihtiyacı ve bu milletin fıtrî (doğuştan) temayülüdür. Yüksek, medenî, ileri bir millet olmak davâsı kolay mıdır? Oyuncak mıdır? Geri gitmek hiçbir zaman kabul edeceğim bir âdet değildir..»

İsmet Paşa bu haykırışında içli, gerçekçi ve tok sözlüydü. Olanı olduğu gibi milletin gözü önüne seriyordu. Bu nutuk, serbestlik isteyen ve devletçiliği kınayan Serbest Fırka liderinin, İzmir'de verdiği nutka cevaptı. Sermayedarların eline memleketi bırakamazdık. Serbestlik diye halkı sömüreceklere, dış ve iç sermayeye kapıları açamazdık. Mutlaka devletçi olacaktık. Başka hiçbir yolumuz yoktu. Bu sözlere herkes gibi ben de o zamanlar katılmıştım. Serbest Fırkanın hürriyetçi görünüşün bu memleketi batıracağını, sermayeci memleketlerin sömürüsü ve uydusu durumuna sokacağını bağıranlar arasındaydım.

Fakat İsmet Paşa Mutedil Devletçi ise, bu yaptıkları, yapmakta direndikleri şeyler neydi? Hangi politikası - Ekonomide mi, maliyede mi, para-**

da mı, sosyal konularda mı, nihayet rejimde ve devlet idaresinde mi - devletçiydi?

Başına «Mutedil» kelimesi eklenerek rejimin adı gibi ilân olunan devletçilikten İsmet Paşanın anladığı manâ, devlet parasiyle demiryolu yapmak, bazı iktisadî işletmeler kurarak bunları devlet memurları eliyle idare etmek ve nihayet otoriter bir devlet kurmaktan bir adım öteye gitmediği yaptıklarından ve söylediklerinden belliydi. Devletçilik, ferdiyetçilikten ya da liberalizmden büsbütün ayrı bir sistemdi. Her şeyden önce bu sistem ayrı bir ekonomi anlayışına bağlıydı.

Kalkınmakta olan memleketlerin hepsi devletçi olmak zorundaydılar. Rusya'da komünizm bu zorunluktan doğmuştu. Türkiye komünist olamazdı, zaten Rusya'da da komünizm olamazdı. Yapılan, devleti ele geçirmiş ihtilâlci ve politikacı bir zümre eliyle devlet kapitalizmiydi. Rusya'da kötü olan, adına komünizm denilen devlet kapitalizmi değil, bu rejimin uygulanması için insan haklarını ve hürriyetlerini tamamen ortadan kaldırmak ve rejimi bir vasıta değil, bir son olarak kabul etmiş olmaktı. Oysaki devlet kapitalizmi, Rusya'da uygulanan insanlık ve bilim dışı şekliyle değil, Türkiye'de ancak Gazi gibi bir liderin hayatında uygulanabilecek şekle, yani kalkınma için sadece vasıta olarak tanınmak şartiyle, bütün geri ve yeniden kalkınacak milletlere tek örnek, onların gidecekleri tek yol olacaktı.

1931'lerden sonra Türkiye'nin idaresinde tek söz sahibi durumuna gelmiş olan İsmet Paşanın böyle bir devletçilikle ilgisi yoktur. Anladığı devletçilik, hükûmetçilikti. Kapıkuluna bağlı, devlet idaresi ehliyetini kazanmış insanların elinde uygulanan bir rejime - mutlaka yeni bir ad koymak gerekirse - Hükûmetçilik demek daha doğru olurdu. Böyle bir rejimle kalkınma olamazdı. Hükûmetçiliğin yaşadığı memle-

ketlerde, Batı'daki rejim ayrımlarından hiç biri uygulanamazdı. Yani kapıkulu devletçiliği ne kapitalist, ne sosyalist, ne faşist kategorilerinden birine sokulamazdı.

Keşke Türkiye'de (İtalya'da, İspanya'da, hattâ Almanya'daki gibi) yüzde yüz faşist bir rejim kurulsaydı!.. Meselâ, oralarda olduğu gibi, devlet memurları dışında bir parti kadrosu meydana getirerek devletin kontrolu bu kadroya bırakılsaydı... Ya da serbest Fırka Lideri Fethi (Okyar) beyin istediği gibi liberal - kapitalist bir rejim uygulansaydı.. Gerçi, İsmet Paşanın da Sivas nutkunda söylediği gibi, o zaman bir müstemleke, uydu bir memleket olurduk. Ama, bu yolla ekonomik örgütlerimizi kurar ve kalkınabilirsek günün birinde, koloni ve uydu olmaktan kurtulabilirdik. Fakat Kapıkulu devletçiliği hem kalkınmayı başaramaz; hem de bunun elinden kurtulmak kolay olmazdı.

Çeşitli yazılarımda da belirttiğim gibi, ben Türkiye'nin 18'nci asrın sonlarında ve 19'ncu asrın başlarında batılı bir devletin müstemlekesi olamamış bulunmasını milletimiz için mutsuzluk sayarım. Çok şeyimiz bambaşka olur ve devri geçince müstemleke olmaktan derhal kurtulan ve millî şuurunu kazanarak millet haline kolayca gelebilen bir toplum olurduk.

Eğer kendimize özgü rejimimizi bulup yaratamayacak idiysek, bizim yolumuz - komünizm müstesna; çünkü bu rejim esasında batılı değildir - Batı rejimlerinden birini tıpatıp almaktan ibaret olmalıydı. Her halde İsmet Paşanın anladığı ve merhum Recep Pekerrin ideolojisini kurduğu mutedil devletçilik rejiminden çok daha iyi olurdu.

«Bir dokun, bin ah dinle kasei fagfurdan..»

O kuyucularımdan özür dilerim. Konumu unuttum; yine aldım başımı gidiyorum. Fakat çok dertliyim, hâlâ içim yanıyor. Biz, 1929'la 1939 arasındaki 10 müstesna senemizi, önümüze serilmiş olağanüstü şansı ayaklarımızla teptik. Ne olurdu; meselâ, 1931'de Merkez Bankasını kurup paramızı sözde istikrara kavuşturacağız diye, aç kalarak yaptığımız ihracat dövizleriyle makina alacak yerde altın satın almak ve bunları Merkez Bankasında saklayarak durmadan öğünmek aptallığında bulunmasaydık!..

1931'de topu topu 6 bin 127 kilo altığımız dış borçlanmalar ya da ihracatşı kuyumcularında altın satışını bile yasak edip, son derece dar bütçemizden kısarak, dışarı sattığımız malların dövizlerini başka yere harcamayarak «Aman altın alalım, saklayalım ve itibara kavuşalım» diye bizde bir telâş, bir telâş!. 1933'de altınımız 26 bin 107 kiloyu buldu. Nihayet 1938'de İnönü Başbakanlıktan ayrılırken devlet Hazinesinde 216 bin kilo altın bırakmış olduğundan dolayı mutluydu ve öğünmekte yerden göğe kadar haklıydı!.

İkinci Dünya Savaşı sırasında yaptığımız dış borçlanmalar ya da ihracat karşılığında ne makine istedik, ne malzeme.. Altın alıp Merkez Bankasında saklarsak, dünyanın efendisi oluruz sandık!. Altın hazine içinde açlıktan ölen adam olmayı göze almıştık..

1946 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisinin ilk Radyo konuşmasını yapan Başvekil Saraçoğlu Şükrü beyin erkek sesi hâlâ kulağımda çınlıyor; âdeta şunları söylüyordu:

— «Biz bu memleketi gül gülistan haline koyduk. Herşey yaptık. Depolarımız mal, kasalarımız altın dolu.. Bizi iktidarda bırakırsanız aynı yoldan gideceğiz ve depoda sakladığımız malları da, kasada biriktirip hiç kılına dokunmadığımız altınları da çoğaltacağız.»

Türk halkı kendisine bu kadar fedakârca ve akıllıca hizmet etmiş olan (!) bir partiyi, az kalsın, 1946 seçimlerinde işbaşından atacaktı. Fakat bu kadirbilmezliğini 1950 seçimlerinde göstererek, iktidarı başka partiye verdi!

GELECEK SAYI :
Devletçi - Özelci
çatışmaları

"Her-yere-ulaşan" havayolu

Gitmek istediğiniz yeri söyleyin, sizi oraya götürelim. Artık PanAm Jet uçakları sizi hemen her yere en kısa zamanda götürebilir. Çünkü hemen her yere uçuyoruz. Altı kıta üzerindeki 84 memlekette 121 şehre. Her şey 30 yıl önce, ilk olarak Pasifiği, sonra da Atlantiği herkesten evvel aşmamızla başladı. Bugün memleketler arasında taşıdığımız yolcu sayısı diğer herhangi bir şirket tarafından taşınanın kat kat üstünde. Siz de bize şeref vermez misiniz? PanAm seyahat acentesine veya doğrudan doğruya bize müracaat ediniz. Bizimle nereye giderseniz gidiniz, mevcudun en iyisiyle uçmuş olmanın huzurunu duyacaksınız. Güzel ve rahat bir his... Her yer için!

İstanbul : Hilton Methali, Tel : 47 45 30
Ankara : 53 Atatürk Bulvarı, Tel : 12 11 20
İzmir : İzmir Palas Oteli, Tel : 33 4 72
Adana : Agba Oteli, Tel : 15 01

PanAm gidişe azamet verir.

PAN AM
Dünyanın en tecrübeli havayolu

(Manajans: 3356)

Bütün şoför
arkadaşlar biliyor:

FISK
en yumuşak,
en sağlam lâstiktir!

FISK lâstikleri takılı vasıtalar ile yolculuk daha zevkli, daha emindir! Rahat bir yolculuk temin etmek için... lâstiğin ömrünü uzatmak için FISK lâstiklerinde her türlü tedbir alınmıştır. FISK'ten şaşmayınız.

FISK
EMNİYET
DEMEKTİR.

(Manajans: 3355)